

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jens Andersen Veldenak,

Biskop i Fyen.

En Levnetsbeskrivelse.

Indbydelseskrift

iii

Reformationsfesten den 31 October 1836

i
Odense Cathedralsskole.

---

af

C. Paludan-Müller,

Cand. i Theol. og Adjunct.

Trykt hos S. Gempel i Odense.

En af de navnkundigste danske Mænd i Katholicismens sidste Tider i vort Fædreland var vistnok den syenske Biskop Jens Andersen, hvem man gav Ogenavnet Belzdenak; men hvor bekendt hans Navn end er, i Fyen endog for Menigmand, kjende dog kun Faa de enkelte Omstændigheder i hans Liv. Det Indtryk, han engang har gjort paa Folket, er vel ikke udslettet; men Begivenhederne, der frembragte dette Indtryk, har man glemt. Maa skee vil derfor en kort Fremstilling af denne Mands mærkelige Levnet ikke være Publicum uvelkommen, og selv for den videnskabelige Historiker turde det være interessant, at see de adspredte og forvirrede Efterretninger om en Prælat, der spillede saa betydelig en Rolle i en af de vigtigste og meest bevægede Perioder af Fædrelandets Historie, samlede paa eet Sted. En saadan Fremstilling er Hensigten med de følgende Blade.

Jens Andersen er født i Landsbyen Brændum ved Liimfjorden af simple Forældre. Faderen var en fattig Skomager, der dog havde Forstand nok til at bemærke Sønnens fortrinlige Evner. Om dennes første Ungdom og Opdragelse vide vi kun, at han blev sat i en Skole, hvor han ved Flid og gode Anlæg udmærkede sig fremfor

sine ældre Kammerader. Hvad dette har været for en Skole, hvilke Lærere, han har havt, og hvorledes den Underviisning har været beskaffen, han modtog af dem: derom kunne vi af Mangel paa Efterretninger Intet sige; og da vi ikke engang vide, naaar han er født, ville alle Slutninger fra det, der ellers er bekjendt om Studerernes Tilstand her i Landet i den sidste Halvdeel af det femtende Aarhundrede, kun blive løse Formodninger. Vist er det derimod, at Lykken begunstige ham nok til, at han i Udlandet kunde erhverve sig den Dannelse og de Kundskaber, der paa den Tid ikke var Leilighed til at opnaae i Danmark. I Cölln, hvis Høiskole i den senere Middelalder tildeels blev for de studerende Nordboer hvad Paris tidligere havde været, lagde han sig efter de frie Kunster og Lovkyndighed, især den canoniske Ret, hvori han erhvervede sig saa dybe Indsigter, at man ansaae ham for den Første i dette Fag i Danmark. Der blev han ogsaa promoveret til Magister, og skal senere have foretaget vidtløftige Reiser i flere af Europas Lande, maafee som Hovmester for unge Adelsmænd. Ogsaa i Merseburg skal han have studeret, og det er vist, at han har været i Rom, enten som Studerende eller sendt dertil i Statsærinder. Selv tilskriver han Cölln og Rom sin Dannelse. Den Aand, der besjælede Lærerne ved Cöllns Høiskole, viste sig snart i deres heftige Kamp imod det nye Lys, som fra Italien begyndte at udbrede sig i Tydskland; og Rom var dengang Middelpunktet for alle Intriguer og Sædet for en moralsk Fordærvelse, hvis Lige intet christent Land har seet: det er derfor let at formode og finder Bestyrkelse i hans Levnets Historie, at han i disse Stæder ikke kunde erhverve sig nogen ædel og ægte human Dannelse, eller hans Tænkemaade faae nogen anden geistlig Retning, end Kirkens almindelige hierarkiske Løndents tilstedede; men Kundskaber og Duellighed til

de vigtigste verdslige Sager erhvervede han sig; og anden Dygtighed fordredes der paa den Tid i Almindelighed heller ikke af dem, der traagtede efter Kirkens Prælaturer.

Ved sin Hjemkomst traadte han i Tjeneste hos Kong Hans, hvis Yndest han snart erhvervede sig i høi Grad. Som Skriver eller Cantfler i Kongens Cancellie — en anseelig Post, der banede ham og flere af hans Samtidige, f. Ex. Ove Bilde, Anders Glob, Jørgen Skodborg og Claus Görge, Veien til høie geistlige Embeder — blev han brugt i de vigtigste Retsager og Gesandtssaker. ¹⁾ Saaledes sendte Kongen ham i sit Sted til Norge, uvisst i hvad Aar, hvor han i Kongehelle tilligemed Henrik Krummedig, Lehnsmænd paa Bahuus, forsamlede det norske Rigsraad og paa Kongens Vegne affagde Domme i de forekommende Sager; ²⁾ og da Storfyrsten af Moskva, Ivan den Første, i Aaret 1499 havde anholdt om Elisabeths, Kong Hanses Datters, Haand for sin Søn Basilius, sendtes Jens Andersen tilligemed Dr. Anders Christensen, Carmeliterprovincial, og Mester Anders Glob til Rusland, hvor de gave Storfyrsten Haand om at faae sit Onske opfyldt; men desuagtet lovede Kongen imidlertid sin Datter til Markgreve Joachim af Brandenburg: en Mangel paa Ordholdenhed, der kunde have havt farlige Følger for Gesandterne, hvis de ikke lykkeligviis allerede havde været ude af Storfyrstens Land, da Efterretningen ankom. ³⁾

¹⁾ Hamshort i S. R. D. VII. S. 238. Jens Andersen selv. sammest. VIII. S. 525. Joh. Svaningi Christiernus Secundus, Daniae rex. Francof. 1658. Lib. II. cap. II. p. 136. f. l. Pontop. An. Eccl. II. S. 437.

²⁾ Abent Brev af Biskop Jens Andersen, dat. Hafniae die Mercurii prox. post b. Bartholomei Ap. Anno Mdxv. Orig. doc. paa Papir i Geheime-Archivet. (See Bilag G.)

³⁾ Ehren. Skib. i S. R. D. II. p. 561.

Dengang var Jens Andersen allerede bestemt til at succedere Carl Rønnow paa Fyens Bispestol, og da denne Biskop døde enten i Slutningen af 1501, eller i Begyndelsen af det følgende Aar, besteg han den virkelige. ⁴⁾ Valget af Fyens Biskop var paa den Tid i Hænderne paa Benedictinermunkene i St. Knuds Kloster i Odense, der siden 1489 atter vare i Besiddelse af deres Eiendomme og Rettigheder, efter at de i Kong Christian den Førstes Tid indrængte Domherrer havde maattet vige for dem. ⁵⁾ At Knudsbrødrene, der skyldte Kong Hans deres Gjenindsættelse, ikke kunde undslaae sig for at vælge den Biskop, han ønskede, følger af sig selv. Af Pave Alexander den Sjette blev Valget confirmeret.

Biskoppen i Fyen var paa den Tid en af de anseeligste og rigeste Prælater i Danmark. Ifølge sit Embede var han Medlem af Rigsraadet og den første Magnat i sit Stift, der ogsaa uden for Raadet i mange Henseender besad stor Indflydelse paa verdslige Sager. I Rang veeg han kun for Erkebispens af Lund, og Embedets Indtægter stode ene tilbage for Lunds og Roskilde Bispestoles, men overgik enhver af de andre danske Biskops og langt enhver Adelsmands; de kunne næsten kaldes fyrstelige. Foruden Bispegaarden i Odense, der blev opbygget af Jens Andersen, hørte til Embedet det faste Ørkel Slot ved Svendborg, Alsøegaard paa Laaland, Søeropgaard paa Falster, alle med underliggende Bøndergods, og Kjerstrupgaard paa Laasinge med den største Deel af denne De, om ikke med den hele. Men Indtægterne af disse Godser udgjorde kun den mindre Deel af Bispens Indkomster. Over hele Stiftet, der da indbefattede de tre nu adskilte Bispedømmer: Fyen, Lolland = Falster,

4) S. R. D. VII. p. 258. cfr. Hvitfeldts Konges Krønike p. 180.

5) S. R. D. VIII. S. 475. l. l.

Als og Erøe, havde han den tredie Deel af hele Tienden, Biskoptienden, der efter Reformationen blev Kongetiende. Præsterne i hans Stift vare ham paa en Maade skatfryldige, idet de, foruden andre Afgifter, maatte erlægge Cathedraticum, oprindelig en frivillig Afgift, der beløb sig, da Jens Andersen besteg Bispestolen, til fire Mark aarlig af hver Sognepræst, hvilke han forsøgede til syv Mark. Ogsaa oppebar Bispen Bøder af alle dem, der domfældtes efter geistlig Ret, hvorunder dengang en heel Deel Forbrydelser henhørte. Maaſkee har tillige geistligt Gods overhoved maattet svare Afgifter og præstere Arbeide til Biskoppen; Spor dertil findes i det Mindste. Endelig vidste Prælaterne, under forskjellige Paaskud at afpræsse Almuen ikke ubetydelige Afgifter under Navn af Bispegave, Mønneſt, Smørbyrd o. s. v. Uden Tvivl feiler man ikke, naar man antager, at Tyens Biskops aarlige Indtægter snarere have været over end under et halvt Hundreduſinde Rigsdaler efter Pengenes nuværende Værdie. [1]

Til hvilken Tid Jens Andersen har tiltraadt denne anseelige og indbringende Post, kunne vi ikke ſige med Bestemthed; men i al Fald opholdt han sig ikke ret længe i ſit Stift. Som de catholiske Bisper i Almindelighed, levede ogsaa han for det Meste ved Hoffet, og beſkjæftigede sig mere med verdslige Sager — hvad der desuden var en nødvendig Følge af hans Stilling som Magnat og Rigsraad —, end med ſine geistlige Kaldspligter, der ikke synes at have været ham ſynderlig vigtige. Man søger forgæves efter Spor af hans geistlige Virksomhed; og ſelv den Lyſt, der tillægges ham, til at holde Taler til Folket, synes snarere at have været en Frugt af Forſængelighed, end af Iver for at belære. *) Førſt i Kong

*) S. R. D. VII. S. 240.

Frederik den Førstes Tid nødte Reformatorerne ham og de andre Bisper til nogen Opmærksomhed for den geistlige Deel af deres Embedspligter. Vi finde ham derfor, allerede kort efter at han havde bestøget Bispeskolen, igjen ved Kong Hanses Hof og indviklet i en Sag, der ikke giver det fordeelagtigste Begreb om hans geistlige Tænkesemaade. Da nemlig Rigets Hovmester, Povel Larmand, var bleven myrdet den 22 Juni 1502, bleve ikke alene Morderne ikke dragne til Ansvar, men Kongen lod endog Sag anlægge imod den Myrdede, fik Rigsraadet til at dømme ham som Majestætsforbryder, og inddrog hans Gods. At Jens Andersen har været Kongen behjælpelig med at erholde denne uretfærdige Dom, og at han til Belønning derfor har faaet Larmands Gaard i Kjøbenhavn, beretter en samtidig Skribent; og vist er det i det Mindste, at han med de andre Rigsraader har underkrevet Dommen. ⁷⁾ Hvor høit han da stod i Kongens Gunst, seer man af en Fortælling, der maa henføres omtrent til samme Tid, og som ogsaa i anden Henseende er karakteristisk. Imedens Dronning Christine var fangen i Sverrig, gik der et almindeligt Rygte i Danmark om en Kjerlighedsforskaelse imellem Kong Hans og Lehnsmændens Frue paa Bordingborg Slot, men tillige, at flere end Kongen, og navnlig Otto Rud, stode godt anskrevne hos Fruen. Dette Rygte vilde Bispfen under Haanden lade Kongen vide; da han derfor en Dag mødte en norsk Adelsmand Asmund Quant, sagde han: „veed Du ikke, Asmund, at min Herre er vred paa Dig?“ — „Nei!“ svarede Nordmanden. „Da raader jeg Dig, at Du gjør

---

⁷⁾ S. R. D. II. S. 563. Dommen, dat. Kjøbenhavns Raadhuus St. Vilhads Dag (den 8 Novbr.) 1502. i Suhms St. t. d. danske Hist. 1 B. 3 S. S. 32. cfr. Jahn. Danmarks politisk-militaire Historie under Unionskongerne. S. 403.

din Undskyldning.“ „Hvad har jeg da gjort?“ „Du skal have sagt om Lehnsmændens Frue paa Bordingborg, at Kongen ikke maatte tænke, han havde hende alene; thi Otto Rud stod der saa vel som han; nu i Aar, da Kongen var paa Jagt i Bordingborg, havde Otto saa meget med hende at gjøre, som Kongen.“ Alsmund gik til Kongen, og forsikkrede, at han aldrig havde sagt dette. Kongen vilde vide, hvo der havde fortalt ham det? men da han nævnede Bispen af Fyen, sagde Kongen blot: „Guds Dros! Bispen er en Skalk!“^{a)}

Bispen fik imidlertid snart Leilighed til at bruge sine Talenter i alvorligere Sager. Efterat Kong Hans havde lidt det store Nederlag i Ditmarsken, havde det nylig uundtvungne Sverrig gjort Opstand i Aaret 1501 og nødte Kongen til at forlade Stokholms Slot, som hans der efterladte Dronning Christine efter et kjæft Forsvar nødtes til at overgive til Steen Sture den 6 Mai 1502. Hun selv betingede sig Frihed til at vende tilbage til Danmark, men blev desuagtet holdt fangen i Vadstena Kloster. Kongen befandt sig saaledes i aabenbar Krig med Sverrig, og stod tillige paa en spændt Fod med den mægtige Hansesfæd Lybek. Det for alle Nationer saa vigtige politiske Spørgsmaal om det neutrale Flags Ret under en Krig imellem Søemagter, blev dengang ligesaa heftigt omtvistet, som i nyere Tider, og det var naturligviis af største Vigtighed for Kong Hans at forhindre Tilførsel til Sverrig. Det var Lybek og dets Forbundne, han havde at frygte for; thi de deelte Herredømmet over Østersøen med Danmark, og saae ikke gjerne, at de tre nordiske Kroner bleve forenede paa eet Hoved. Han sendte derfor strax efter Stokholms Slots Overgivelse Bispen af Fyen med to Aldelsmænd til Lybek, for at melde Republiken de Sven-

^{a)} Hvitf. R. Hanses Hist. S. 202.

stes Opstand, samt beklage sig over deres Troløshed og over Dronningens Fangenskab: han var derfor nødt til at besøge de Svenske med Krig, og lod Lybekkerne anmode om, at afholde sig midlertidig fra al Handel med Sverrig. De Privilegier og Friheder, Hansfestæderne nøde i Kongens Riger og Lande, beroede paa deres venffabelige Sindelag imod ham, og ligesom han vilde unde dem alt Godt, dersom de vilde være ham til Villie, maatte han behandle enhver som Fjende, der gjorde hans Rebeller Vistand og Tilførsel. Det lybske Raad svarede hertil, at de Svenskes Opsætsighed imod Kongen gjorde dem ondt; men den Sag kom ikke dem ved; de vare neutrale Kjøbmænd, der vilde lide alt for stort Tab ved at afbryde Handelen med Sverrig. Det var ubilligt, at de skulde forhindres i deres Handel og Wandel ved Uenighed imellem fremmede Konger og Fyrster. Gesandterne gjorde vel nye Forestillinger; men Raadet blev ved sit Afslag, saa at de maatte vende tilbage med usorretet Sag; og en Gesandt fra Kong Hanses Søstersøn, Kong Jacob den Fjerde i Skotland, der strax efter ankom til Lybek, udrettede heller Intet. ⁹⁾

Kongen greb nu til alvorlige Forholdsbregler. Hans Udliggere fik Ordre til at standse al Tilførsel til Sverrig, og i Slutningen af Aaret blev et stort lybsk og to stralsundiske Skibe, der agtede sig fra Riga til Sverrig med svensk Gods ombord, optagne og førte til Kjøbenhavn. Saa snart dette rygtedes i Lybek, kom Folket i Bevægelse,

⁹⁾ (Rosæfontanus) Kong Hansis Krønike — af Latinen udset vedt Jacarium Jacobsen 10. cap. 21. Haandskr. i Karen Brahes Bibliothek i Odense. Hvitf. K. H's Krøn. S. 192. *A. Krantzii — Wandalia. Hannoviae 1619. Lib. XIV. c. 29. p. 331.* cfr. Reimar Koek: *Krønike der keiserliken fryen Rikes Stadt Lübeck. ad. an. 1502.* Haandskr. i det kongelige Bibliothek.

og Raadet maatte arrestere al dansk Eiendom og danske Personer i Lybek. De gjensidige Reclamationer førte, saaledes som Kongens Broders, Hertug Frederiks, Mæglingssforsøg, til nogen Udsoning. Begge Parter rustede sig, og man ventede hver Dag, at en blodig Krig imellem Danmark og Hanseskræderne vilde bryde ud.

Imidlertid havde Pave Alexander udsendt Cardinal Raimund Peraud som sin Legat a latere i Lybckland og Norden, der skulde søge at forlige alle Stridigheder, for at det christne Europa kunde forenes til en fælleds Krig imod Tyrkerne, og tillige for at samle Penge=Bidrag til denne Krig. Da denne Legat fik Underretning om Striden imellem Lybek og den danske Konge, beslattede han at mægle Forlig imellem dem. Kort før Paaske, i April 1503, ankom han til Lybek, hvor han blev modtagen med de største Væresbeviisninger. Det lybske Raad erklærede sig villigt til at holde inde med Fjendtlighederne, saalænge Mæglingen varede, endskjøndt de allerede havde gjort betydelige Udrustninger; og Cardinalen indbød flere Prælater og verdslige Fyrster, deriblandt Hertugerne Frederik af Holsten og Magnus af Mecklenburg, til at staae ham bi ved Underhandlingerne. Kong Hans kunde Intet have imod en Fred med Lybek paa taalelige Vilkaar, og sendte derfor Bispen af Tzen og Hans Rantzau, Slotsherre paa Segeberg, som sine Commissærer til Legaten og Hertug Frederik. De ankom til Lybek Søndag efter Paaske, og den følgende Dag, den 24 April, begyndte Underhandlingerne i en almindelig Forsamling; men Cardinalen mærkede snart, at det var umuligt at forene de ganske modsatte Interesser og Fordringer, der i det Væsentlige vare de samme, som i det foregaaende Aar; kun at Lybekkerne tillige fordrede de optagne Skibe og Gods tilbagegivne eller erstattede. Bispen af Tzen derimod

stod paa, at efter Naturens Ret maa den, der styrker min Fjende, selv ansees for min Fjende, og at Kongen altsaa ikke havde gjort Ulret i at optage det omvistede Gods. De Privilegier, Lybekkerne og deres Forbundne besad i Danmark, vare ikke givne dem til Landets Skade, og naar de som Fjender misbrugte de modtagne Velgjeringer, havde de forbrudt dem. Striden blev levende, og Gemytterne forbittedes mere og mere, saa at Cardinalen, opbragt over at Bispen ikke vilde give efter, talte ham haardt til, kaldte ham en uforstandig og ulærd Mand, ja yttrede endog, at det intet Under var, at Konger og Fyrster ikke kunde holde Fred, naar de havde saadanne Mænd i deres Raad. Han forandrede derfor den almindelige og offentlige Forsamling til en Conferents imellem Faa, hvorfra han iblandt Andre udelukkede Bispen af Tven. I denne Forsamling havde Lybekkernes Interesse ganske Overvægt, især da Hertug Frederik, hvem det ikke var saa meget om sin Broders Fordeel, som om Fred for Holsten og Slesvig at gjøre, ikke forsøgte Kongens Sag med nogen Iver. Uagtet Jens Andersen og Hans Rankau foreviste ham Kongens udtrykkelige Forbud imod at love Lybekkerne Penge under nogetsomhelst Paaskud, gav han dog sit Samtykke til, at Cardinalen som Voldgiftsmand bestemte en for Kongen høist usordeelagtig Fred. Kongen skulde ifølge den, inden St. Antonii Dag (17 Januar) 1504, betale sin Faders Gjæld til nogle private Mænd og offentlige Stiftelser i Lybek, og til samme Tid erlægge Erstatning for de optagne Skibe. Lybekkerne skulde fremdeles nyde deres Privilegier i Danmark ubeskaarne. De forpligtede sig ingenslunde til at afholde sig fra Handel med Sverrig, men lovede, at de vilde sende deres Bud med Cardinalens til Stokholm, for at udvirke Dronning Christines Frigivelse og formaac den svenske Regjering til at sende Gesandter til en almin-

delig Congres, der i August s. A. skulde holdes i Stralsund imellem dem, de Danske og Hanseskæderne.

Nu forlangte Cardinalen af Bispen af Tjen, at Kong Hans skulde ratificere denne Traktat. Hvad skulde Bispen gjøre? Han maatte frygte Legatens Brede, hvem han allerede havde fortørnet ved den Tver, hvormed han havde talt sin Herres Sag, og som havde truet med Band, hvis Parterne ikke vilde lade sig forsonne. Dernæst maatte han vide, at Kongen ønskede sin Dronning befriet fra Fængselet, hvortil der dengang ikke var andet Middel, end Cardinalens og Lybekernes Intercession hos den svenske Regjering. En Krig med Lybek, som ikke kunde undgaaes, dersom Kongen ikke ratificerede Cardinalens Fred, maatte dengang være Kongen høist ubeleilig, da han havde fuldt op at gjøre med de Svenskes og Norges Opstand. Maaskee har ogsaa den Betragtning havt nogen Indflydelse paa Bispen, at det, dersom det kom til Krig, først vilde gaae ud over ham, hvis Stift fornemmelig vilde være udsat for Rov og Brand. Endelig kan det vel være, at han, der ikke var besuldmægtiget Minister, men kun sendt for at paasee sin Herres Interesse, har tænkt, at hans Løfte dog ikke bandt Hænderne paa Kongen, i hvis Magt det jo altid stod, at nægte sin Ratification. Disse Grunde vare det efter al Rimelighed, der bestemte ham til, paa Kongens Begne at love, at dennes Ratification skulde inden en bestemt Termin være tilstede i Lybek, uagtet Freden stred imod den Instruction, han havde modtaget under Underhandlingerne. Men Lybekkerne ansaae sig endnu ikke tilstrækkeligt sikrede; de forlangte Caution for Pengenes Betaling til rette Tid, og da de paa ingen anden Maade kunde afholdes fra at begynde Fiendskaberne, saa caverede Hertug Frederik, Bisperne af Lybek, Slesvig og Tjen, samt flere tilstedeværende hollænske og slesvigke

Adelsmænd — hvem det maatte være om at gjøre, at Krigen ikke skulde komme til Udbrud, — ja paatog sig endog den Forpligtelse, at dersom Kongen ikke betalte til den fastsatte Termin, skulde de indstille sig personligen i Lybek og forblive der, indtil Pengene vare betalte. Dog skal dengang Kongens Ratification allerede være ankommen til Lybek. Kong Hans, der enten endnu imedens Underhandlingerne varede, eller i al Fald strax efter, opholdt sig paa Segeberg Slot, var naturligviis ikke tilfreds med denne Fred; imidlertid var hans Stilling paa den Tid saa ugunstig, at han bequemme sig til at ratificere. Aftenen før Christi Himmelfartsdag sendte han Bud til Lybek, og anmodede Raadet om, at sende to Borgemeistere til Segeberg til en mundtlig Conferents med ham. Da de ankom, forsikrede han atter, at han vilde holde Traktaten ubrødelig, og da han formodentlig ikke stolede paa, at Cardinalens Bud vilde have Indflydelse nok paa Steen Sture og det svenske Raad, forlangte han, at Lybekkerne skulde sende to Raadsherrer med til Sverrig, der selv skulde bevirke Dronningens Frihed og føre hende til Danmark, samt formaae de Svenske til, at besøge det berammede Møde i Stralsund. Lybekkerne vare villige hertil, udrustede et Skib med anstændig Leilighed for Dronningen, og sendte med det to Raadsherrer til Stokholm den 23 Juni. Steen Sture tog godt imod dem, og Regjeringen i Sverrig, for hvem den gode Forstaaelse med Lybek var af største Vigtighed, og som heller ikke turde foragte Bandsfraalen, hvormed de true des, var villig til at sætte Dronningen paa fri Fod; men Underhandlingerne trak saa langt ud, at hun ikke turde vove en Søreise saa seent paa Aaret. Hun foretrak derfor Landveien, og ankom, ledsaget af Steen Sture selv med et talrigt Følge og af de lybske Raadsherrer, i Slutningen af Aaret til Hallands Grændse,

hvor hun blev modtagen af sin Søn, Prinds Christian, der førte hende til Kjøbenhavn. ¹⁰⁾

Den i Traktaten fastsatte Betalingsstermin nærmede sig; men Omstændighederne havde i Maret 1503 forandret sig meget. Congressen i Stralsund, der skulde holdes i August, kom aldrig istand. Man ventede for-gjæves paa de svenske Gesandter, og da der desuden ud-bred en Feide imellem Staden Stralsund og Hertugen af Pommern, negtede denne de øvrige Hanseslæders Ge-sandter sikkert Leide for deres Reise til Staden. I Ro-stok samledes derfor Herrerne fra Lybek, Hamborg, Lü-neburg, Wismar, Danzig og flere Stæder. Kong Hans sendte to Biskopper til denne Forsamling; men de kunde ikke forhindre, at Stæderne forpligtede sig til, at hjælpe hverandre med Liv og Gods ved Opretholdelsen af alle gamle Privilegier og Rettigheder. Dette Forbund sig-tede aabenbart til Danmark, og Kongen blev derfor paa Ny fortørnet paa Lybekkerne. ¹¹⁾ Det var ham heller ikke mere saa meget om at gjøre, at vedligeholde deres Ven-skab; thi hans Sager stode i Slutningen af Maret 1503 meget bedre, end i Begyndelsen. Hans Søn Prinds Christian havde kuet Oprøret i Norge og vundet betydelige Fordele over de Svenske paa et Tog i Vester-goethland. Kongens farligste Modstander, Steen Sture, døde i November 1503, og Dronning Christine var be-friet fra sit Fangenskab. Han var derfor nu kun lidet

¹⁰⁾ *Meursii Historia Danica cum notis I. Grammii* - Florentiæ 1746. p. 703. Not. (b) (c) og (d). *Krantzii Wandalia* anf. St. cap. 30. p. 332. ff. *Dispens Procuratoris Indlæg N. D. Mag. 3die B. S. 214.* ff. *Reimar Koch.* ad. an. 1503. *Kong Hanses Krønike* ved Zachar. Jacobsen. cap. 26. *Hvitf. K. Hanses Hist. S. 203.* ff. *Behrman K. Christian den Andens Hist. 2den D. S. 16.* *Jahn* anf. S. S. 408. ff.

¹¹⁾ *Reimar Koch.* ad. an. 1503. *Hvitf. K. Hanses Hist. p. 206.*

tilboielig til at skjule sin Misfornoielse med Lybekerne, saa at han ikke engang vilde see de Lybske Raadsherrer, der havde ledsaget Dronningen til Danmark, og nu ventede Tak for hendes Befrielse; og da Betalingsterminen kom, gjorde han ingen Anstalt til at opfylde Traktatens Bestemmelser. Lybekerne indmanede derfor deres Cautionister til at indstille sig i Lybek og forblive der, indtil Pengene vare betalte. De indfandt sig ogsaa kort efter Paaske 1504, paa Bispen af Fyen og maaskee Hertug Fredrik nær; thi om denne Sidste selv var tilstede i Lybek, er ikke vist. Kongen skal selv have været i Lybek for at formaae Raadet til at sætte Cautionisterne paa fri Fod; men alle Forestillinger vare forgjæves, og Hertugen maatte, for at løse sig og sine Medlovere, tilfredsstille Lybekerne med 56,801 Mark Lybsk, hvoraf 22,000 Mark bleve udbetalte strax, den 3 Mai 1504, og Slottet Trittow pantsat for Resten; men Hertugen var enten i saa stor Forlegenhed, eller saa uforsigtig, at han blot lod sig meddele en almindelig Quittering af Lybekerne, uden at anstille nogen tilbørlig Undersøgelse om de opbragte Skibe og Eiendomme, hvoraf Følgen var, at han betalte Erstatning for mange Skibe, der vare udklarerede fra Lybek i Slutningen af Aaret 1505 og Begyndelsen af 1504, som vare optagne af de danske Udliggere længe efter den af Cardinalen mæglede Fred, da Misforstaaelsen imellem Kongen og Lybekerne brød ud paa Ny, og som paa ingen Maade kunde indbefattes under Hertugens Caution. ¹²⁾

At Biskop Jens Andersen ikke mødte i Lybek med de andre Cautionister, var ikke af Mangel paa Ordholden-

¹²⁾ Lybekerne's Maningsbrev dat. Løverd. efter Valentindag 1504. N. D. Mag. 3die. p. 201. Lybekerne's Quittering om dage der vinding des helligen Cruces (3 Mai) 1504, hos Behrman anf. Et. S. 66. Neimar Koch. ad. an. 1504.

hed; men han var forhindret af sine Fjender. Strax efter at han havde tiltraadt sit Embede, var han kommen i en heftig Strid med den mægtige adelige Slægt Rønnoy, uden at vi ere tilstrækkeligt oplyste om Grunden til dette Fjendskab. Man angiver en Tvist om noget af Biskop Carl Rønnoys Efterladenskab som Aarsag til Striden mellem den nye Biskop og Marquard Rønnoy, Herre til Hvidkilde, Ridder og Medlem af Rigets Raad, en Broder til den afdøde Biskop.¹³⁾ Dertil kom, at Bispen, som Besidder af Orkel Slot, var Nabo til Hvidkilde, og at Familien Rønnoy, der ved deres Familieforbindelse med Jens Andersens Formand var vant til at regjere i Fyen, maa have deelt Adelens almindelige Misfornøielse over, at en Skomagers Søn blev ophøiet til et af de anseeligste Prælaturer, som allerede i lang Tid kun bleve givne til Adelige, og i hvis Besiddelse de med Harm saae nogen Anden, end deres Lige. Og Jens Andersen var ikke den Mand, der enten lod sig skræmme af dem, eller søgte at forsone dem ved Mildhed og Føielighed. Han satte Trods mod Trods, og hvor han fik Leilighed til at bruge sin Myndighed, gif han frem imod dem efter de geistlige Loves hele Strengthed. Foruden Rønnoverne vare Familierne Hardenberg, Gyldenstjerne, Bilde og Marsvin Bispens Fjender. I Begyndelsen af Aaret 1504 foregedes disse Fjenders Antal betydeligt og tiltog Stridens Hestighed ved følgende Anledning. En af Dronning Christines Hoffinder, Otto Porsfeld, en hollstenf Adelsmand, var Slotsherre paa Næsbyhoved Slot ved Odense. I en Borgers Huus i Odense træffer han sammen med NoGLE af Bispens Folk; det kommer til Strid imellem dem, og Otto Porsfeld bliver dræbt. Dette skeete ved Paasketid 1504. Om dette Drab blot

¹³⁾ S. R. D. VII. p. 239.

var tilfældigt, eller om Bispfen har havt Deel deri, som man senere paastod, vide vi ikke; der blev intet Beviis ført for det Sidste, og er heller ingen Omstændighed bekendt, der gjør det rimeligt. Bispfen selv paastod, at han var uskyldig, og Kong Hans maa ligeledes have anset ham derfor, siden han ikke drog ham til Ansvar. Der blev hverken betalt Bøder til Kongen eller til den Dræbtes Slægtninge, ja det synes endog, at Gjerningsmændene selv ere blevne friskjendte af Kongen. ¹⁴⁾

Uden Tvivl var det denne Begivenhed, der bevægede Flere slesvigiske og holskeenske Adelsmænd, formodentlig Porsfelds Slægtninge, til at understøtte Bispfens dødelige Fjende, Marquard Rønnow, imod ham. Ved deres Hjælp saae denne sig istand til at indeslutte og beleire Jens Andersen paa Orkel Slot, da han just var paa Veien til Lybek, for at indstille sig ifølge Lybekernes Maningsbrev. Dog undgik Bispfen denne Gang sine Fjender, og saasnart Leiligheden tillod det, gik han til Søes til Lybek; men han kom for seent til at forhindre Hertug Frederiks ubesindige Betaling af Lybekernes Fordringer, og Raadet erklærede, at det ikke ansaae ham for bunden ved Cautionen, da Hertugen havde tilfredsstillet det. Han vendte derfor tilbage til Danmark. ¹⁵⁾

Hertug Frederik fordrede nu af sin Broder Erstatning for den til Lybekerne udbetalte Sum, og da Kongen nægtede den, blev man enig om, at overdrage Sagens Afgjørelse til Churfyrst Joachim af Brandenburg og Hertugerne af Mecklenburg, Brunsvig og Lüneburg, som Voldgiftsmænd. Ved en Forsamling i Kiel dømte disse, at Kongen ikke var forpligtet til at erstatte Hertugen, hvad han havde betalt Lybekerne for optagne Skibe, da Hertugen i Flæng havde betalt hvad man forlangte af

¹⁴⁾ S. R. D. VIII. p. 528. — ¹⁵⁾ N. D. Mag. 5. S. 216. 222.

ham uden nogen tilbørlig Undersøgelse. Formodentlig var det i denne Anledning, Kong Hans lod sig meddele to Erklæringer, den ene af Biskop Jens Andersen, den anden af ham og Hans Ransau, hvorved de vedgik, at de ingen Befaling havde af Kong Hans til at love Lybekerne Penge under noget Paaskud, men tværtimod havde i Lybek modtaget Kongens bestemte Forbud derimod, hvilket de ogsaa strax havde meddeelt Hertug Frederik, imedens Underhandlingerne varede. Dog betalte Kong Hans senere sin Broder en Deel af de udlagte Penge. ¹⁶⁾ [11]

I nogle Aar finde vi nu Bispnen bestjefstiget deels med Rigets, deels med sit Stifts Sager, uden at noget særdeles mærkeligt forefaldt. Som Medlem af Rigets Raad deeltog han i de vigtigste Begivenheder, der gik for sig i de sidste urolige Aar af Kong Hanses Regjering. Han var med i Kalmar 1505 at fælde Dom over det svenske Rigsraad og Stures Tilhængere. Ligeledes tog han Deel i Fredsunderhandlingerne med Lybekerne i Segeberg 1506 og Nykjøbing 1507, samt i de frugtesløse Sammenkomster imellem de Danske og Svenske i Ny-Barbjerg 1508 og Kjøbenhavn 1509. I de Documenter, der bleve udstedte ved disse Leiligheder, finder man Jens Andersens Navn iblandt de andre Rigsraaders. ¹⁷⁾

¹⁶⁾ N. D. M. 3die B. S. 217, 223. Udtog af Bispens Erklæring, dat. Odense Hellig Trefkong. 1505 i N. D. M. 3die B. S. 204. cfr. Jahn a. a. O. p. 409. Bispens og Hans Ransaus Erkl., dat. Kjøbenhavn 3de Dagen efter Guds Lejemis Dag 1505, hos Wehrmann II. p. 16. Hvitfeldt K. Christian den Andens Hist. S. 65. K. Frederik den Førstes Hist. S. 9.

¹⁷⁾ Det danske og norske Rigsraads Dom over de Svenske. dat. Kalmar 1ste Juli 1505 (Hvitfeldt Kong Hanses Hist. S. 214.

Imidlertid var Bispfen ogsaa virksom for sit Embede, dog kun for den verdslige Deel deraf. Den aldeles verdslige Charakter, den catholske Kirke havde antaget, især efter at Baselerconciliets Reformationforsøg var mislykket, viste sig ikke blot i Rom, men i alle de catholske Lande. Ligesom Alexander den Sjette og Julius den Anden kun arbejdede paa deres verdslige Magts Udvidelse i Italien, og den Sidste ikke tvivlede paa, at han havde opfyldt sin Bestemmelse som Kirkens Overhoved, da han med Vold havde fortrængt Smaatyrannerne i Kirkestaten og udvidet dens Grændser: saaledes strakte de ringere Prælaters Virksomhed i deres Embeder sig i Almindelighed ikke videre, end til Omsorg for Bedligholdelsen og Forøgelsen af de til dem hørende Eiendomme. Herfor var ogsaa Jens Andersen meget virksom. Han havde kort efter sin Embedstiltrædelse indløst det pantsatte Sorop Gods paa Falster ¹⁸⁾, og da han, formodentlig strax efter Domprovsten Hans Urnes Død 1504, havde erholdt Kong Hanses Tilladelse til at dele Provstiet i Odense imellem fire Kanniker, for at Bispfen i Fyen kunde have en Art Domcapitul, ¹⁹⁾ havde

ff.) Reccesfen i Segeberg, Mandag efter Nicolai Dag (6te Decbr.) 1506. Udtog hos Hvitf. (anf. St. S. 246.) Ligeledes af Fredstractaten, dat. Nykjøbing, Onsdag efter visitat. Mariæ 1507. sammest. S. 248.) Reccesfen i Warberg Fred. efter Peter Pauls Dag (29de Juni) 1508. (Hadorfs Udgave af de svenske Niimkrøniker 2den Deel. S. 411.) Den Kjøbenhavnske Recces, Fred. efter Vor Frue Dag assumptionis (15 Aug.) 1509. (Hadorf anf. St. 419. Hvitf. anf. St. S. 257.)

¹⁸⁾ Biskop Jens Andersens Klage for Kongen og Rigeraadet over Oluf Helgersen, Lehnsmænd paa Nykjøbing Slot, dat. Kbhvn. Tirsd. efter Egidii d. (1 Septbr.) 1511. Original paa Papir i Geheimearchivet.

¹⁹⁾ Hvitf. R. Hanses Hist. S. 295.

han i nogle Aar selv oppebaaret Indtægterne af dette Prælatuur, og først senere, da han ikke længere stod saa fast i Kongens Gunst, som før, indrettede han deraf fire smaa Vicariater; ogsaa lagde han Indtægterne af den Jurisdiction, der hørte til Provstiet, til Bispens Bord. Provstegaarden i Odense tillod han sig at nedbryde uden Kongens Samtykke, endskjøndt Kronen havde Patronatet over Provstiet, ²⁰⁾ og af Materialierne opførte han tildeels den store og faste Bispegaard i Odense, der senere blev forandret til et adeligt Jomfrukloster. Denne Bygning begyndte han i Aaret 1504 og fuldendte den 1508, ifølge den Indskrift, han lod sætte over Indgangen, men som nu ikke mere findes. ²¹⁾ [III] Gaarden synes at have været omgivet med Grave, og var en Art Fæstning, som dog i Grevens Feide blev indtagen af Evedborgerne. ²²⁾

Med Magestifte med Odense By erhvervede han Jorden imellem den nye Gaard og Laen, over hvilken dengang en Bro paa dette Sted førte. ²³⁾

Endskjøndt Jens Andersen hidtil havde staaet i den største Anseelse og Gunst hos Kong Hans, begyndte dog Kongens venstabelige Sindelag imod ham at kjølnes i hans sidste Regjeringsaar. Hertil vare flere Aarsager; men den vigtigste var uden Tvivl den, at Bispens ikke stod paa nogen god Fod med den udvalgte Konge, Prinds Christian, som i Kong Hanses senere Aar havde meget at sige hos sin Fader. Man fortæller, at Jens Ander-

²⁰⁾ Klagen over Bispens (af 1512) Behrmann. Christ. d. Anden. 2den Deel. p. 64.

²¹⁾ S. R. D. VII. S. 239. Hvitf. i Bispekrøniken L. 111, vers.

²²⁾ Hvitf. Christ. den Tredie ad. an. 1534.

²³⁾ Biskop Jens Andersens Magestiftesbrev, dat. Odense Marci Evang. Dag (25 Apr.) 1508. Original Dec. paa Pergament i Odense Raadstue-Archiv.

sen skal have raadet Kongen, at sætte Biskop Carl af Hammer til Prindsens Raadgiver og Veileder, da han blev sendt som Statholder til Norge, og at Prindsen, da Biskop Carls Forræderi opdagedes, fattede Mistanke om, at Jens Andersen ikke var uvidende om hiins Forbindelse med de Svenske. ²⁴⁾ At denne Mistanke skulde være grundet, er der ikke mindste Spor til, og den hele Beretning om Jens Andersens Raad til Kong Hans er usikker. Imidlertid synes det dog, at Prindsens Misfornøielse med Bispen har staaet i Forbindelse med Biskop Carls Forræderi og Fængsling; i det Mindste ytrede den sig for første Gang, saavidt vi vide, ved denne Leilighed. Ved Mødet i Ny Warberg i Sommeren 1508 anmodede nemlig Prindsen, der nødig selv vilde holde en Prælat fængslet, de norske og danske Bisper om at tage ham i midlertidig Forvaring; men de undslog sig alle undtagen Jens Andersen, der efter sin Hjemkomst til Odense tilbød at holde den fangne Bisp i sikker Forvaring i et Aar. Dette Tilbud blev ikke modtaget, hvad enten Prindsens Mistanke til Bispen af Tyen, eller Biskop Carls Død har været Aarsag dertil. ²⁵⁾ [IV] Dgsaa beskylbte Kong Christian den Anden senere Bispen for, at han ofte havde forarsaget ham Ubehageligheder hos hans Fader, Kong Hans, ²⁶⁾ og at denne Klage ikke var ganske ugrundet, bestryktes ved et Brev, der synes at være skrevet fra Kong Hans til Biskop Jens Andersen engang i Aarene 1509 eller 1510, hvoraf man seer, at Bispen har klaget til Kongen over Fornærmelser af Prind-

²⁴⁾ Hvitf. Christ. den Anden. S. 9.

²⁵⁾ Biskop Jens Andersens aabne Brev, dat. Odense die commemorationis animarum (2den November) 1508. Danske Mag. 4de Bind. S. 186.

²⁶⁾ Chron. Skib. S. R. D. II. p. 567.

sens Folk. ²⁷⁾ [v] Desuden kunde Bispen ofte vilkaarlig Afsærd vel give Kongen gyldig Grund til Misforneielse. Den Maade, hvorpaa han benyttede Provstiet i Odense, kunde Kongen ikke være tilfreds med; han bortgav de fire Vicariater, hvortil Kongen dog maatte have samme Patronatsret, som til Provstiet, uden at oppebie Kongens Præsentation; ogsaa besatte han paa egen Haand Sognetald, der havde ligget til dette Prælatuur. ²⁸⁾ I Aaret 1508 havde Kongen befalet Hr. Hans Hansen, Provst i Toste, at komme til ham i vigtige Grinder; men Provsten svarede ham fra Sønderborg, at Bispen af Tjen havde undsaagt ham og ladet ham vide, at dersom han fik ham i sin Vold, skulde han ikke komme derfra med Halsen. Hr. Hans turde derfor ikke reise igjennem Bispenes Stift, og bad Kongen at tilsende ham sine Befalinger. ²⁹⁾ Hertil kom uden Tvivl ogsaa de Adelsmænds Klager, med hvem Bispen laa i bestandige Stridigheder, der undertiden gjorde Kongen Ueilighed nok. Foruden den gamle Strid med den syenske Adels, udbrod i Aaret 1511 en ny og heftig Uenighed imellem Biskop Jens og Lehnsmanden paa Nykjøbing Slot paa Falster, Oluf Holgersen, formodentlig en Ulfotand. Den 2 September 1511 indgav nemlig Bispen paa Kjøbenhavns Raadhuus en vidteløst Klage over Oluf Holgersen til Kongen og Rigsraadet. Deri dolerer han over, at Lehnsmanden havde bemægtiget sig en Skov, der hørte til Bispestolens Gaard Sørop paa Falster, og som ved tidligere Domme var tilkjendt Bispen som et Særkjøb fra Skjoringe Fang. Oluf Hol-

²⁷⁾ Seddel uden Navn, Tids- eller Stedsang. paa Papir i Geheimarch. — ²⁸⁾ Behrman anf. St. 2den Deel. S. 64.

²⁹⁾ Hans Johansens pflattyske Brev, dat. Sunderborgh am dage Sancti Martini anno xvcviiij (1508). Orig. paa Papir i Geheimarchivet.

gersen havde ladet fælde Træer i den og udpantet Bispen's Bønder, fordi de ikke paa hans Befaling vilde kjøre dem bort. Hans Svende holdt Bispen's Folk næsten beleirede paa Sørop, og da Landsdommeren paa Falster og Lolland, Oluf Falster paa Corfelige, havde forkyndt Bispen's Foged paa Sørop, Mester Jens, en aabenbar Feide, saa at Bispen's Folk ganske maatte forlade Falster, stod Sørop ledig fra midt i Januar indtil Juli 1511. Imidlertid havde Oluf Holgersen skrevet Sagen om den omtvistede Skov til Landstinget, og da Bispen's Foged, der ikke turde møde selv for Feidens Skyld, havde sendt sit Bud med Bispen's Adkomstbreve til Landstinget i Tingsted, havde Landsdommeren ladet Budene vide, at Fogeden og hans Folk maatte rette sig efter den Feide, han havde forkyndt dem. Saaledes havde han skræmmet dem bort, og da, paa Grund af Modpartens Udeblivelse, til dømt Oluf Holgersen Skoven. Desuden tillod Lehnsmanden sig mange andre Voldsomheder imod Bispen's Folk: han havde fortrængt dem og de andre Lodseiere fra Fiskeriet i Virket Søe, da Kronen for nogle Aar siden kjøbte en Gaard i Virket; han tog Skat ogsaa af Bispen's Bønder for deres Fiskeri i Havet; han vilde tvinge dem til Arbejde ved Slottet, og pantede dem, naar de, ifølge Bispen's Forbud, nægtede at møde. Endelig anførte Bispen en Deel Voldsomheder imod Enkelte af hans Folk, som Lehnsmanden skulde have tilladt sig, og klagede i Almindelighed over, at han undertrykkede og udsugede Almuens paa Falster. Denne Klage modtog Kongen og lovede, at han selv vilde reise over til Smaalandene og skaffe Bispen saadan Ret, at hele Raadet skulde takke ham derfor. ³⁰⁾ Men inden sin Reise, gjorde han et Skridt,

³⁰⁾ Biskop Jenses Klage over Oluf Holgersen, Foged paa Nykjøbing, dat. Tirsd. efter Egidii Dag 1511. Orig. paa Papir i Scheimarch.

der ikke spaaede Bispen noget godt Udfald af Sagen. Han skrev nemlig den 6 April 1512 til Paven, at han forhen rigtignok havde tilladt Biskop Jens at dele Provstiet i Odense; men da han nu erfarer, at det ved Kirkeforsamlingen i Tours i Frankerig skal være forbudt, at forandre saadanne Beneficier, og de Vicariater, Bispen havde oprettet, desuden vare alt for ringe, anholder han hos Hans Hellighed om, at Provstiet maa komme i sin gamle Stand igjen, og hans Sekretair, Anders Glob, forlehnes dermed; thi det tilkommer Kongen at forlehne dette Prælatur, der er doteret af hans Forfædre. ³¹⁾ Uagtet det vistnok var en politisk Feil af den danske Konge, at beraabe sig paa Conciliet i Tours, der var sammenskaldt af Kong Ludvig den Tolvte netop i en mod Paven fjendtlig Hensigt, og uagtet dette kun var et National-Concilium, og der desuden ikke findes nogen saadan Bestemmelse imellem dets Akter, som den af Kongen anførte: ³²⁾ saa var Pave Julius den Anden dengang indviklet i en altsfor farlig Strid med Keiser Maximilians og Kong Ludvig den Tolvtes pisanke Concilium, til at han skulde sjerne den danske Konge fra sig og sit Concilium i Lateran ved et Afslag i saa ringe en Sag. Provstiet i Odense blev altsaa oprettet paa Ny, og forlehnet til Messer Anders Glob.

Saa snart Kong Hans havde tilendebragt de vigtige Underhandlinger med Lybekerne og de Svenske i Flensborg og Malmøe i Foraaret 1512, og affærdiget Kongerne af Skotlands og Frankerigs Gesandter, der vilde

³¹⁾ Hvitf. R. Hanses Hist. S. 295. Behrmann. Christ. den Anden. 2den Deel. S. 64.

³²⁾ Hverken i Philippi Labbe et Gabriellis Cossartii Conciliorum Collectio maxima. 13 Tome. S. 1481. eller i Conciliorum omnium generalium et Provincialium Collectio Regia. 34 T. S. 66. findes Noget herom.

overtale ham til at deeltage i Wisaner-Conciliet, begav han sig til Falster, for at undersøge Tvisten imellem Biskop Jens og Oluf Holgersen. Den 23 Mai lod han i sin egen Rærværelse den falsterste Almue forsamle paa Tingssted Kirkegaard, hvor Bispens Klage blev undersøgt og et Tingsvidne udstedt, der dog lader formode, at Bispens i adskillige Punkter har havt Ret; thi nogle af hans Beskyldninger ere ganske forbigaaede, andre besvarede paa en Maade, der viser, at man ikke vilde finde Lehnsmænd skyldig. Mærkeligt er det ogsaa, at Bispens Foged paa Sørup, Jens Mortensen, og Landsdommeren Oluf Falster, der vare aabenbare Fjender og selv indviklede i Sagen, den Sidste endog høielig graveret i Bispens Klage, begge vare med at udstede Tingsvidnet. ³³⁾

Med dette maadelige Udfald af Sagen maatte Bispens uden Tvivl for det Første lade sig nøie; i det Mindste vide vi Intet om, at han forfulgte den videre; men derfor var han ingeniunde forsonet, og i det følgende Aar fik han bedre Leilighed til at lade Oluf Holgersen føle sin Brede. To af Olufs Svende dræbte en af Bispens Folk, Laurids Madsen, og da de henvendte sig til Hr. Hans Andersen, Sognepræst i Brandslev og Biskop Jenses Official i Nørreherred i Lolland, med Bøn om Absolution for denne Misgjerning, negtede Præsten dem den, fordi hans Overmand havde forbudt ham at befatte sig med Sagen. ³⁴⁾ Uden Tvivl er det imidlertid blevet bekjendt, at Mordet var skeet efter Oluf Holgersens egen Befaling, og nu havde Bispens sin Fjende hvor han vilde. Han

³³⁾ Tingsvidne, dat. Tingssted-Kirkegaard, Søndag efter Christi Himmelfartsdag 1512. Original paa Papir med 16 Segl. i Geheimearch.

³⁴⁾ Aabent Brev af Hans Andersen, Sognepræst i Brandslev ic., dat. Brandslev Torsdag efter Allhelgens Dag 1513. Orig. paa Papir i Geheimearchivet.

forsømte da heller ikke at bruge sin geistlige Myndighed, men lyste Lehnsmanden i Bænd, og lod Bændbrevet opslaae paa Nykjøbings Kirkevær den 22 Januar 1514.³⁵⁾ Nu maatte Oluf Holgersen ydmyge sig for Bispen, og da denne i Februar opholdt sig paa Sorop, sendte han Borgemeesteren i Nykjøbing med to Mænd derhen, der paa hans Vegne begjerede Skrifte og Afløsning, fordi han lod Laurids Madsen slaae ihjel — han vedgik altsaa, at Mordet var begaaet paa hans Befaling —, hvis det Skriftemaal, han før havde gjort derfor, ikke kunde hjælpe ham. Ogsaa tilbød han, at møde for Kongen og Rigsraadet for alle de Sager, hans Naade (Bispen) paa den hellige Kirkes Vegne havde Tiltale til ham for, eller for hvem, hans Naade selv havde Tiltro til. Ogsaa bade de om Absolution for Olufs Svende, der havde begaaet Mordet. Bispen svarede dem, at det maatte beroe med Skriftemaalet i nogle Dage, indtil han fik Bud fra Erkebispen derom.³⁶⁾ Hvad der siden blev af Sagen, vide vi ikke, og høre i nogle Aar Intet om Forholdet imellem Jens Andersen og Oluf Holgersen; men den Tid kom ogsaa, da denne kunde hævne sig paa den myndige Prælat.

Denne sidste Vending af Striden oplevede Kong Hans ikke. Han døde i Aalborg den 20 Februar 1513, og hans Liig blev ført til Odense, hvor Biskop Jens holdt Sørgetale over ham, ligesom to Aar tidligere over hans yngste Søn, Prinds Franciskus,

³⁵⁾ Tingsvidne, udstedt fra Nykjøbings Naadhuus Mandag før St. Povels Dag conversionis 1514. Original paa Papir med 4 Segl, i Gheimearch.

³⁶⁾ Abent Brev af Brandt Berner paa Mlingsøe, Jacob Wæder og Niels Tyde, Borgemeester i Nykjøbing, dat. Onsdag efter St. Valentini Dag 1514. Original paa Papir i Gheimearchivet.

der blev begravet i Graabrødre Klosters Kirke i Odense, hvor ogsaa Faderen blev lagt. ³⁷⁾ Et Kong Christian den Anden nu besægt Thronen, lovede Bispen intet Godt i Fremtiden; heller ikke kunde det være ham behageligt, at Enkedronningen Christine, der siden Otto Porsfelds Drab ikke var ham god, nu tog sit Ophold paa Næsbyhoved Slot og i sin Gaard i Odense, som efter hendes Død blev indrettet til et Klarakloster, og stod der, hvor nu Bispegaarden er. Smidlertid hengik dog endnu nogle Aar uden betydelige Ubehageligheder for Jens Andersen, der som Prælat og Medlem af Rigsraadet var for anselig en Mand, til at Kongen uden gyldig Grund turde lade ham føle sin Brede, inden han selv endnu sad ret fast paa Thronen. I de vigtige Forhandlinger, Thronskiftet forarsagede, tog Bispen Deel, og vi finde ham ligeledes iblandt de Rigsraader, der vare tilstede ved Møderne med de svenske Sendebud i Kjøbenhavn 1515 og 1515. ³⁸⁾ Ogsaa var han med Kongen i October 1513 i Flensborg, hvor den slesvigske og holskeiske Adels hylkede Christian som Faderens Eftermand i den kongelige Andeel af Hertugdømmerne; men her indtraf en Begivenhed, der senere bragte store Lidelser over Bispen. Stænderne gjorde det nemlig iblandt Andet til Betingelse for deres Hylдинг, at Kongen skulde tilfredsstille Hertug Fredrik for den Sum, han i Aaret

³⁷⁾ Werlauff: Monument over Kong Hans og Dronning Christine i St. Knuds Kirke i Odense. S. 3.

³⁸⁾ Det danske Rigsraads aabne Brev, dat. Kjøbenhavn, Marie Magdalene Dag 1513, hos Wehrmann anf. St. 2den D. S. 37. cfr. hvitf. K. Hanses Hist. S. 308 og Christ. den Andens Hist. S. 18. Suhms Nye Saml. t. d. danske Hist. 3die Bind. S. 148. Hadorf anf. St. 2den Deel. S. 428. Ditto dat. Kbhvn. St. Olavi Dag 1515. Suhms Nye Saml. 3die Bind. S. 153. Hadorf anf. St. S. 432.

1504 maatte betale i Lybel. Kong Christian maatte give efter og udfæde et Gjeldsbeviis til sin Farbroder for 30,000 Gylde, hvorimod Hertugen udleverede ham de Documenter, der henhørte til den af Cardinal Raimund mæglede Fred. ³⁹⁾ At Biskop Jens havde haft Andeel i den Fredstractat, der nu forarsagede Kongen saa betydeligt et Tab, maatte stemme denne endnu mere ugunstigt imod ham, og saasnart han fælte Scepteret fast i sin Haand, tænkte han paa at tage Hevn over Bispen. Da derfor dennes gamle Fjende, Provst Hans Hansen i Aaret 1515 var i Kongens Vrinder reist til Rom, udvirkede han et paveligt Monitorium til Bispen af Fyen, hvis Indhold vi dog ikke kjende; men som sandsynligviis har været foranlediget ved Bispens egenmægtige Unmæsselse af geistligt Gods i hans Stift; *) idet Mindste maatte han i October samme Aar frasige sig Ret til Orte Kirkes Skov og udfæde en Erklæring, at denne Eiendom tilhørte Kirken ikke Bispestolen. ⁴⁰⁾ Maa skee har det ogsaa gaaet ud paa Restitutionen af Odense Provstie, da det er vist, at denne ikke har været ganske fuldstændig i Aaret 1512, da hverken Provstegaarden blev opbygget, eller Gamborg Kirke givet tilbage til Embedet; thi Kongen maatte endog i Aaret 1517, for at bevirke dens Tilbagegivelse, ved Magestifte afstaae til Bispen Kongens jus patronatus til Torkildstrup Kirke paa Falster. ⁴¹⁾ Ogsaa seer man af Hans Hansens Brev til Kongen, at denne ønskede paa Ny at ind-

³⁹⁾ Behrmann anf. St. 2den Deel. S. 54. N. D. Mag. 3die Bind. S. 215. cfr. Christiani Geschichte der Herzogthümer Schleswig und Holstein. 1ste B. S. 266.

*) cfr. Suhms Sl. t. d. danske Hist. 2det B. 2det H. S. 1.

⁴⁰⁾ Jens Andersens aabne Brev, dat. Bispegaarden i Odense ipso die h. Severini (23de Octbr.) 1515. Orig. paa Pergament med nedhængende Segl i Gscheimearch.

⁴¹⁾ Suhms Sl. t. d. Hist. 1ste B. 2det H. S. 24.

sette Canniker ved St. Knuds Kirke istedetfor Benedictinermunkene — hvilket dog aldrig kom til Udførelse, — samt at Provsten tillige i Rom førte en Sag for sig selv imod Biskop Jens. Han raader Kongen fra at forlige sig med Bispen: naar det pavelige Monitorium ankommer, kan denne ikke undgaae ham for Retten. ⁴²⁾

Om disse hans Sjendes Bestræbelser have havt ubehagelige Følger for Jens Andersen, vide vi ikke; men to Aar efter brød det Uveier, der længe havde truet, løs over hans Hoved.

Da Kong Christian 1516 havde brudt Stilstanden med de Svenske, og i det følgende Aar gjort et forgjæves Forsøg paa, at bringe den paa Stæket Slot beleirede Erkebisp, Gustav Trolle, Undsætning, sammenkaldte han en Rigsdag i Kjøbenhavn til St. Catharine Dag (den 25 November) 1517, for at faae Midler til Krigens Førelse. Biskop Jens kom ogsaa paa Kongens Skrivelse til Kjøbenhavn, hvor han traf Provsten af Toste, der var kommen tilbage fra Rom. Paa Kjøbenhavns Raadhuus kom det til en heftig Strid imellem Bispen og Provsten, uvisst hvorom; men nu traadte Kongen til, og lod sin Sekretair Jørgen Skodborg komme frem med en svar Klage over Bispen. De vigtigste Ankeposter vare, at Jens Andersen havde i Lybek tvertimod Kong Hanses Befaling, forpligtet ham til at betale 30,000 Gylde, hvilke Kong Christian nu forlangte, at Bispen skulde erstatte; at han havde fornærmet Kongens Moder, Dronning Christine, og ladet hendes Foged paa Næsbyhoved, Otto Porsfeld, dræbe; at han flere Gange havde gjort Kong Christian sort for hans Fader, Kong

⁴²⁾ Hans Hansens Brev til Kong Christian, dat. Rom St. Knud Konges Dag (10 Juli) 1515. N. D. Mag. 3die V. S. 210.

Hans; endelig at han skulde have været Skyld i, at Kong Hans satte Biskop Carl af Hammer til Prindsens Raadgiver i Norge, og have staaet i Forbindelse med de Danstes dødelige Fjende i Sverrig, Hemming Gad. De sidste Punkter vare dog af mindre Vigtighed; Kongen stod heller ikke paa dem, og det lader til, at Bispen har besvaret dem tilfredsstillende. Overhoved forsvarede han sig med saa megen Duellighed og saa uforskerdet et Mod, at selv den pavelige Legat Arcemboldus, der var tilstede ved Striden, ikke kunde negte ham sin Beundring, hvilket har noget at betyde, da Italienerne dengang betragtede alle Ultramontanere som Barbarer. Til de tre første Klageposter svarede Bispen: hvad de til Lybekkerne lovede Penge angik, da havde Kong Hans ratificeret Fredstractaten; han havde fremdeles indirecte vedgaaet den, idet han ved de senere Fredsslutninger med Lybekkerne i Segeberg og Nykjøbing ikke havde paastaat Erstatning af den Sum, Hertug Frederik havde erlagt; desuden havde den afdøde Konge siden forliget i Segeberg aldrig tiltalt Bispen for disse Penge. Otto Porsfelds Drab havde han ingen Deel i, og kunde ikke staa inde for Alt, hvad hans Folk gjorde, og naar Kongen klagede over de Stridigheder, der have været imellem dem i Kong Hanses Tid, saa forglemte han, at den afdøde Konge i Kallundborg havde forliget dem.⁴³⁾ Dog, alle Biskop Jenses Forsvarsgrunde hjalp ham Intet: Kongen lod ham gribe og fængsle. Men da den bekjendte Constitution: cum Ecclesia Daciana, endnu var i Kraft, og desuden alle Bestemmelser af ældre Paver

⁴³⁾ Svaning Christianus secundus &c. Lib. II. cap. II. p. 129. ff. Hvitf. K. Christ. den Anden. S. 61. ff. 68. Pontop. An. II. p. 440. Chron. Stib. i S. R. D. II. p. 566. Hænefort ibid. VII. p. 239.

imod dem, der krænkede Kirkens Eiendom eller Personer, vare fornyede og indskærpede i den niende Session af Lateran-Conciliet, den 5te Mai 1514 ⁴⁴⁾ — hvad Kongen saameget mindre turde oversee eller ringeagte, som det netop var paa Grund heraf, at Erkebispem i Lund for saa Maaneder siden havde lyst Band over Steen Sture og dem, der med ham havde forfulgt Gustav Trolle ⁴⁵⁾ — saa bevægede Kong Christian Wispens nærmeste Foresatte, Erkebiskop Byrge, til at tage ham i sin Forvaring indtil tre Uger efter Paaske i næste Aar. Inden den Tid skulde et National-Concilium sammmental- des for at domme i Sagen, og Kongen anholde hos Pa- ven om tilbørlig Hjælp og Raad i samme Sag. Biskop Jens maatte paa Ære, Liv og Guds forpligte sig til Erke- bispem, at forblive hos ham som en Fange, indtil et Na- tional-Concilium blev sammmentaldt, og desuden forpligte sit Stift til at betale en Mulkt af 60,000 Gylden til Lunde Capital, hvis han handlede imod denne Forsik- ring. Endelig maatte han, som det synes senere, give en skriftlig Forsikring til Kongen, at han hverken selv eller ved Andre vilde praktisere i Rom eller andetsteds imod Kongen, eller begive sig til hans Venner, eller foretage Noget imod hans Liv eller Stand, samt underkaste sig Erkebiskop Byrges og Biskop Lage Urnes Dom. ⁴⁶⁾ Wispens Cantster, Mester Hans Andersen, fængsledes ligeledes og indlagdes hos Degnen i Kjøbenhavn, Knud

44) Raynaldi An. Eccl. T. X X. ad. an. 1514. n. 32. p. 172. ff.

45) Båndbrevet, dat. Lundis anno dni. 1517. in vigilia Penteco- stes hos Hvitf. Christ. d. Anden. S. 77.

46) Kongens Revers til Erkebispem og Lunde Capitel, dat. Kjø- benhavn Løvedag efter Stæ Lucia virg. dag 1517. i Suhms Nye Samlinger t. d. Danske Hist. 2det Bind. S. 179. Hvit- feld anf. S. S. 66.

Walchendorf, men kom dog paa fri Fod det følgende Aar, da fire Borgere i Odense gik i Caution for ham. ⁴⁷⁾

Saa snart Bispen var anholdt, meldte Kongen det under 16 December 1517 til Pave Leo den Tiende; tillige lod han Paven vide Grundene til sin Fremgangsmaade, og under hvilke Betingelser Erkebispens midlertidig havde taget Jens Andersen i Forvaring. Han bad den hellige Fader, at han ikke vilde lade sig indtage imod ham, Kongen, men sørge for, at Sagen blev overgivet Erkebispens og andre Bisper, eller ogsaa pavelige Sendebud til Forhandling. Den fangne Biskop var overgivet til Erkebispens i den pavelige Legats, Arcemboldi, Nærværelse; Kongen selv havde ikke villet fængsle ham, for ikke at forfalde in poenas canonum. Ligeledes skrev han til Cardinal Lorenzo Pucci, og bad ham at tale Sagen hos Paven. ⁴⁸⁾ Imidlertid maa Paven andetseds fra have faaet Underretning om Kongens Fremgangsmaade; thi i det følgende Aar, 1518, udstedte han et Monitorium til Kongen, hvorved han paalagde ham at restituere Biskop Jens igjen i hans Stift. ⁴⁹⁾ Kongen synes først at have givet Jens Andersen Skyld for, at have udvirket dette Monitorium, idet Mindste føiede han til sine tidligere Klagepunkter senere den, at Bispen havde forhvervet et Monitorium, hvorved Paven tog Sagen til sig og erklærede, at Cardinal Raimund ikke havde forurettet Kong Hans i den lybske Fred, ⁵⁰⁾ hvilket var saa godt som at frikjende Biskop Jens Andersen for Hovedpunkten i Klagen. Men da Kongen i Aaret 1519 blev Arcembolds Fjende, gav han Legaten Skyld for, at have tilveiebragt dette Moni-

⁴⁷⁾ Swaning anf. St. cfr. Gram til Meursius, Note (d) S. 744.

⁴⁸⁾ Hvitf. anf. St. S. 62. — ⁴⁹⁾ Hvitf. anf. St. S. 92.

⁵⁰⁾ Hvitf. anf. St. S. 68.

torium, overtalt dertil af de andre Bisper; en Beskyldning, som Arcembold dog fralagde sig i sit bekjendte Brev til Kong Christian. ⁵¹⁾)

Dog maa Kongen have vidst at omstemme Paven; thi istedetfor Befaling til at restituere Bispen, overdrog Leo, uviist naar, ved et paveligt Commissorium Erkebiskop Byrge og Biskop Lage Urne af Roeskilde at paa-dømme Sagen, da begge Parter havde erklæret sig vilige til at underkaste sig deres Kjendelse. ⁵²⁾)

Uden Tvivl har Kong Christians Strid med Arcembold og Anholdelsen af Legatens Gods i Aaret 1519, imedens Bispen endnu var fængslet, for saa vidt skadet denne, som det berøvede ham den Hjælp, han ellers kunde have ventet af Paven; thi at frelse det anholdte Gods, laae Leo langt mere paa Hjerte, end at faae en fangen Biskop fri, og han behandlede Arcemboldi Sag saa vaersomt, at man ret seer, hvormeget han har frygtet for, at støde en Fyrste, der gif saa rast til Værks og havde saa mægtige Forbindelser, som Kong Christian, især paa en Tid, da Luthers Færd begyndte at antage en betænkelig Charakter. Derfor omtaler han ikke med et eneste Ord Jens Andersens Fængsel i det snilde og forsigtige Brev, han under 16 August 1519 skrev til den danske Konge, ⁵³⁾) endskjøndt han dog før havde anseet denne Sag sin Opmærksomhed værdig. Paa disse Omstændigheder har Kongen vistnok stolet, da han hverken lod et National-Concilium sammekalde, eller tillod, at Striden blev paadømt af de pavelige Commissærer, Erkebiskopen og Bispen af Roeskilde: en Vilkaarlighed, der, om

⁵¹⁾ Hvitf. anf. St. S. 92 og 97.

⁵²⁾ Hvitf. anf. St. S. 67. N. D. Mag. 3die Bind. S. 212. 219. 225.

⁵³⁾ Raynaldi Anu. Eccl. Tom. XX. ad. an. 1519. n. 57. p. 289. ff.

han end havde havt Ret i sin Klage over Bispen af Fyen, maatte gjøre saavel de øvrige Prælater, som overhoved Jens Andersens Colleger i Rigets Raad misfornøiede.

Men at Kongens Afsærd egentlig var en Finantsoperation, beregnet paa at afpresse den rige Biskop Penge, hvortil den kongelige Kasse ved de store Krigsrustninger høielig trængte, fremlyser af alle Omstændigheder. Bispens Orne, hans lovlige Eiendom, bleve søgte og Pengene indleverede i Kongens Kasse 1519, endnu inden der var fældet Dom om nogen af de gjorte Bestyldninger; ⁵⁴⁾ først fem Maanedter efter melder Hans v. Mellen, Hovedsmand paa Nyborg Slot, at han efter Kongens Ordre har forfulgt Sagen imod Bispen om Bøder for Otto Porskfelds Drab ved Landstinget, og spørger tillige Kongen, i hvilket af Bispestolens Gods han skal lade sig indføre paa Kongens Vegne? ⁵⁵⁾ Dog lod Kongen sig først flere Aar efter Bispens Gods indlægge for disse Bøder.

Hvorkænge Jens Andersen var i Erkebispens Forvaring, og hvor denne har holdt ham fangen, vide vi ikke. Fra Fængselet hos Erkebispen blev han bragt til Vordingborg Slot, ⁵⁶⁾ og tilsidst kom han i sin gamle Fjendes, Oluf Holgersens, Hænder, der bragte Bispen til det af Kong Hans ved Nakskov anlagte Slot Engelborg. Her sad han i Begyndelsen af Aaret 1520. ⁵⁷⁾ Det

⁵⁴⁾ Kongens Quittering til Hans v. Mellen, dat. Kbhvn. feria quinta post Urbani (26 Mai) 1519. Suhms Saml. til d. d. Hist. 2det B. 2det H. S. 37.

⁵⁵⁾ Hans v. Mellens. Efternavnet er afrevet) Brev til Kong Christian, dat. Nyborg die undecim millia virginum an. Dni. 1519. Orig. paa Papir i Geheimarch. (See Bilag A.)

⁵⁶⁾ Chron. Ekib. S. R. D. II. p. 567.

⁵⁷⁾ Brev fra Matis Skriver til Kong Christian, dat. Engelborg, Onsdag næst efter Stæ. Dorotheæ (7 Febr.) 1520. Orig. paa

lader altsaa til, at Kongen ikke har kunnet formaae nogen anden Prælat til at tage ham i Forvaring; og maaſkee har han, hvis Vilkaarlighed siden Torben Dres Henrettelse tog mere og mere Overhaand, ikke bekymret sig om at bevare det Etin af Altelſe for den catholſke Kirke, han i Begyndelſen af Sagen affecterede. Hvorledes Biſkop Jens blev behandlet i Erkebispens Fængſel, er ubekjendt; men paa Kongens Slotte blev han holdt meget haardt, og om det endog er overdrevent, hvad en ſamtidig Skribent beretter: at han paa Bordingborg blev overgivet til fire gemene Soldater, der ſkulde plage ham hver Dag, indtil han døde, ⁵⁸⁾ ſaa maatte Kongen dog udtrykkelig erklære, at Biſpen ſkulde forſynes tilbørligt med Mad og Drikke; og førſt da han begyndte at ydmyge ſig, blev det ham tilladt ſom en Begunſtigelſe, at komme et Par Timer om Dagen i fri Luſt og læſe Meſſe, naar han vilde. ⁵⁹⁾

Under Biſpens Fangenſkab beſtyredes hans Embede af en vis Vincentius, en Franciskanermunk fra Nederlandene, der kaldte ſig Biſkop af Grønland, og ſtod i Tjenefte hos Enkedronningen Chriſtine ſom hendes Raad og Sekretair. ⁶⁰⁾

Rjed af den haarde Behandling og det langvarige

Papir i Geheimarch. Biſkop Jens Andersens Quittering til Oluf Holgerſen for Guld og Penge, denne havde modtaget i Forvaring, da han bragte Biſpen fangen til Engelborg, dat. Alſø die octava. b. Martini 1524. Orig. paa Papir i Geheimarch.

⁵⁸⁾ Chron. Etib. anf. Et.

⁵⁹⁾ Iſølge en Opſkrift paa Papir, uden Navn, Tids- eller Stedsangivelse, i Geheimarch. (See Bilag B.)

⁶⁰⁾ S. R. D. VII. p. 239. Hvitf. Chr. den Anden S. 69. cfr. Suhms Sl. 1. d. danſke Hiſt. 2det Bind, 2det H. S. 39. 40. 43. 49.

Fængsel, som han endelig maatte overbevise sig om, at hverken de øvrige danske Prælater eller Paven selv kunde befrie ham fra, gjorde Biskop Jens det første Strid til Forsoning. Da han nok kunde vide, hvad det var, Kongen vilde af ham, tilbød han ham sit Guld, Sølv og Klenodier, og Kongen bevilgede ham for denne Føielighed strax en mildere Behandling, samt lovede at ville tillade, at Sagen kom i Rette for Rigets Prælater og gode Mænd. Paa hvad Tid dette Tilbud er gjort, er uvidt; men det synes rimeligst at kunne henføres til Aaret 1519, da der er Spor til, at Kongen i dette Aar virkelig har tænkt paa, at sammenkalde et National-Concilium til at dømme imellem ham og Bispen. ⁶¹⁾ [VI] Dog kom dette aldrig til Udførelse, og Kongen gjorde først Alvor af Forliget i Begyndelsen af 1520, da flere Grunde maatte gjøre det ønskeligt for ham at faae Ende paa denne Strid. Erkebiskop Byrge var død i December 1519, ⁶²⁾ og det maatte være Kongen af Vigtighed at faae paa en god Fod med Paven, for at faae denne Post, den vigtigste i Riget næst hans egen, besat efter sit Ønske. Desuden havde Kongen endelig med stor Anstrengelse faaet samlet en anseelig Armee, som han i Begyndelsen af Aaret 1520 sendte ind i Sverrig, og da Udførelsen af Wandlysningen over Steen Sture og hans Tilhængere, for deres Udfærd imod Erkebiskop Gustav Trolle, maatte tjene Kongen til Paaskud, vilde det dog være alt for paa-faldende, hvis han til samme Tid selv behandlede en Prælat paa samme Maade, som den svenske Rigsforstander, og det med langt mindre Ret. Endelig kunde han ogsaa vente at afpresse Jens Anderssen en betydelig Sum, og da Kongens Sager stode saa godt efter Seiren

⁶¹⁾ See den S. 52 anf. Opkrift.

⁶²⁾ Magnus Mathiæ Catalogus Episcoporum Lundensium. p. 221

ved Bogesund, maatte denne finde sig i meget haarde Betingelser, hvis han vilde befries fra Fængselet. Først i Februar 1520 lod Kongen derfor Bispen bringe fra Engelborg, ⁶³⁾ og anmodede Biskop Lage Urne om at tage ham i sin Forvaring, imedens der underhandlede om Forlig. Bispen af Roeskilde vilde nødig indlade sig herpaa. I sit Brev til Kongen siger han iblandt Andet: „jeg maa „ingenlunde beholde ham længer, end vor helligste Fader „Aven byder mig at slippe ham; Hr. Electus af Lund „er og bliver snart hans Dommer.“ Dog, dersom Biskop Jens selv begierer at være hos ham, vil han modtage ham og love Kongen in verbo boni praelati, at hiin ikke skal gjøre Hans Naade nogen Skade; „thi han „er ikke den Mand, jeg vil gjøre anden Obligation for, „uden Eders Naade vil skikke en tro Mand til at være „hos ham Nat og Dag.“ I Øvrigt raader han Kongen, at lade den fangne Biskop komme for hans Dommere. ⁶⁴⁾ Men dette vilde Kongen ikke, formodentlig fordi han vel kunde vide, at han da ikke kunde faae den Dom, han vilde. Han foretrak derfor at lade Sagen afgjøre ved Compromis, og Bispen maatte naturligtviis finde sig i Alt. Til Voldgiftsmænd valgtes Lage Urne, Tørgen Skodborg, forhen Kongens Sekretair, men nu Archielectus til Lund, og Styge Krumpen, Electus til Børglum. Den 22 April forpligtede Biskop Jens og Kongen, ved sin Fuldmægtig Dr. Amelung, sig til at underkaste sig de tre Bispers Dom under en Mulkt af 30,000 Gylden; ⁶⁵⁾ og den følgende Dag blev Dom-

⁶³⁾ Matis Skrivers Brev. See ovenfor S. 51. (See Bilag C.)

⁶⁴⁾ Biskop Lage Urnes Brev til Kong Christian, dat. Hjortholm die Scholæsticæ virg. (10 Febr.) 1520; hos Wehrmann: Christ. den Anden. 2den Deel. S. 139.

⁶⁵⁾ N. D. Mag. 3die Bind. S. 224. Wehrmann anf. St. S. LXXIII.

men affagt i Overeensstemmelse med den af Kongens Fuldmægtig gjorte Paastand. Biskop Jens blev tilpligtet, at gjøre Kongen en ydmyg Afbigt, fordi han flere Gange groveligen havde fornærmet ham og hans Moder; da han ikke var istand til at betale Kongen de 80,000 Gyl- den, skulde denne være berettiget til at oppebære de to Trediedele af alle verdslige Indtægter af Bispestolens Jordegods, indtil Bispen udvirkede en definitiv Retskjendelse i sin Faveur; dog skal Kongen, imedens Processen derom er anhängig, være fri for al Skadesløsholdelse. Liger Bispen sig en Coadjutor, skal det være en Mand, der er Kongen behagelig, og da skal Kongens Ret til de to Trediedele af Indtægterne ophøre, ligesom den ogsaa bortfalder ved Biskop Jenses Død. Kongen skal tage Bispen til Raade igjen, og Bispen indvillige i, at alle kirkelige Censurer ophæves, som Kongen eller hans Medhjælpere i denne Sag maatte have paadraget sig. Den 25 April ratificerede Kongen Voldgiftsmændenes Kjendelse, og Bispen maatte underkaste sig, deels fordi han var bunden ved sit Løfte og den store Mulct, deels fordi han efter Omstændighederne ikke kunde vente et bedre Udfald af Sagen eller henvende sig til nogen Domstol, der kunde skaffe ham en billigere Dom. ⁶⁶⁾ [VII] Kongen lod sin Deel af Bispestolens Indtægter oppebære af Provst Hans Hansen. ⁶⁷⁾

Biskop Jens Andersen blev ikke alene saaledes sat paa fri Fod og forsonet med Kongen; men denne kastede

⁶⁶⁾ Instrumentum compromissi, sententiæ seu laudi inter Christiernum Regem et Johannem Andreæ Episcopum Ottoniensem; i N. D. Mag. 3die Bind. S. 224. cfr. Suhms Sl. t. d. d. H. 2det Bind. 2det H. S. 52.

⁶⁷⁾ Wehrmann anf. St. 2den Deel S. 159. Suhms Sl. t. d. d. Hist. 2det Bind. 2det H. S. 52. 54.

endog større Gunst paa ham, end Bispens Eftermæle har havt godt af.

I Sverrig havde imidlertid Kongens Vaaben den heldigste Fremgang. Otto Krumpen havde seiret ved Bogesund, Steen Sture var død, de Danske vare trængte igjennem Tiveden ind i Hjertet af Sverrig, og havde tilintetgjort alle den svenske Almue's Forsøg paa at sætte sig til Modværge; Forvirring og Rød stege endelig til en saadan Grad, at de Vigtigste af det svenske Rigsraad i Upsala underkastede sig Kong Christian, og af dennes Feldtherrer modtogte Forsikkring om Forglemmelse af alt det Skeete, hvilket Kongen selv bekræftede; men Steen Stures Enke, Christina Gyldensjerne, vilde ikke underkaste sig Forliget i Upsala, og forstod at vinde Borgerne og Besætningen i Stokholms Stad og Slot for sig. Den danske Hær rykkede da for Staden, og Kongen selv ankom i Mai 1520 med sin Flaade dertil. Paa denne Flaade førte han Jens Andersen med sig, hvis Erfarenhed og Kundskaber i den canoniske Ret der kunde være megen Leilighed til at bruge i en Krig og ved Underhandlinger med de bandlyste Svenske. Han var hos Kongen i Begyndelsen af September, og har med ham og mange geistlige og verdslige Raader underskrevet de Forsikkringer til Stokholms Stad og Frue Christine, hvorved Kong Christian saa høit og dyrt forpligtede sig til, at tilgive og forglemme Alt — navnlig Alt, hvad der var skeet imod Erkebiskop Gustav Trolle og andre Prælater — imod at Staden og Slottet blev ham overgivet. ⁶⁸⁾ Formodentlig forblev han nu i Stokholm, imedens Kongen gjorde en kort Reise til Kjøbenhavn, og ved Kongens Tilbagekomst til Stokholm i October maatte Bispnen være ham behjælpelig med at sætte en væsentlig Forandring i det svenske Ri-

⁶⁸⁾ Hadorf. Udg. af Niimkr. 2den Deel. S. 414. ff.

ges Forsatning igjennem. Paa Kongens Vegne fremkom Biskop Jens og Dr. Suckot, Keiser Carl den Femtes Gesandt hos hans Svoger, med den Paastand for det svenske Rigsraad, at Kong Christian var berettiget til Sverrigs Krone, ikke ifølge Valg, men efter Arveret. Bispnen beraabte sig paa Et. Eriks Lov, hvorved er at forstaae i Almindelighed Rigets gamle Love, og i dette Tilfælde Kongeloven, saaledes som den lod siden 1442 i Kong Christoffers Udgave, der dengang alene havde Lovskraft; ⁶⁹⁾ da Kong Hans, som var Sverrigs retmæssige Konge, ikke havde andre Sønner end Kong Christian, var Faderens Ret ifølge denne Lov ligefrem gaaet over paa ham. Hvorledes i Øvrigt Bispnen bar sig ad med at bortforklare de første Ord af det paaberaabte Lovsted, der udtrykkelig sige, at Sverrig ikke er et Arvemen et Valgrige, og hvorledes han fik udregnet Kong Christians Slægtstam med Sverrigs Skytspatron, Erik den Hellige, hvilket ogsaa blev anført til Fordeel for Kongens Fordring, er ikke let at sige; men omendskjøndt det med Hensyn til Bispens Historie kunde være interessant at vide, hvor snidt eller plumpt han fik Sagen dreiet, var hans Deduction ikke i sig selv af nogen Vigtighed, da den under de daværende Omstændigheder kun kan ansees for en Formalitet, hvorunder Kongen lod Raadet sin Villie tilkjendegive. Som om de svenske Herrer ahuede det Uveir, der snart skulde knuse dem, og troede at kunne afvende det ved ydmyg Eftergivenhed, toge de Bispens og Gesandten's Grunde for gyldige, og indvilligede uden Vanskelighed i at erklære Sverrig for et Arverige. ⁷⁰⁾

⁶⁹⁾ cfr. Schlegel, Geschichte der Könige von Dänemark aus dem Oldenburgischen Stamm. 1ste Deel. S. 102. cfr. Swerisches Rikes Lagh-Böcker. Stockholm 1666. Konungs Valter. cap. III.

⁷⁰⁾ Det svenske Raads aabne Brev, dat. Stockholm Tirsdag

To Dage efter, Torsdag den 1 November, lod Kongen alle dem, der fra Rigets forskjellige Egne vare kaldede til Stockholm, forsamle uden for Staden til Buursprog paa Brunkebjerg, hvor et Stillads var opreist. Dette besteg Jens Andersen og holdt en Tale til Folket, hvori han udviklede Kong Christians Ret til den svenske Krone: Han var valgt i sin Faders Tid; han havde Fødselsret til Riget efter Sverrigs egen Lov: Ingen kunde derfor sige ham paa, at han uretsfærdig havde bemægtiget sig Riget; men de gjorde Uret, der vilde trænge ham fra hans lovlige Ret. Endelig spurgte han den forsamlede Almue: om de vilde kjende ham god for deres Herre og Konge? Bjerget var omgivet af de kongelige Tropper: Folket svarede altsaa Ja. ⁷¹⁾ Søndagen den 4 November gik Kongens Kroning for sig, hvorpaa fulgte store Festsiteter tre Dage i Råd; men om Onsdagen den 7de vendte Bladet sig. Strax efter Middag paa denne Dag blev Slottet spærret og alle Kroningsgjæsterne sammenkaldte i den store Sal. Her kom Erkebiskop Gustav frem for Kongen med Klage over den afdøde Rigsforstander og hans Medhjælper, der havde nedbrudt Kirkens Slot Stærket, fortrængt ham selv fra sit Embede og holdt ham fangen. Han bad Kongen om Straf over de Skyldige og Erstatning af den lidte Skade. For at retfærdiggjøre sin afdøde Mand og bevise, at han ikke egenmægtigen havde forfulgt Erkebispens, foreviste Fru Christine, Steen Stures Enke, det svenske Rigsraads aabne Brev, hvorved alle de, der havde underskrevet Erkebispens Afstættelse,

---

ante festum omnium sanct. 1520 (30 October) hvitf. Christ. den Anden. S. 145.

⁷¹⁾ Dlaus og Laurentius Petri Svenske Krøniker; hos Hadorf anf. St. S. 460. og i Scrip. Rer. Svecicarum. 2den Tome, 2den Afdeling S. 147. Evaning. Christ. Sec. lib. II. cap. V. p. 362; cft. Grams Note (c) til Meursius anf. St. S. 765.

forpligtede sig til, at staae som een Mand for Følgerne af dette Skridt og hjælpe hverandre, hvis Paven eller nogen Anden vilde angribe dem derfor. Men dette Document var det netop, Kongen ønskede at faae i sine Hænder. De Tilstedeværende bleve adspurgte, om de vedkjendtes deres Underkrifter og Segl? og endskjøndt Enhver søgte at undskylde sig saa godt, han kunde, slap dog kun Biskop Hans Braast af Lindkjøbing, der havde vidst at anbringe en Protestation under sit Segl, og Biskop Otto af Westeraas, der, imedens Krigen varede, havde maattet lide Forfølgelser af sine Landsmænd for sin og sin Families Hengivenhed for Kong Christian. Da Kongen havde forladt Salen, kom Claus Witbe og Søren Norby ind med Drabanter og førte dem, der vare udseete til Slagtoffere, i Fængsel. De øvrige tilstedeværende Geistlige bleve indelukkede i et snævert Bærelse Natten over. Torsdag den 8 November, om Morgenen Klokken 9, bleve disse Sidste atter forsamlede i den store Sal, hvor Biskop Jens Andersen forelagde dem det Spørgsmaal: om de, der havde sammensvoret sig imod den hellige Kirke og Christi Statholder, Paven, ikke burde ansees for Kjætterer? hvilket, efter nogen Veraadslagning, blev besvaret bekræftende. Men dette Spørgsmaal lod saa almindeligt, at de Tilstedeværende ikke begrebe, hvad man havde i Sinde dermed. Der forlangtes ogsaa kun en simpel Erklæring af dem, men blev Intet foretaget, som kunde ligne en Dom, der ikke engang blev tilføiet i det Document, Kongen senere lod sig udfærdige om denne Erklæring. Mærkeligt er det ogsaa, at efter Documentet var det Messer Joen, Canik i Upsala, der førte Ordet til Forsamlingen, ikke Biskop Jens Andersen, hvilket Sidste dog Dienvidner berette. Maa skee har Kongen senere anset det for kraftigere, at lade en svensk Geistlig figurere som sit Medskab, eller maa skee har Biskop Jens ikke skjøttet om,

at fremstilles som Kongens Talsmand, efter at det havde viist sig, hvad Kongen vilde bruge Forsamlingens Erklæring til.

De Geistlige bleve nu førte tilbage til det Bærelse, hvor de havde tilbragt Natten. Neppe var Middagsmaaltidet tilendebragt under Sorg og Angest, før et Bud berettede dem, at Fangerne nu førtes ud af Slottet. Man kan tænke sig deres Forfærdelse; men Jens Andersen beroligede dem noget, i det han bad dem, ikke at troe den Løgn og Squalder: det var ikke muligt, at Kongen vovede at tilføie saadanne Mænd noget Dndt! Kort efter kom et andet Bud med samme Beretning; men Biskoppen gjentog sin Forsikkring, at det ikke kunde være sandt. Dog, da endelig Mester Henrik Sledorm med høit Raab og Graad bragte dem det Rådseksbudskab: at det nu var paa det Nærmeste, de skulde række Halsen under Sværdet, da fik Forfærdelse og Sorg Overhaand. Med Bispen i Spidsen styrtede Alle ud, for at ile til Kongen og om muligt forhindre den gruelige Gjerning; men paa Veien mødte de Didrik Slaghek, der standse dem, og viste dem tilbage til deres Bærelse med de Ord: „Seer vel til, „at I ikke faae samme Skjæbne, som de andre Forrædere.“

Imidlertid blev det forfærdelige Mord udført paa Stadens Torv: to Bisper, fjorten Adelsmænd, tre Borgemeistere, tretten Raadmænd og en Mængde Borgere mistede den Dag Livet ved Bøddelens Haand, og Hensrettelserne fortsattes de følgende Dage.⁷²⁾ De døde Kroppe bleve lagte i tre Hobe: Bisperne, Adelen og Bor-

⁷²⁾ Olaus og Laurentius Petri, anf. St. Jörans (Lureson) Domprostes, Hr. Pæder Galles Scholastici och Herr Erich Getings Cantoris i Upsala Berättelse om K. Kristierns Tyranni i Stockholm, i Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Andra Delen. Stockholm 1817. S. 3. ff. Hvitf. K. Christ. den Andens Hist. S. 147. ff. Det sven-

gerne, og laae saaledes indtil om Løverbagen. Da skal Biskop Jens have sagt til Kongen: „Herre! her slagtes „flux, det vil give en ond Stank!“ Ord, der maatte minde Kongen om, at lade de Henrettede begrave, hvad enten Bispen har meent dem ligesfrem, eller sigtet til det oprørende Indtryk, Synet af de ubegravede Legemer maatte gjøre paa Folket. ⁷³⁾

Kongen lod da et stort Baal oprette paa Sedremalmen og de Henrettedes Legemer opbrænde; — thi de vare jo døde som Rjættene! Derfor blev ogsaa Steen Stures Liig opgravet og kastet paa Baalet. Til Fjendland sendte Kongen sine Bud, som der ligeledes foranstaltede et Blodbad, hvorved iblandt Andre den gamle Hemming Gad, engang de Danstes bittreste Fjende, men til Slutningen Kong Christians troe Hjælper, maatte række Hællen.

Strengnæs og Skara Bispestole vare blevne ledige ved Bisperne Mathias's og Vincentius's Henrettelse. Den første gav Kongen til Jens Andersen til Erstatning for de Indtægter af Fyens Stift, Kongen vedblev at hæve, og til Løn for de Tjenester, Bispen havde beviist ham. Skara Stift blev givet til Didrik Slaghek, Kongens Raadgiver ved Blodbadet. Om Jens Andersen er valgt af Domcapitlet, og om han har foretaget nogen biskoppelig Handling, vide vi ikke, ⁷⁴⁾ men vel, at han kom i Besiddelse af Stiftets Gods, i det Mindste af Slottet Lynnelvø. ⁷⁵⁾ Men uagtet Kongen gjorde sig

---

se Raads aabne Brev, dat. Stockholm, St. Clementis Dag 1517. Hvitf. anf. Et. S. 87.

⁷³⁾ Hvitf. anf. Et. S. 158.

⁷⁴⁾ cfr. Nyhjælinus Episcop. Sviogothica. 4 Bøg XXIV. S. 219.

⁷⁵⁾ Behrm. Chr. d. N. 2den Deel. S. 159. 182.

Umage nok derfor, formaade hans Agenter i Rom aldrig at udvirke Paven's Confirmation for de to nye Bisper. ⁷⁶⁾)

Efterat Kong Christian havde besørget Alt, hvad han ansaae nødvendigt til sit nye Riges Rolighed, begav han sig i Slutningen af Aaret 1520 paa Reisen igjennem Sverrig tilbage til Danmark. Overalt betegnedes hans Dei af oprørende Grusomheder, saa at man med Rette kan kalde Blodbadet det almindelige svenske, ikke blot det stokholmske. Over sex hundrede Hoveder skulle være faldne, inden han naaede Danmarks Grændse.

I Stokholm efterlod han Didrik Slaghek som sin Statsholder, imedens Biskop Jens Andersen blev tilbage som svensk Biskop og Medlem af det svenske Rigsraad, der siden Blodbadet, foruden ham, bestod af Erkebispens, Bisperne af Westeraas og Lindkjøbing — den snilde Hans Braff vidste dog at holde sig udenfor al Deeltagelse i denne Regjering — og et Par verdslige Raader.

Men endnu inden Kongen havde naaet Grændsen, var den Ild tændt, der snart skulde fortræde hans Throne. Lykkelig undsluppen fra Falsøe i Jylland og senere af Lybekkerne bragt til Sverrig, vankede den unge Gustav Erikson Basa som en Flygtning om i Landet. Hans Faders og Svogers Hoveder faldt i Blodbadet; hans Moder og Søskere vare tilligemed Christine Gyldensjerne og flere adelige Fruer og Jomfruer fangne paa Stokholms Slot; selv naaede han forklædt og under de mangfoldigste Farer og Eventyr op til Dalerne, hvor det endelig lykkedes ham, at bringe Beboerne af Mora Sogu

---

⁷⁶⁾ Gram: om Kong Christian den Andens forehavte Religion's-Reformation i Danmark; i Skrifter, som i det Kjøbenhavnske Selskab af Lærdoms og Videnskabers Elskere ere fremlagte, 5die Deel. S. 17. 39.

i Oprør i Begyndelsen af Maret 1521. I Fasten gjorde han to heldige Tog til Falun og bragte alle Dal-karlene i Vaaben. Han forsøgte nu ved Breve at for-maae Hellsingerne til at gjøre fælleds Sag med sig imod de fremmede Goldsmænd og deres Tilhængere; men da Erkebispens Breve endnu havde mere Indflydelse i den Egn, end hans, reiste Gustav selv strax efter Paaske til Helsingeland og Gestrifland; I Dalerne efterlod han Peder Svendsen som Anfører i sin Fraværelse. Denne Gustavs Reise vilde Regjeringen i Stockholm benytte til at faae Opstanden dæmpet. Erkebispens, hans Fader, Erik Trolle, og Knud Bengtsen Sparre skrev til Dal-karlene og formanede dem til Rolighed. Tillige samle-des i Westeraas en Hær paa 6000 Mand til Hest og Fods, hvormed Kongens Statholder, Messer Dibrif, tilli-med Erkebispens, Biskop Jens Beldenak — de Svenske kjende ham kun under dette Navn — Knud Bengtsen og Slotsherren paa Westeraas Slot, Henrik v. Mellen, brøde op til Utsunda Færgested ved Dalelven, der her fører Navn af Brunabäck's Elf, og betragtes af Dal-boerne som Grændsen for deres Land. Men forgjæves søgte Regjeringens Hær at forhindre Sjendens Dvergang over Elven; Peder Svendsen kom dog over, angreb de Danske, og drev dem med Tab tilbage til Westeraas. De svenske Historiekrivere berette ved denne Leilighed, at da de Danske havde leiret sig ved Brunabäck's Elf, spurgte Biskop Beldenak de svenske Herrer: hvor mange Folk Dalerne vel kunde stille i Marken? og da man svarede ham: vel tyve tusinde Mand, vilde han vide, hvoraf saa talrig en Befolkning nærede sig? De Sven-ske sagde, at det Folk levede meget tarveligt, drak for det Meste kun Vand, og naar det kneb, kunde de lade sig nøie med Barkebrød. Da Bispen hørte det, udraabte han: „dem der æde Træ og drikke Vand, dem tvinger

„ikke Fanden, end siige nogen Mand. Lader os drage „herfra.“ ⁷⁷⁾

Tabet ved Brunabäck's Elv var ikke den eneste Ulykke, der ramte Kongens Folk. Ved og i Westeraas kom det den 29 April 1521 til en blodig Kamp, der endte med de kongelige Troppers Nederlag. Westeraas Bye blev indtagen, men Slottet forsvarede sig endnu længe. Fra nu af udbredte Opstanden sig som en rivende Strøm over Landet, og de Danske bleve snart indstrængede til de faste Pladser, der mere og mere isoleredes. Faa Dage efter Slaget skrev Bispen af Fyen til Kong Christian om Opstanden. Han forsikkrer vel, at saavidt han kunde mærke, vilde ingen af den høiere Adel forene sig med Almuen i dette Oprør, men tilføier dog, at al Kongens Anstrængelse for at underkaste sig Sverrig vil være spildt, dersom han ikke forstærker sin Krigsmagt nok til at blive Almuen i Dalerne mægtig. ⁷⁸⁾

Hvad der meget skadede Kongens Sag, var den Uenighed, der herskede imellem hans Statholder og Rigsraadet. Didrik Slaghek havde ved sin ukloge og opværende Adfærd voldt Kongen store Tab og opbragt Alle imod sig. Efter Toget til Brunabäck havde Henrik v. Mellen forladt Westeraas og befalet sin Foged, Hans Synbo, i hans Fraværelse ikke at oplade Slottet for No-

⁷⁷⁾ Erich Jörensén (Tegel) Then Stoormæchtighe, Högghorne Furstes och Christelige Herres Her Gustaffs, Fordom Sweriges, Götthes och Wendes Konungs historia. Stockholm 1622. 1ste Deel. Fra Weg. — S. 19 incl. Hof Celsius: Konung Gustaf den Fjerdes historia. 1ste Deel S. 82 ff. Begge efter Grev Pehr Brahes haandskrevne Historia Gustavi.

⁷⁸⁾ Jens Andersens Brev til Kong Christian, dat. Stockholm die Inventionis stæ. crucis 1521. Orig. paa Papir i Geheimearch. (See Bilag D.)

gen. Da han derfor ikke vilde indlade Didrik Slaghek, havde denne tiltvunget sig Indgangen og paa Stedet ladet Hans Fynbo og sex Andre halskugge. ⁷⁹⁾ Han havde desuden nødt Anførerne for Kongens Tropper til at opgive deres fordeelagtige Stilling ved Westeraas og derved tildeels været Skyld i Slagets Tab. ⁸⁰⁾ Overhoved tillod han sig saa mange Voldsomheder, at han i høi Grad forøgede Folkets almindelige Forbitrelse. En saadan Udfærd kunde Medlemmerne af Rigsraadet ikke see med Ligegyldighed, og de undsode ikke, efter deres Pligt at gjøre Kongen bekjendt dermed. Det var især Biskop Jens, der optraadte som Messer Didriks heftige Modstander; saaledes skrev han med de andre Rigsraader, omtrent ved den Tid, da Slaget ved Westeraas stod, et Brev til Kongen, hvori det iblandt Andet hedder: „der har Ingen gjort den Dpreisning, uden Messer Didriks aabenbare Trudsel om Galge og Hjul, og det „Mord, han gjorde paa Westeraas Slot, og Trudsel, „at han vilde op at brænde Kobberbergen og Selvbergen „og Dalen; og den Brand paa den By og Mord paa „den Quinde, han gjorde paa Weien til Dalen; der „maa Eders Naade forlade sig til.“ Ogsaa paaftaae de, at han ikke kan gjøre Regnskab for de Penge og Kostbarheder, han har oppebaaret. ⁸¹⁾ Disse Foreskillinger bevirkede, at Kongen i et Memoriale, som han i Slutningen af Mai eller Begyndelsen af Juni 1521

⁷⁹⁾ Regel anf. Et. S. 20.

⁸⁰⁾ Raynwald v. Heydersdorffs Brev til Kong Christian, dat. Stochholm am Donnerstage nach Nativ. Johannis im Jaar. XXI. Behrm. anf. Et. 2den D. S. 156.

⁸¹⁾ Brev til Kong Christian, uden Tids- og Stedsang. underkrevet af Erkebispnen, Bisperne af Odense og Westeraas, og Erik Trolle. Behrmann anf. Et. 2den Deel. S. 172.

sendte til Stokholm, og som i Stattholderens Fraværelse blev forelagt Rigsraadet, kaldte Didrik Slaghek tilbage; men denne Befaling adlød Rigsraadet ikke. Støttende sig paa den sidste Artikel i Memorialet, hvorved Kongen gav dem Fuldmagt til at forandre hans Befalinger, efter som de selv ansaae for hensigtsmæssigt, svarede de, at det tykkedes dem bedst, at Mester Didrik og alle hans Tilhængere bleve tilstede i Sverrig, indtil Kongen selv kom dertil, for at hver Mand kunde see, at Slagheks Voldsomheder ikke vare skeete med Kongens Villie; og de gjentog deres Paastand, at han ikke kunde gjøre Rede for Kongens Penge: „dog skal det vel være vitterligt, hvad han har oppebaaret; men aldrig kan det blive vitterligt, hvor det er blevet af, uden han bliver selv saa villig, at han vil sige det.“ I en hemmelig Artikel havde Kongen ved samme Leilighed befalet, at Bispen af Fyen skulde, som af sig selv og uden at nævne Kongen eller melde de øvrige Rigsraader Noget derom, formaae Gustav Eriksens Moder til at tilskrive sin Søn og formane ham til at afstaae fra sit Dyrer, hvorved han kunde vinde Kongens Venskab og hun komme ud af Fængselet; men den siue Bisp havde ingen Lyst til at befatte sig med denne Sag, og da han vel vidste, at Christine Gyldenstjerne regjerede de andre fangne Damer, svarede han Didrik Slaghek, der bragte ham Kongens Bud: „Mester Didrik, I kunde bedst selv gjøre det. I skal sige først til Fru Christine, thi hun er en klog Kone: jeg er en evig fordærvet Mand for det Dplobs Skyld; Alle give mig Skylden derfor; men I er ogsaa ulykkelig, saalange I lever. Vil I nu hjelpe mig, vil jeg hjelpe Eder. Det synes mig derfor bedst, at I skriver til Gustav Eriksen og formaner ham til No; da vil jeg mage det saa, at I skal blive fri og have Kongens Venskab.“ Dette Raad fulgte Slaghek, og

Frue Christine og Gustavs Moder skreve virkelig til ham,
⁸²⁾ men naturligviis uden Virkning.

Da Kongen i det omtalte Memoriale havde paalagt Bispfen af Fyen, vel at vogte Lynnelse Slot, at ikke Bønderne skulde forraske det, skrev Bispfen selv et Svar, hvori han atter paa det Stærkeste klager over Didrik Slaghek. Han raader Kongen af al Magt fra, at lade Slaghek komme bort fra Sverrig, for Kongen selv kommer til Landet; ellers „skulle alle Mester Didriks Gjeringer tænkes vor kjæreste naadige Herre til, og det skal hans Naade ikke ville for saa meget Guld, som Mester Didrik veier; thi Sverrigs Rige er bedre end saa meget Guld.“ Endvidere siger han i samme Brev: „det er uraadeligt, at Kongelig Majestæt retter sig nogensinde efter Mester Didriks Handel, enten i Raad eller Skrivelse; thi deraf vil aldrig følge Andet, end Skade og Ubestand. Item, Mester Didrik er udraabt over alt Landet for en aabenbarlig Misbæder for de mangfoldige aabenbarlig uchristelige Gjeringer, han har gjort imod al Christendom. Item siger han aabenbarlig, at han veier ikke mere, at tage en Biskop fra Halsen, end en Hund. Item, for saadanne uchristelige Gjeringer, han har gjort, skuede han aldrig enten Kirke eller Kloster, eller vil nogen Tid bekjende Gud derfor; derfor siger hver Mand, at det Oplob er en ret Hevn af Gud“ — „Nu er det for Dine, at Erkebispfen og Hr. Thure Jensen holde hans Naade ved Land og Folk; og tager hans Naade Mester Didriks Skrivelse for saadanne to Mand, som jeg veed, han ikke gjør, da er det Plage af Gud. Sigbrit Moder kan han snart vende med sin Skrivelse; nu skal man see ret til: det gjelder nu om Land og

⁸²⁾ Behrmann auf. St. S. 174. ff. cfr. Gram. Abhv. Selsk. Skrifter. III. S. 37.

„Folk.“ Og til Slutning tilføier han: „Naar en cris-
 „met Konge fanger mærkelig Skade, for han troer dem,
 „han ikke skulde troe, og mistroer dem, han skulde troe,
 „da er det en Straf, Guds lønlige Domme, for nogle
 „aabenbarlige Gjerninger; da skal Kongen agte Davids
 „Ord: Cor regis in manu Dei est, og gjøre Lov
 „igjen, som David gjorde.“⁸³⁾

Neppe er dette Brev i denne Form sendt til Kongen selv, men maaskee til Regjeringen i Kjøbenhavn under Kongens Reise til Nederlandene. I al Fald er det aabenbart, at Biskop Jenses Brede og Bestrævelser for at styrte Didrik Slaghelt ikke kunde blive nogen Hemmelighed for Sigbrit, og maatte paadrage ham hendes og Slaghelts dødelige Fjendskab. Da derfor den Sidste efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene havde begivet sig til Kjøbenhavn, og der vidste at sætte sig saa fast i Kongens Gunst, at han i Slutningen af Aaret virkelig blev indsat til Erkebiskop i Lund, saa ansaae hans Fjender, Erkebiskop Gustav og Biskop Jens Andersen, det ikke for raadeligt, at lade ham alene have Ordet hos Kongen; de begave sig derfor, som det synes, sidst i August eller først i September ned til Kjøbenhavn. Der var egentlig heller Intet for dem at gjøre i Sverrig; thi Kongen besad nu ikke mere der i Landet, end enkelte Fæstninger, som hver maatte sørge for sig og undsættes fra Danmark. Kongen tog ikke godt imod Erkebispens, af hvis Forbindelser i Sverrig han ventede sig megen Hjælp; derimod lader det ikke til, at han strax har viist nogen Brede imod Bispens af Syen. Formodentlig paa hans Befaling, afgav Bispens sin Betænkning om Tilstanden i

⁸³⁾ Concept til et Brev fra Jens Andersen, uden Tids- og Stedsang. Behrm. anf. St. 2den Deel S. 158. Gram. Kbh. S. Str. anf. St. S. 34.

Sverrig og de Midler, hvorved Opstanden muligen kunde dæmpes, ved hvilken Leilighed han tillige retfærdiggjorde sig og Erkebispem, fordi de havde forladt Stokholm. Han raader Kongen, at dersom han ingen betydelig Krigsmagt nu kunde sende ind i Sverrig, og da der intet Haab var om en Udsoning med Gustav Eriksen, skulde man indskrænke sig til Slottenes Forsvar og imidlertid forsøge at drage Almuen fra Gustav, ved at opstille Thure Jensen — en Adelsmand, der besad nogen Indflydelse paa Folket, var Kong Christian meget hengiven, og senere i nogle Aar var den anseeligste verdslige Magnat under Kong Gustav — imod ham som Candidat til Rigsforstanderskabet. Var han først hyldet og Gustavs Partie edelagt, kunde han altid, understøttet af Frygten for en dansk Krigshær, formaae Almuen til at betale Skat til Kongen. ⁸⁴⁾ [VIII] Om Kong Christian virkelig har tænkt paa at udføre denne Plan, er ubekjendt; men dens Ophavsmand nød ikke ret længe efter sin Tilbagekomst Kongens Gunst, hvilket ikke kan undre os, naar vi betænke hans Hjendes, Slagheds, og Sigbrits Indflydelse hos Kongen. Maaskee har Biskop Jens ogsaa selv givet Anledning til Kongens Unaade, ved at fornye Processen om de 30,000 Gyllden. ⁸⁵⁾ Kongen søgte da flere gamle og nye Klager over Bispen frem, og da han i egen Person tilsalte ham paa Kjøbenhavns Raadhuus, paastod han iblandt Andet, at Bispen skulde bevise sin Adkomst til Laasinge; det maatte være et Pant fra Kronen, og havde ligget dertil før. Denne Paastand var ikke ugrundet; thi hvad Fyens Bispeskol eiede paa denne De, var i Dronning Margrethes Tid

⁸⁴⁾ Bispens Erklæring, uden Tids- og Stedsangivelse. Udfast paa Papir i Geheimearch. (See Bilag E.)

⁸⁵⁾ See Anmk. VII.

kommet til den, deels som kongelig Gave, for at befrie Stiftets Præster fra de Byrder, Biskopperne havde paa-
lagt dem, hvormed de dog senere igjen bleve besværede,
og som især af Jens Andersen bleve forøgede og ind-
drevne med Strenghed; deels som et Pant fra Kronen,
hvilket Dronningen og Kong Erik havde forbeholdt sig
og deres Arvinger Ret til at indløse.⁸⁶⁾ Men Biskop
Jens Andersen svarede trodsigen: Den laa nu til Bispe-
stolen, og havde ligget dertil i Mands Minde; vilde Kon-
gen opstrøke alle Kronens gamle Fordringer, da havde
ogsaa England og Skotland engang ligget under den:
dem skulde han først see at vinde!⁸⁷⁾ Et saadant Svar
maatte opbringe Kongen endnu mere; han lod altsaa
Bispen atter fængsle og overgive til den nye Erkebiskop,
Didrik Slaghek, der naturligviis ikke krympede sig ved
at modtage saa god en Ven. Biskoppen blev, efter en
samtidig Skribents Beretning, holdt fangen paa forskjel-
lige Steder: i Kjøbenhavn, paa Slynginge Slot, i Hel-
singborg og tilsidst paa Hammershuus Slot paa Born-
holm;⁸⁸⁾ men enten maa han i April 1522 i kort Tid
have været paa fri Fod og da atter være bleven fængs-
let, eller og ved den Tid være holdt fangen paa sit eget
Slot Orkel; thi der udstedte han den 25 April et Kalds-
brev for en Præst i Østerstjerninge. Dette Sidste er
maaskee det Rigtigste; thi hans Strid med Kongen og
Arrest kunde ikke betage ham hans geistlige Myndighed,
over hvilken Kongen ingen Magt havde.⁸⁹⁾ Kongen

⁸⁶⁾ Hvitf. Dron. Margrethe ic. p. 109. Danske Mag. 3die B.
S. 183. ff.

⁸⁷⁾ Hvitf. Christ. den Anden. p. 204.

⁸⁸⁾ Chron. Skib. i S. R. D. II. p. 567.

⁸⁹⁾ Kaldsbrev for Petrus Johannis til Østerstjerning, dat.
Wrckil ipso die beati Marci evang. An. dni 1522. (Ecc. Bil. F.)

skrev strax en Beretning om Sagen til sin Agent i Rom, Claus Pedersen, Rannit i Lund, og denne svarede under 20 December 1521: „Item, som Eders Raade skriver om Bispen af Fyen, hvorledes han haver beviist sig i sine gamle Stykker, da raader jeg, at Eders Raade lader gjøre en liden Proces derom, efterdi den Com-missarius er der ved Haanden, og med de andre Pro-cesser hid opskikker. Eders Raade kan vel lovlig stille ham ved Bispedommet og faae Ret over ham, saa at han faaer Løn for sine gode Gjerninger. De Penge, som vare opskikkede paa hans Vegne om Strengenes Kirke, førte Mester Hartvig hjem med sig igjen uden min Villie; jeg vilde, de skulde blevet i Bænken tilstede paa Eders Raades Vegne og Behov. 90)

Didrik Slagheks Triumph over den forhadte Mod-stander var dog kun af kort Varighed. De to Bispens Henrettelse i Stockholm var alt for grov en Forgribelse paa Kirkens Personer, og de Svenskes retfærdige Klager lode alt for høit i Rom, til at Paven kunde oversee Kong Christians Forbrydelse. Den neapolitaniske Minoritermunk Johan Franciskus de Potentia blev da sendt til Danmark i Slutningen af Aaret 1521, for at undersøge Sagen. Man vilde gjerne frikjende Kongen, hvis Skylden kunde væltes paa en Anden; og vistnok havde Kongen Intet havt imod, at Jens Andersen faldt som et Goneoffer, hvis man med noget Skin af Ret kunde udgive ham for Ophavsmand til de svenske Biskoppers Død. Desuagtet blev ikke han, men Kongens Yndling, Didrik Slaghek, opoffret. Ved denne Tid, da Biskop Jens formodentlig har hørt, i hvad Grinde den pave-

90) Nicolai Petri Brev til Kong Christian, dat. Rom 20 Novbr. (December; cfr. Gram. Abhv. Selsk. Skr. 3die B. S. 33) 1521. Afskrift af Laugebek i Scheimearchivet.

lige Nuntius var kommen herind, maa det være skeet, at Didrik Slaghet, der tænkte at sætte sig endnu fastere i Kongens Gunst ved at skaffe ham Underretning om Biskoppens Guld og Penge, kom til ham i Fængselet og tilbød at skrive hans Testamente, da hans Død var besluttet; men Bispen bad ham skrive, at han vilde leve den Dag, da Messer Didrik skulde baade hænges og brændes.⁹¹⁾ Denne Forudsigelse, der i enkelte Omstændigheder berettes forskjelligt, gik saa Dage efter paa en rædselsfuld Maade i Opfyldelse. Efter at have været Erkebisp i et Par Aaeneder, blev Didrik Slaghet levende brændt paa Gammeltorv i Kjøbenhavn den 24 Januar 1522.

Imedens Jens Andersen sad fangen, fornyede Kongen den gamle Fordring om Bøder for Otto Forsfelds Drab. Da han selv var i Odense i Marts 1522, lod han sig paa Grund heraf indføre i Bispens og Stiftets Gods, og satte sig paa den Maade i Besiddelse af Bispegaarden i Odense med Gods samt sytten store Bøndergaarde.⁹²⁾

Imidlertid tog det mere og mere en ugunstig Vending med Kong Christians Sager. I Sverrig faldt det ene faste Slot efter det andet; sin Farbroder i Holsten gjorde han sig til Fjende ved ubillige Prætesioner, og maatte paa ufordeelagtige Vilkaar udsone sig med ham igjen; med Lybekkerne og deres Allierede bragte hans Planer til den danske Handels Opkomst ham endelig i aabenbar Feide. I August 1522 gik en forenet Iybsk, stralsundisk og rostoksk Flaade under Seil og landsatte Tropper paa Bornholm, der brandskattede Den og bestormede Hammershuus Slot, som blev taget den 16

⁹¹⁾ Gram i Kbhv. Et. Str. III. S. 58. ff. Hvitf. Christ. den Anden. S. 206. S. R. D. VII. p. 241.

⁹²⁾ Vedel-Simonson; Borgruiner 1ste H. S. 59. ff.

August. Besætningen blev nedhugget; men Jens Andersens, der havde mange Forbindelser i Lybek, og var anseet for en Ven af Stederne, befriede de fra Fængselet, toge ham med ombord, og bragte ham, efter at have endt deres Krydstog, til Lybek. ⁹³⁾

Udentviwl har Kong Christian, da han erfarede Bispens Befrielse, ladet bekjendtgjøre paa Fynbo Lands- ting en Indstævning for ham til at møde paa den Herredag i Kallundborg, Kongen agtede at holde i Slutning af Aaret. Da Bispens erfarede dette, skrev han et Brev til nogle Medlemmer af Rigets Naad, hvori han klager stærkt over Kongens haarde Afsærd imod sig: naar han blev behandlet saaledes i Kjøbenhavn paa en Herredag, hvad kunde han da ikke vente sig nu? „kommer det mig i Sind, at komme til Kallundborg for en saadan Tilskrivelse, da styre den Hellige Aand mig derfra.“ Skal han møde for en Ret, da forlanger han først Restitution af alt det Gode, der er frataget ham med Vold — han anslaaer det til 50,000 Gylden, — da han ellers efter al Lov ikke er pligtig til at indstille sig, med mindre han selv lyster. Dog, for at hver Mand kan erfare hans Skyld eller Uskyld, tilbyder han at komme for Kongen og Rigets Naad i Kallundborg, naar han kan faae et Leide, hvormed han og hans Venner kunne ansee ham sikkert: „kan jeg ikke vorde saa forvaret, da siger min Herres Naade, at han ikke skal umage sig eller nogen Dannemand til Mødet i Kallundborg for min Skyld.“ Iøvrigt seer man, at Manden er bleven stødt paa sine Colleger: „mig siges, at der tages aabne, befeglede Breve efter mine Breve, som

⁹³⁾ Reimar Koch, Lybekske Krønike. ad. an. 1522. hvitf. Christ. den Anden. S. 237. Bispens egne Ord, i S. R. D. VIII. p. 525.

„jeg skrev fra mig, som om jeg ikke vilde tilstaae dem: „det skal ikke gøres Behov; thi jeg har længe været „gammel, at jeg veed, hvad jeg maa gjøre.“ Mnske de at see Copie af hans Breve, skulle de faae dem paa Dansk, Tydsk eller Latin, som dem behager. Et andet Sted siger han: „Kjære Herrér og Venner! det var „godt, om I vilde gjøre, hvad I ber, at formane min „Herres Naade, at han ikke tog fra nogen Mand hans „Arvegods, uden han havde forbrudt sig, og var lovlig „forfulgt; hvad de Sager ere, vide I vel om I ville, „nemlig: crimen læsæ majestatis. Avindskjold har „jeg aldrig ført, og aldrig agter, med Guds Hjelp, at „føre.“

I en Seddel, der synes skreven omtrent til samme Tid til en af de danske Bisper, takker han, fordi han har hørt, at hans Naade (altsaa en Bisp) er gunstig stemt imod ham, og tilføier: „det er før seet, at et Læs „Hø er omsaldet og blevet opreist igjen. Med mig er „faret meget haardelig; hvem der har Skyld deri, for- „lade Gud det.“ ²⁴⁾ [IX]

Snarere end Jens Andersen maaskee selv ahnede, skulde det Haab, han her ytrer, gaae i Opfyldelse. De høiere Stænders Misfornøielse med Kong Christians Regjering kom endelig til Udbrud i Begyndelsen af Aaret 1525; Nogle af de jydské Bisper og Adelsmænd, hvortil efterhaanden de Dvrigé sluttede sig, da Kongen selv forsagt opgav sin Sag, opsigde ham Huldskab og Troskab, og tilbøde hans Farbroder, Hertug Frederik, den danske Krone. Denne modtog Tilbudet og forbandt sig med

²⁴⁾ Copie i Geheimearch., paategnet: „ex transcripto cœvo; „Bisshop Jens Andersens Brev til Nogens Naad.“ Brevet er underskr. Scriptum lub --- forresten uden Navn og Tidgangsivelse.

Lybækkerne, der allerede laae i aaben Feide med Kongen. I de sammensvorne jydskke Magnaters Opsigelsesbrev af 20 Januar var Kongens Udsærd imod Biskop Jens Andersens en af Klagepunkterne; ligeledes i det Opsigelsesbrev, Biskop Lage Urne tilskrev Kongen fra Horsens, Fredag efter Paaske s. A., og i Bispernes Beretning til Paven om Grunden til deres Opstand. ⁹⁵⁾ Jens Andersens Restitution maatte altsaa være en af Betingelserne for Hertugens Valg, hvortil denne vistnok ogsaa opfordredes af sine mægtige Allierede Lybækkerne, den landslyngtige Biskops Venner og Beskyttere. Da Hertugen hyldeedes paa Viborg Landsting i Marts 1523, forpligtede han sig derfor til at sætte Odense Stift i dets gamle Stand igjen, hvilket desuden ligefrem maatte følge af den 49de Artikel i hans Haandsæftning. ⁹⁶⁾ Om Biskop Jens da var i Viborg, og der selv virkede for sin Sag, er ubekjendt; men da Hertugen kort efter gik over til Fyen, var Bispen med at hylde ham i Odense, hvor Fyens Adels aflagde Troskabs Eed til ham, ⁹⁷⁾ og er sandsynligviis ved denne Leilighed paa Ny indsat i sit Stift, hvis Besiddelse Kong Christians Flugt og Frederik den Førstes fuldkomne Seier sikrede ham. Kort efter sin Tilbagekomst synes han at have forsonet sig med sin fordums Fiende, Ridder Oluf Holgersen, der troligen overleverede ham de Koftbarheder, han endnu havde i Forvaring fra den Tid, han førte Bispen fangen til Engelborg. ⁹⁸⁾ Han reiste nu omkring paa sine Gaarde,

⁹⁵⁾ Hvitf. Christ. den Anden S. 244. Olivarius Vita Pauli Eliae p. 58. Hvitf. R. Frederik d. F. S. 61.

⁹⁶⁾ Hvitf. Frederik den F. S. 36. Kongens Haandsæftning i Badens Danmarks Riges Historie, 3die Deel. S. 2. ff.

⁹⁷⁾ Hvitf. anf. Et. S. 38. S. R. D. VII. p. 240.

⁹⁸⁾ Biskop Jenses aabne Brev, dat. Martio in profesto nativ.

for at bringe Alt i Orden og oprette de store Tab, han havde lidt; og snart vidste han at aabne sig en ny Indtægtskilde. I Fyen dreves i Kong Hanses Tid en betydelig Handel med Oxne, *) og hvori Bispen uden Tvivl tidlig tog Deel; men Kong Christian den Anden, der med saa megen Iver arbejdede paa Kjøbstædernes Opkomst, havde først indskrænket denne Handel paa Landet ved at affkaffe direkte Handel med Oxne imellem Jordegods-Eierne og fremmede Kjøbmænd, samt forbyde de ringere Geistlige al Forprang. I Aaret 1522 gjorde han endnu mere gennemgribende Foranstaltninger i denne Henseende, idet han befalede alle Prælater og Adelige uden Undtagelse, navnlig Bisperne i Sjælland og Fyen, kun at føre deres Oxne til Torvs i Kjøbstæderne. Borgene maatte drive dem til Kolding eller Ribe og der salholde dem til fremmede Kjøbmænd. Men naar de paa disse Markeder ikke fandt Kjøbere, blev det dem tilladt, selv at drive Quæget igjennem Hertugdømmerne til Elben; dog blev denne sidste Tilladelse nu og da ubetinget meddeelt Borgere. Det var saaledes Kongens Hensigt, at bringe denne vigtige Green af Handelen fra fremmede Kjøbmænd, der gjennemstreifede Landet, og fra Landeierne ganske i Kjøbstædborgernes Hænder; men Christian den Andens Love bleve affkaffede ved Kong Frederiks Thronbestigelse; og endstjøndt denne Konge senere søgte at begunstige Kjøbstæderne ved at indskrænke Jordegods-Eiernes Handel, vovede han dog ikke at lægge Bisperne og Adelen Hindringer i Veien for deres Handel med Oxne. Af disse gunstige Omstændigheder benyttede Jens Andersen sig til at lade sine Oxne drive

---

b. Mariæ virg. 1523; Ditto dat. Ulfse die octava b. Martini Episc. 1524. Orig. paa Papir i Gscheimarchivet.

*) N. D. Mag. 5te Bind. S. 151.

lige til Elben: en Handel, der vistnok har bragt ham meget betydelige Fordele. Dette Exempel fulgte Prælater og Adelsmænd, og kun disse, ikke Landet i Almindelighed, kan han siges at have lært at benytte den Handelsvei, Kong Christian havde viist Borgerne og fredet for dem. ⁹⁹⁾

Vel havde Jens Andersen lykkelig overstaaet de haarde Storme, der hidtil havde omtumlet ham; men dog var det langt fra, at hans Trængselstid nu var forbi; tvertimod forestod ham endnu de bittreste Krænkelse og største Lidelser, som vel tildeels hans trodsige Charakter paadrog ham, men som dog især vare Følger af hans Stilling som Prælat og af hans ringe Herkomst. Kong Frederik den Førstes Regjering var en haard Tid for de danske Biskopper. Det var en af disse mærkelige Tidspunkter, hvor Retten vender sig, og det bliver Uret, som hidtil har gjaldt for Ret. Et nyt Væsen arbejdede sig med Sandhedens Kraft og Berettigelse frem under en haard Kamp med Folkets gamle Meninger og Landets Lov og Forfatning. Til Folkets Lykke seirede Reformationens Kæmpere; men i det deres Sag og Meninger bleve Folkets, bleve ogsaa, til Skade for den historiske Sandhed, deres Domme om Modstanderne almindelig gjældende. Saalænge Kampen varede, maatte Reformatorenes Færd forekomme den gamle Læres Forsvarere som Oprør imod den lovlige Orden, og naar ikke

⁹⁹⁾ See Kong Christians Bestemmelser i Suhms Et. 1. den danske Hist. 2det Bind. 1ste H. S. 121. 145; 2det H. S. 70. Nye Skr. 1ste B. S. 95. 155. 295. 345. 372. Sammes Privilegium for Kjøbstæderne i Sjælland, Lolland ic. D. Mag. 3die B. S. 295. Den geistl. Lov § 93. 95. Den verdsl. Lov § 52. Kong Frederik den Førstes Ordinants i N. D. Mag. 2det B. S. 179. hvitf. Christ. den Anden. S. 69. S. R. D. VII. p. 240.

Overbæviisning om den nye Læres Sandhed bød Bisperne en anden Fremgangsmaade, maatte de ikke blot ansee det for deres Ret, men for deres Pligt, at modsætte sig hine. Istedetfor at bebreide Bisperne den Modstand, de gjorde Reformatorerne, har man snarere Grund til at undre sig over, at de saa lidet benyttede deres store verdslige Magt til Forsvar for deres Sag. Vi høre Intet om Rjætterbaal eller Oprør, da dog Bisperne fra deres Standpunkt havde langt gysligere Grund til at opslige Frederik den Første, end Christian den Anden Huldskab og Troskab; overhoved vilde deres svage og vaklende Udfærd være uforklarlig, dersom man ikke tog med i Beregningen Frygten for den fordrevne Konges Hevn, Almuens Lyst til at afkaste det gamle Lag, og Adelens Egennytte og meget uædle Benyttelse af deres Medbrøders Forlegenhed.

Kunde Eder og Løfter af Kongen og deres verdslige Colleger i Rigsraadet eller store Opoffrelser til Rigets Bedste have frelst Prælaterne, vilde de ikke have mistet deres Magt. I sin Haandfæstning havde Kongen forpligtet sig til, med al Magt at holde Luthers Rjættarie ude af Landet, og paa Herredagen i Kjøbenhavn 1524 indgik baade verdslige og geistlige Medlemmer af Rigsraadet en Forening til den nye Læres Undertrykkelse, hvilken Forpligtelse desuden de Fleste af de verdslige Raader alene gjentog. ¹⁰⁰⁾ Men derfor bequemme ogsaa Prælaterne sig paa samme Herredag til et betydeligt Offer, idet de til den almindelige Landehjelp paa 100,000 Gyl- den, som da blev Kongen lovet, bevilligede ikke blot Paalæg paa deres Bønder og Kirkerne i deres Stifter samt, ligesom Adelen, en Trediedeel af al vis Rente af de

---

¹⁰⁰⁾ Documenterne i Münters Reformationshistorie. 1ste Deel. p. 526. ff. Bilag B og C.

kongelige Forlehnninger, de vare i Besiddelse af, men desuden en Fjerdedeel af al deres Biskopsæders visse Rente. ¹⁰¹⁾ Det følgende Aar krævede nye Offere baade af Prælater og af Adel til deres egen Frelse, da den største Fare truede dem og den Konge, de havde sat paa Thronen. Kaiser Carls Triumph over hans mægtige Modstander, Kong Frants af Frankerig, gav ikke blot Christian den Anden Haab om kraftig Understøttelse, og indjagede det herskende Partie i Danmark den største Frygt, men satte ogsaa den fordrevne Konges indenlandske Tilhængere i Bevægelse, da Søren Norby kom fra Gulland til Staane, og bragte denne Provinds i Opstand. Kong Frederik var saa misfornøiet med Sagernes maa-delige Stilling, at han truede med at neblægge Regjer-ingen, ¹⁰²⁾ og Frygten hos ham og Rigsraadet saa stor, at man endog bequemme sig til, at underhandle om at udvælge den fordrevne Konges Søn til Kong Frederiks Eftermand med Forbigaaelse af dennes Vorn. ¹⁰³⁾ Dette blev der vel Intet af; men paa Herredagen i Kolding i Begyndelsen af Mai 1525 maatte dog Raadet i Jylland og Fyen bevillige en betydelig Rustning, hvortil især Bisperne maatte stille et anseeligt Antal Folk. Bispen af Fyen blev ved denne Leilighed ansat til 24 Slavind og 24 Skytter. ¹⁰⁴⁾ Uaget Faren fjernedes noget ved de skaanske Insurgenters Undertvingelse, var

¹⁰¹⁾ Rigsraadets aabne Brev, dat. Kbhvn. Marie Magdalene Aften (21 Juli) 1524, i N. D. Mag. 1ste Bind. S. 212. cfr. 5te B. S. 20.

¹⁰²⁾ Kongens Proposition ved Herredagen i Kolding. N. D. Mag. 5te B. S. 30. ff. cfr. Chron. Skib. S. R. D. 2den T. S. 591.

¹⁰³⁾ Instruction for Gesandterne til Kongres i Lybel. N. D. M. 5te B. S. 81. ff. cfr. Hvitf. Freder. den 3. S. 128.

¹⁰⁴⁾ N. D. M. 5te B. S. 51. ff.

det dog saa langt fra, at den ophørte, at Adel og Prælater paa den almindelige Herredag, der i Midten af 1525 holdtes i Kjøbenhavn, paatog sig den i hiin Tid usædvanlige Byrde af en almindelig treaarig Rustning: en Byrde, som aldrig vilde være bleven Christian den Anden bevilliget, og som kun den største Frygt for ham, hans Hjælpere og Tilhængere kunde afdvinge Stænderne. Desuden bevilligede de Geistlige atter i dette Aar en betydelig Deel af deres faste Indtægter. ¹⁰⁵⁾ [X]

Hidtil havde Prælaterne ikkun baaret de Byrder med Adelen, der vare naturlige Følger af deres Oprør imod Kong Christian; men fra Aaret 1526 blev deres Stilling Dag for Dag vanskeligere. Frygten for den for-drevne Konge og for Kaiseren havde vel tabt sig Noget, da denne Sidste snart indvikledes i nye, vidtudtsende Stridigheder i Italien og med Tyrkerne; men desto mindre var det nødvendigt for Kong Frederik at holde gode Miner med sine Bisper, der desuden mere og mere kom i Forlegenhed derved, at den nye Læres Talsmænd gave Almuens almindelige Misfornøielse med de høiere Stænder en bestemt Retning imod Geistligheden. Kong Frederik lagde da ikke længer Skjul paa sin sande Tænke-maade, men gjorde i Aaret 1526 de første Skridt, hvorved han aabenbar viste, at han ikke agtede at skaane den catholske Kirke i Danmark mere, end han gjorde i Hertugdømmerne. Foruden de Overtrædelser af Kirkens Forskrifter, hvorved han i Midten af Aaret røbede sine private Anskuelser, ¹⁰⁶⁾ vovede han endelig det første Angreb paa Geistligheden ved at meddele Hans Tausen det bekjendte Bestjærmelsesbrev og give ham Frihed til

¹⁰⁵⁾ N. D. M. 5te B. S. 94, 110, 111. .

¹⁰⁶⁾ Chron. Skib. S. R. D. 2den T. S. 581.

at prædike. ¹⁰⁷⁾ Naturligviis kom Prælaterne i Bevægelse herover. Paa den Herredag, som i December samme Aar holdtes i Odense, klagede de høit over dette aabenbare Brud paa Kongens Haandfæstning, og vilde ikke lade sig nøie med Kongens Svar, at han ikke havde tilladt Noget at prædike Andet, end Guds Ord og Evangelium. Det lykkedes dem endnu denne Gang at holde de verdslige Rigsraader paa deres Side og at bevirke en fælleds Forestilling til Kongen i deene Anledning. Tilslige formaaede de hine til en høitidelig Gjentagelse af det tidligere Løfte om at understøtte Prælaterne ved det lutherste Kjøtteries Undertrykkelse; men de maatte betale denne Willighed med en Forskrivning, hvorved de forpligtede sig til, ikke at kjøbe noget adeligt Jordegods til deres Stifter. Hvad de herefter kjøbte, skulde komme til deres Arvinger af Adelen, og hvad en uadelig Prælat erhvervede sig, skulde Sælgerens Arvinger have Ret til at fordre tilbage. ¹⁰⁸⁾ En Petition af den menige Adel, hvori denne reent ud ansøgte om at komme i Besiddelse af det geistlige Guds m. M., blev vel afviiist af Kongen og Raadet, men maatte dog lære Geistligheden, hvad den havde at vente sig af Adelen. ¹⁰⁹⁾

Imidlertid tiltog Gjæringen mere og mere iblandt Almuen, der, især i Jylland, næsten aabenbar gjorde Opstand imod Prælater og Geistlige, ja endog indgik formelige Sammensværgelser imod dem. Rigsraadet befrygtede alvorlige Uroligheder, og bevægede derfor Kongen

¹⁰⁷⁾ Kong Frederiks aabne Brev, dat. Aalborg St. Simonis Apost. Dag 1526. i Dänische Bibliothek. 1ste B. S. 7.

¹⁰⁸⁾ Forhandlingerne paa Herred. i Odense 1526, i N. D. Mag. 5te B. S. 99. 207. ff. Adelen og Geistlighedens indbyrdes Forpligtelser, dat. Odense St. Nicolai D. 1526 anf. St. S. 211. ff.

¹⁰⁹⁾ N. D. M. anf. St. S. 214.

til at sammenkalde en Herredag i Odense i Sommeren 1527. Ved denne mærkelige Forsamling viste det sig, hvor lidet Prælaterne kunde stole paa Adelens Bistand; thi vel stode begge Stænder i Begyndelsen sammen, og hele Raadet gjorde Kongen alvorlige Forestillinger om hans fjendelige Udsæd imod Kirken og Almuens derved foranledigede Opsætsighed; men Kongen forstod snildt at benytte sig af Adelens Egennytte til at drage den over paa sin Side ved Udsigten til rigt Bytte fra Prælaterne. Denne Forening kunde disse ikke modstaae, og maatte, for at tilkjøbe sig Kongens og Adelens Bistand imod Almuen, ikke blot overlade dem den vigtige Ret, at hævne Bøder af deres egne Tjenere, der sælledes for geistlig Ret, men ogsaa tie til, at man ved at indrømme almindelig Samvittighedsfrihed, ophæve Coelibatsloven og løfne Geistlighedens Forbindelse med Rom, gav Catholicismen i Danmark Dødsstødet. Dgsaa til Almuens Fordeel maatte Prælaterne give Afkald paa ikke ubetydelige Indtægter, for dog at frelse deres geistlige Jurisdiction, Fordegods og Tiende. ¹¹⁰⁾ Men Tingenes hidtilværende Gang kunde ikke give dem ret meget Haab om, at disse sidste Løfter vilde blive holdte bedre, end de tidligere, og det var saa langt fra, at Folket nu forholdt sig roligt, at navnlig Biskop Jens Andersen maatte udvirke gjentagne kongelige Befalinger til Almuen i sit Stift om at holde sig Odense Necess efterrettelig med Hensyn til Tiendens Erløggelse. ¹¹¹⁾

Prælaternes Forsøg paa, som Stand og ved Regjeringsens Autoritet at undertrykke deres Modstandere, mis-

¹¹⁰⁾ Hvitf. Frederik d. 3. S. 149. ff. Chron. Ekib. S. R. D. II. p. 582. N. D. M. 5te B. S. 215. ff. 288. ff.

¹¹¹⁾ Udtoget af Kong Frederiks aabne Brev til Almuen i Sjæns Stift, dat. Gottorp Mandag efter octavas omn. sanct. 1528, hos Hvitfeldt K. Frederik d. 3. S. 169.

lykkedes saaledes, og det flette Held, Noget af dem havde ved Anvendelsen af deres bisfoppelige Myndighed, maatte lære dem, at de heller ikke paa denne Maade kunde standse Bevægelsen nu, da de stode ene, uden Understøttelse fra Rom, og da Kongen havde taget den nye Læres Tilhængere i sin Beskyttelse. De maatte da bekvemme sig til at møde Fjenden med dennes egne Vaaben og forsøge en aandelig Strid med Reformatorerne. Men hvad Udsigt kunde de have til Lykke paa denne Kampplads? Neppe vidste de engang hvorom Striden egentlig dreiede sig, og de forstode sig vel paa Fred og Krig, paa Korn og Smør og Stude, men ikke paa at føre Aandens Sværd. De jydskes Bispe's Forsøg paa at drage Eck eller Cochläus her ind i Landet mislykkedes, og Paul Eliassen var med al sin Lærdom og Stridbarhed ikke ene Kampen voren.

Hidtil havde Jens Andersen ikkun deelt Skjæbne med sine Colleger uden at have havt Anledning til personlig at tage nogen levende Deel i Striden, som overhoved Fyen var det Land, der lige indtil Grevens Feide blev mindst bevæget af Reformationens Storme. Dog skulde han ikke stige ned af sin Bispestol, uden at see sig indviklet med i Kampen. Allerede i Mæret 1526 skal der have været Uroligheder i Odense i Anledning af den nye Lære, om hvis Natur vi dog lige saalidt have Underretning, som om Maaden, hvorpaa de bleve dæmpede; ¹¹²⁾ men i det følgende Aar rykkede Uveiret ham nærmere. I Åssens opholdt sig en Karmelitermunk fra Næstved ved Navn Petrus Laurentii, som bragte Borgerne i Bevægelse imod den catholske Geistlighed; ¹¹³⁾ ogsaa antager man i Almindelighed, at Christen Skrok dengang var

¹¹²⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 795.

¹¹³⁾ Chron. Skib. S. R. D. 2den T. S. 185.

Præst der og arbejdede for Luthers Lære. ¹¹⁴⁾ Uden-
 tvivl var det disse Mænds Bestræbelser, der gave Biskop
 Jens Anledning til at tilskrive Menigheden i Ålbens flere
 Formaningsbreve. I det ene, som endnu haves, klager
 han over, at de forløbne Munkke og fortvivlede Præster,
 Luthers Selskab, besyldte den hellige Kirkes Mænd for
 at have lagt Dølgemaal paa den hellige Skrift, og paa-
 staae, at de nu aabenbare den Sandhed af Skriften, som
 Kirkens Mænd hidtil have skjult for deres egen Fordeels
 Skyld. Han beder derfor Menigheden i Ålbens, at de
 vilde tilholde deres lutheriske Prædikanter at sende ham
 skriftlig disse Punkter, og hvis han ikke kunde give dem
 tilbørligt Svar derpaa, vilde han træde over paa deres
 Side. „Dog sig vi Eder overalt, at det var meget
 „bedre, at baade vi og alle lutheriske Prædikanter vare
 „hængte i en Galge, end at vi og de skulde lægge en
 „Messe ned, efterdi at Messen er intet Andet, end et gu-
 „deligt Embede, som intet Andet handles udi, end Chri-
 „sti Døds og Pines gudelige Hukommelse, og det samme
 „Christi Legem offres, som Christus selv tilforn offrede
 „paa det hellige Kors.“ Han haaber derfor, at Bor-
 gerne ikke ville tillade, at saadant Kjættarie prædiktes i
 deres By, med mindre de ville opfylde hans Begje-
 ring. ¹¹⁵⁾

Den ringeagtende Tone, hvori Bispen i dette Brev
 omtaler de lutheriske Prædikanter, stemmer godt med an-
 dre Utringer af ham om Luther og hans Lære. Han
 skal have sagt om Luther, at der af Munkeslokken var

¹¹⁴⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 798. Münter: Ref. Hist.
 1ste Deel. S. 468.

¹¹⁵⁾ Jens Andersens aabne Brev til Ålbens, dat. ex curia epi-
 scopali Othoniensi, prima dominica adventus Dni. Anno
 1527. Hvitf. Greder, den J. S. 147.

fremstaaet en lærd, men ond Mand, der paaførte de lade Buge Krig, og som vilde bewirke, at de forglemte og tilfidesatte Videnskaber vilde komme til Ære igjen. Overhoved lader det til, at han, ubekjendt med Reformationens egentlige Væsen og uden at ahne dens verdenshistoriske Betydning, mere har ringeagtet, end hadet den, da han ansaae den protestantiske Gudstjeneste langt ringere end den catholske i udvortes Glands og Værdighed. Ganste skal han ikke have fratjendt Luthers Lære al Værd, ¹¹⁶⁾ og vist er det, at man ikke kan anføre nogen Boldsomhed af ham imod dens Tilhængere; tværtimod synes han endog senere at have staaet paa en ret venstabelig Fod med Jørgen Jensen Sadolin, der blev den første protestantiske Superintendent i Fyen. ¹¹⁷⁾

Om Jens Andersen har havt nogen særlig Anledning til at skrive til Menigheden i Viborg, eller han blot af almindelige Grunde har forsøgt at virke paa denne By, der var Reformationens Focus, er os ubekjendt. Men i Maret 1528 tilskrev han denne Byes og Aalborgs Borgerskab et Brev, der er affattet i en langt værdigere Tone, end det til Afsens, og er baade mere maadeholdende, end man efter den almindelige Tone i Datidens Polemik skulde vente det, og forstandigere, end lignende Breve fra andre af de danske Biskopper. ¹¹⁸⁾ Først foreholder han Menigheden den Uro og Uvedragt, Luthers Lære har foraarsaget i Lydskland, og giver den Skyld for den Blodsudgydelse, Mord og Brand, der for kort siden herjede dette Land, hvorved han sigter til

¹¹⁶⁾ Hamsfort i S. R. D. VII. p. 240.

¹¹⁷⁾ cfr. S. R. D. VIII. S. 526.

¹¹⁸⁾ cfr. Dve Wildes Brev i Euhms N. Saml. t. d. danske Hist. 3die Bind. S. 285 og Aage Sparres Brev til Malmøe i D. Mag. 5die Bind. S. 236.

Vondekrigen. Det er ikke Christi Ord, der have forarsaget denne Uvedragt, men Luthers Udydning paa nogle Punkter i den hellige Skrift. Dernæst berører han dog en af Hovedpunkterne i Striden, nemlig den vigtige Lærdom i det catholske System om Kirkens Autoritet og Magt til at regulere den Enkeltes Tro, og søger tillige at vindicere den af den catholske Kirke autoriserede latinske Bibeloversættelse den afgjørende Myndighed, som Kirken tillagde den. Endelig formaner han Borgerne til Enighed, og tilbyder yderligere Oplysninger, om de ønske dem. ¹¹⁹⁾

At Hans Tausen, mod hvem Bispens Brev egentlig er stilet, skjøndt det ikke nævner ham, ei kunde lade det ubesvaret, forstaaer sig af sig selv. Han forfattede altsaa et eget Skrift, hvori han giver et Slags fortløbende Commentar til Biskop Jenses Brev, men som dog først blev trykt og publiceret i Aaret 1529. Tausen tiltaler deri sin Modstander i sin sædvanlige heftige Tone, der langt overgaaer den, Bispens havde brugt, og som synes at røbe, at han meget vel har kjendt den mislige Stilling, hvori denne dengang befandt sig. ¹²⁰⁾ Hans Skrift fremkaldte intet Gjensvar fra Jens Andersens; thi dennes Skjæbne tog ved samme Tid en Vending, der førte ham bort fra den Skueplads, hvorpaa Tausen spillede saa vigtig en Rolle.

Soruden det Tryk, Tiden medførte for ham saavel som for alle catholske Prælater, havde hans Liv, lige siden Kong Frederiks Thronbestigelse, været en uafbrudt Rjede af Krænkelse, som den ham fjendste Adel, der

¹¹⁹⁾ Jens Andersens Brev til Viborg er aftrykt foran Tausens Evar; sef. Münterss Ref. Hist. 1ste Deel. S. 470. ff.

¹²⁰⁾ Udtog af Tausens Evar til Biskop Jens Andersen, i Münterss Ref. Hist. 2den Deel. S. 51. ff. (XI.)

havde Kongen ganske paa sin Side, tilføiede den gamle stive Bisp, som altid havde været dem en Torn i Diet. Hos sine geistlige Medbrødre fandt han ikke den Understøttelse, man skulde troe, at i det Mindste deres egen Interesse maatte drive dem til at yde ham; men de vare alle Adelige, Adelens „Blod og Kjon,“ som de idelig raabe paa, der kun med Ringeagt saae ned paa Landsbyffkomagerens Søn.

Da Jens Andersen efter Erkebiskop Byrges Død var det eneste uadelige Medlem af den høie Geistlighed og af Rigsraadet, var den Artikel i Kong Frederiks Haandfæstning, hvorved han lovede, at de danske Prælaturer kun skulde besættes med Adelige, personlig krænkende for ham, og hvor lidet man var tilbøielig til at skaane ham, fik han snart at føle. Allerede i Maret 1524 fik hans Fjender Kong Frederik til at troe, at han, i Anledning af den almindelige Landehjelp, der var Kongen bevilliget, og hvorved hver Sogneskirke var ansat til 15 Mk., havde paalagt disse en Byrde af 100 Mark hver. Kongen forlangte Oplysning herom, og Bispen gjendrev ikke blot denne Bagtaalelse, men tilføiede i sin sædvanlige skarpe Tone: „og raader jeg Eders Naade, „at Eders Naade varer sig for saadanne Folk, som pleie „at fere saadan Tidende.“¹²¹⁾

Hvor ugunstigt Adelen var stemt imod ham, viste sig ret paafaldende i det følgende Aar; thi da der, ifølge den paa Herredagen i Kjøbenhavn bevilligede almindelige Væbning af Adelen, skulde udnævnes Nogle til at foretage Wynstring, bleve i hvert Stift Bispen og et Par Rigsraader bestemte dertil; kun Bispen af Fyen blev

¹²¹⁾ Biskop Jens Andersens Brev til Kong. Frederik. dat. Allsø Sabato infra octavas omn. sanct. 1524. Original paa Papir i Scheimearchivet.

forbigaaet. Da det laae i Landets daværende Forsatning og Bispernes Stilling som de første Magnater, at kun de kunde sættes i Spidsen for deres Stifters samtlige Adel, var denne Tilsidefattelse en grov personlig Fornærmelse mod Jens Andersen; ¹²²⁾ ogsaa sigtede den ovenfor anførte Klausul i Bispernes Forfærdning til Udelen paa Herredagen i Odense 1526 alene til ham og maatte være saa meget mere foruroligende for ham, som den gjorde hans Besiddelse af meget betydeligt Jordegods usikker. ¹²³⁾

Jo mere Biskop Jens tidligere havde ladet Udelen i sit Stift føle sin geistlige Myndighed og den Foragt for deres medfødt Fortrin, som de, der have svunget sig selv i Veiret, i Almindelighed nære, ¹²⁴⁾ desto mere krænkende maatte denne Behandling være for ham; og det kunde ikke være andet, end at hans personlige Fjender benyttede sig af hans betrængte Stilling. Iblandt disse blev især Familien Rønnow ham farlig. Marquard Rønnow var vel død; men hans Enke og to Sønner, Eiler og Joachim Rønnow, den Første Herre til Hvidkilde, den Sidste den senere saa bekendte sjællandske Biskop, havde arvet den Udfødes Had og Fordringer. Og endskjøndt vi Intet kjende til disse Stridigheders Natur, er det troeligt nok, at Jens Andersen, om han endog har havt Lovens Bogstav for sig, har anvendt sin biskoppelige Autoritet imod denne Familie paa en utilbørlig Maade. Da Joachim Rønnow 1526 var kommen hjem fra en Udenlandsreise, maa han paa en foruroligende Maade have viist sit fjendelige Sindelag imod Bispen, efter som Kong Frederik ansaae det for nødven-

¹²²⁾ N. D. Mag. 5te Bind. S. 95. cfr. 6te Bind. S. 150.

¹²³⁾ See ovenfor. S. 65.

¹²⁴⁾ cfr. Svanning, Christiernus sec. S. 159.

dig, at tage det Løfte af ham, at han vilde lade Biskop Jens i Fred, indtil deres Strid var afgjort ved Rerten.¹²⁵⁾ Ved Herredagen i Odense 1527 [XII] blev da bestemt, at Sagen skulde afgjøres af otte Voldgiftsmænd, fire paa hver Side; kunde de ikke blive enige, skulde Kongen have den afgjørende Stemme. Sagen synes at have været meget tvivlsom; thi Voldgiftsmændene kunde ikke enes, og da Kongen i Sommeren 1528 var paa Nyborg Slot, hvor ogsaa en haard Dom gik over en anden Prælat, den udvalgte Erkebiskop Lage Sparre, erklærede han sig for Rønnoverne. Ved denne Kongens og de fire Voldgiftsmænds Dom blev Biskop Jens, for „ret uskellig Vand,“ han havde paaført Marquard Rønno, samt fordi han havde kaldet ham en aabenbar Kjætter og ladet sig inddømme i hans Gods, tilpligtet at betale Frue Mette, Hr. Marquards Enke, 100 rhinske Gylden strax og siden hende og hendes Børn enten 1500 Mark dansk, eller afstaae dem Pederstrup Bysang og Ringsstedgaard.¹²⁶⁾

Denne Kjendelse opbragte den gamle Biskop; Pederstrup og Ringsstedgaard vilde han paa ingen Maade miste, og nogen Tid efter udstedte han et aabent Brev, hvori han paastod, at Kongen selv havde paa Hverringe sagt til sin Kantsler, Mester Claus Gørge, at dersom han forseglede den i Nyborg affagte Kjendelse med Kongens Segl, skulde han ikke leve den Dag, Kongen vilde vedgaae det. Ogsaa erklærede Bispen deri, at for at Skovene ved Pederstrup og Ringssted Gaard ikke skulde komme i uredelige Folks Hænder og fordærves, saa udlagde han istæderfor dem noget af Stiftets Gods. Paa Eiler Røn-

¹²⁵⁾ Hvitf. K. Frederik den Førstes Hist. S. 155.

¹²⁶⁾ Dom, dat. Nyborg Slot Dnéd. efter St. Canuti Regis Dag, 1528. Hvitf. K. Frederik d. F. S. 164.

nov var Bispfen meget fortørnet, og sagde til ham, at han havde gjort en uartig og uredelig Forfølgning imod ham.¹²⁷⁾ Denne Bispens egenmægtige Forandring i Kongens og Boldgiftsmændenes Kjendelse og disse uoverlagte Ytringer havde de alvorligste Følger for ham; thi Cantzleren og Eiler Rønnoov paaførte ham en Injurie-Process for Kongen og Raadet, og Kongen selv blev vistnok meget vred paa ham. Nu følte Bispfen, at han ikke længer kunde modstaae sine Fjender, og at det var paa Tiden at trække sig tilbage; thi dersom Dommen gik ham imod, kunde han under de daværende Omstændigheder, da han hverken kunde haabe Hjælp fra Rom eller af de andre danske Prælater, eller gjøre nogen Brug af sin geistlige Autoritet, ikke blive ved Embedet.

Allerede i Aaret 1527 havde han indgaaet en Contract med Knud Gyldenskjærne, Domprovst i Viborg, om at tage ham til sin Coadjutor og Estermand, hvis han blev til Sindes at opgive Stiftet; i saa Fald skulde Coadjutoren betale ham en aarlig Pension paa 600 rhinske Gylden. Kong Frederik havde stadfæstet denne Overenskomst, men tillige betinget sig, at naar Knud Gyldenskjærne kom i Besiddelse af Stiftet, skulde han, istedetfor at hente Confirmation i Rom, indbetale til Kongens Kasse den Sum, som pleiede at erlægges derfor til Curien.¹²⁸⁾ [XIII] Ogsaa synes det, at Gyldenskjærne senere har maattet afstaae Domprovstiet til Biskop Jenses Søstersøn, Christiern Pedersen.¹²⁹⁾

¹²⁷⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 852.

¹²⁸⁾ Kong Frederiks Stadfæstelse paa Contracten imellem Jens Anderssen og Knud Gyldenskjærne, dat. Gottorp Hel. Trefongers D. 1527; Knud Gyldenskjærnes Forpligtelse til Kongen, dat. Gottorp Torsd. efter Hel. Trefonger 1527. Begaaet i Münters Reform. Hist. 1ste D. S. 533.

¹²⁹⁾ Harnesfort i S. R. D. VII. S. 242.

Den Udvei, Bispen saaledes havde holdt sig aaben, benyttede han nu til at undvige det Uveier, han ikke kunde afvende, især da han i lang Tid havde været syg og svag. Den 14de Marts 1529 kaldte han sit Kapitel, Prior og Brødrene i St. Knuds Kloster, til sig paa Bispegaarden i Odense, gjentog i deres Nærværelse Valget af Knud Gyldenstjerne til sin Coadjutor og tilkommende Eftermand, og overgav ham strax Besiddelsen af Stiftet. Selv forbeholdt han sig, foruden den betingede Pension, Rjærstrup Gaard paa Taasinge, hvis han forblev i Danmark, imod at svare sin Coadjutor den sædvanlige Afgift deraf, og desuden et Værelse paa enhver af Stiftets øvrige Gaarde. ¹³⁰⁾

Hvor Jens Andersen nu begav sig hen, vide vi ikke, og høre i nogen Tid Intet til ham. Maa skee har han, som man næsten maa formode af et Udtryk i Resignationsbrevet, ganske forladt Landet, og i saa Fald rimeligviis opholdt sig i Lybek. Men imidlertid vare hans Fjender ikke ledige. Kongens Cantzler og Eiler Rønnow dreve paa Processen; han blev indstævnet til tre Herredage, men mødte naturligviis ikke, baade fordi han nok kunde forudsæe Dommen, og vel ogsaa fordi han efter den hidtil gjældende Lov ikke kunde ansæe Kongen og Raadet for de rette Dommere i en Sag, som egentlig var foranlediget ved den Brug, han havde gjort af sin biskoppelige Myndighed. Men Kongen behandlede Sagen som ene henhørende under verdslig Ret, og faldede endelig den 26 Juli 1530 paa Herredagen i Kjøbenhavn en meget mærkelig Dom over den fraværende Biskop, hvilken de andre Prælater enten vare ukloge nok til at billige, eller for svage til at kunne nægte deres Samtykke. Kongen dømte her, at Claus Bøge, Eiler

¹³⁰⁾ (See Bilag II.)

Rønno og hans Medarvinger skulde være frie for alle de Sager, Biskop Jens Andersen havde paaagt og paa skrevet dem; og, da Claus Gøege havde fremlagt et aabent Brev, underskrevet af Kongen og Rigets Hovmester, Mogens Gjøe, hvori Kongen aldeles benægter at have sagt de Ord paa Hverringe, som Bispen havde be- raabt sig paa, blev dennes aabne Brev erklæret for et usandt og falsk Brev. Pederstrup og Kingsfedgaard bleve paa Ny tildømte Fru Mette Rønno og hendes Medarvinger til evig Eiendom. „Dg efterdi fornævnte „Bisp Jens Andersen haver sagt, og med sit forseglede „Brev skrevet til fornævnte vor Cantstler, Eiler Rønno „og hans Medarvinger ubequæmelige og uredelige Ord „paa deres Vre og Lempe anrørendes, og samme Ord „i ingen Maade bevise kan, da haver han derved gjort „Aret, og bør derfor at bøde 5 Mark Modes og 5 Mk. „for hver af Sagsmændene, og derfor at være Mindre- „mand.“ ¹³¹⁾

Hvorledes den gamle Bisp maatte blive tilmode ved en saa vanærende Dom, er let at begribe; men han var klog nok til, i nogen Tid at forholde sig ganske rolig, endstjøndt der endnu i samme Aar blev gjort Forsøg paa at bringe hans Misforsnielse i Bevægelse og derved drage ham ind i farlige Planer imod den bestaaende Regjering i Danmark. Hans gamle svenske Venner, Erkebiskop Gustav Trolle og Thure Jensen, hvilken Sidste, efter et mislykket Forsøg paa at bringe Folket i Westergothland i Oprør mod Kong Gustav Basa, ogsaa var flygtet til Danmark, bleve paa den svenske Regjerings Forlangende forviste fra dette Land. De begave sig da til den fordrevne Konge i Nederlandene; og da denne i Aaret

¹³¹⁾ Donnen, dat Kjøbenhavn Slot, Tirsdag efter St. Jacobsdag (20 Juli) 1530 i Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 851. ff.

1530, efter at have udsonet sig med den catholske Kirke, [XIV] fik Løfte om kraftig Hjælp af sin mægtige Svoger, Kaiser Carl, der da var paa Høiden af sin Magt: saa søgte de at berede ham en gunstig Modtagelse i Danmark og at knytte Forbindelser med dem, de kunde formode at være misfornøiede med den nærværende Regjering, eller af andre Grunde at ønske en Forandring. Ogsaa til Biskop Jens skreve de i denne Anledning, forsikkrede ham, at Kong Christian fortrød den Strid, der fordum havde været imellem dem, og vilde nu blive ham en gunstig Herre. Da Kongen nu havde faaet Løfte om mægtig Hjælp, bade de Bissen, at han vil bidrage Sit til at afvende Blodsudgydelse ved at sætte sig i Forbindelse med, og hemmelig opmuntre dem, der kunde vindes for Kong Christians Sag. De sendte ham ogsaa Breve til Besorgelse, hvis det kunde skee uden Mistanke. ¹³²⁾ Men dette Brev blev, saavel som lignende til andre danske Prælater og Adelsmænd, uden Virkning.

I Aaret 1532 finde vi atter Jens Andersen paa Rjærstrup Gaard paa Laasinge, hvorfra han synes at have tilbudt den evangeliske Prædikant i Odense, Jørgen Jensen Sadolin, der var kommen dertil paa Knud Gyldestjernes Forlangende, men ved de ivrige Catholikers Forbittrelse endog svævende i Livsfare, et Tilflugtssted hos sig. ¹³³⁾ Men kort efter blev han selv paa den voldsomste Maade reven ud af sit rolige Liv paa Laasinge.

Otto Vorskelds holskenske Slægtninge havde endnu ikke glemt deres Had til ham, som de antog for Op-

¹³²⁾ Erkebiskop Gustavs og Thure Jensens Brev til Biskop Jens Andersen, dat. Mecheln. St. Thomas Ap. Dag (21 Decbr.) 1530. Hvitf. Freder. d. F. S. 235.

¹³³⁾ Sadolins egne Ord herom i S. R. D. VIII. S. 526. cfr. Samæfort i S. R. D. VII. S. 242.

havsmanden til Vorskelds Drab, og som ikke havde villet forføne dem ved at betale Bøder for sine Folks Gjerning. Christoffer Hanganu til Quarnbeck havde enten Kong Frederiks hemmelige Samtykke, eller og, hvad der er sandsynligere, benyttede sig af den almindelige Forvirring efter Kongens Død til at fuldføre sin Havn. Engang i Maret 1555 landede han om Natten paa Laasinge, overrumplede Kjørstrup, stæbte den gamle Bisp ud af Sengen, og førte ham bunden bort med sig til Holsten. For at Gjerningen ikke skulde opdages, blev han i fem Maaneder ført om fra det ene Sted til det andet i Skove og Heder, og endelig kastet i et snevert Fængsel. Imidlertid mishandlede man den arme Mand paa den afskyeligste Maade, for at afpresse ham Penge. I et latinsk Klagevers, han senere forfattede, beskriver han de Piinsler, man tilføiede ham: man slog ham, trak Lænderne ud, underkastede snart et, snart et andet Lem Torturen; ja, engang skal han endog nøgen være bleven overstrøgen med Honning og udsat i Solen for Fluer og Myg. Da endelig hans Slægtninge i Lybek erfarede hans Ulykke, udløste Henrik Skepping, en Borger i Lybek, der var gift med Bispens Søsterdatter, ham af Voldsmandenes Hænder med en betydelig Sum. ¹³⁴⁾

Jens Andersen begav sig nu til Lybek, hvor han endelig fandt en sikker Havn efter saa mange Storme. Her opholdt han sig i Begyndelsen af 1534 paa Bispegaarden, ¹³⁵⁾ og selv om han end atter vilde have udsat sig for sine Gjenders Efterstræbelser, maatte Lybekernes Krig i Danmark og de borgerlige Uroligheder, der snart blus-

¹³⁴⁾ Bispens Klagevers i S. R. D. VIII. S. 527. cfr. Hvitfeldt A. Christ. d. N. S. 69. Hamsfort i S. R. D. VII. S. 240. Evaning. Christ. Sec. S. 140.

¹³⁵⁾ See den i Anmærkning XII anførte Quitting.

seede op i lys Lue, gjøre ham det umuligt at vende tilbage til Fædrelandet. Fra Lybek lader det til, at han ved Breve til sine Venner i Danmark har søgt at virke til Fordeel for denne Stad; ¹³⁶⁾ og hvo kan undre sig over, at han, der selv var en Mand af Almue og havde lidt saa meget af Adelsens Hovmod, ønskede Christian den Andens Partie Seier? men han oplevede endnu Adelsens og Christian den Tredies Triumph og den catholske Kirkes Undergang i Danmark, dog uden selv at lide noget Tab ved denne Omvæltning, da Kong Christian skal have ladet ham Pensionen af Odense Stift udbetale efter Knud Gyldestjernes Afsættelse. ¹³⁷⁾ Her i hans Asyl endte Døden hans stærkt bevægede Liv den 20 Januar 1557. ¹³⁸⁾ Nogle Aar tidligere, formodentlig imedens han levede paa Kjørstrup, havde han selv forfattet sin Gravskrift og ladet den ophænge i St. Knuds Kirkes Lectorium. Deri siger han, efter en summarisk Beretning om de vigtigste Begivenheder i sit Levnet:

Sed queror mea me iam quorum sanguine dispar
Sum, multis odiis cedere fata jubent.

Hic tandem jactus videor Præsul Othonianus,
Qui quondam fuerim vermibus esca modo.

Post hinc ad superos videris me solvere lector,
Scriptis ad calcem tu necis adde diem.

Denne Bøn opfyldte Superintendenten Sadolin, og tilføiede nogle latinske Vers, der vise, at han ikke uden Bevægelse betænkte den engang saa anseelige Prælats verelsfulde Liv. ¹³⁹⁾

¹³⁶⁾ See Bilag I.

¹³⁷⁾ Hvitf. Christ. d. Anden. S. 69.

¹³⁸⁾ S. R. D. VIII. S. 527. cfr. Pontop. An. Eccl. II. S. 447.

¹³⁹⁾ S. R. D. VIII. S. 525.

Strifter vide vi ikke at Jens Andersen har efterladt sig, og uden Tvivl har han ligesaa lidet havt Sind som No til litterær Virksomhed. Hvorledes han udtrykte sig skriftlig, vil man finde Prøver paa i Bilagene til denne Levnersbeskrivelse. Hans Valgsprog skal have været: *Salve patientia gloriosa victrix*, som man fortæller, at han med gyldne Bøgstaver lod sætte over Indgangen til sin Bispegaard. ¹⁴⁰⁾ Vi vide intet Andet om hans Ydre, end at hans Baghoved var skaldet, hvorfor man kaldte ham Biskop Beldenak: et Ogenavn, som han meget vel kjendte, men som han var for klog en Mand til at tage sig nær. Mandens Evner og Charakter maa Læseren selv bedømme; hvad hans Samtidige meente om begge, er klart af den iblandt Folket almindelig udbredte Mening om hans Kyndighed i den sorte Kunst; thi man har vel neppe nogensinde beskylt et Dummerhoved eller en Mand af almindelig anerkjendt Retssindighed for Trolsdøm. Af de to Anekdoter, der for dums tjente til Beviis for denne Beskyldning, finder man den ene: hans Forudsigelse af Didrik Slaghets Skjæbne, i nærværende Fortælling; den anden: om den List, hvormed han engang drev sin Fjende, Marquard Rønno, paa Flugt, er alt for bekjendt til at den behøver at gjentages her.

Om hans Skjæbne ville vi kun bemærke, at dersom han har syndet, saa har Nemesis ikke opsat Straffen til en anden Verden.

¹⁴⁰⁾ Pontop. An. II. S. 447.

A n m æ r k n i n g e r .

I.

Hvitfeld (Christ. den Tredies Hist. D. d.) angiver Fyens Bispestols Besiddelser, som bleve sæculariserede ved Reformationen, saaledes: Odense Gaard, Kjørstrup eller Taasinge, Drel Slot, Vaargaard, Eftebjerg paa Hindsholm, Den udi Lolland, Mindgd, Harrisløffgd, Søruppegd, Sjedersby, og sexten Løster Korn Bispestiende af Fugelseherred. Men denne Angivelse er ganske urigtig, dersom den skal gjælde det Gods, der hørte til Bispestolen, ikke det, som den sidste Biskep maaskee tilfældigviis var i Besiddelse af ved Sæculariseringen, som Lehn, privat Eendom o. s. v., hvilket her ikke er Stedet til at undersøge. I Biskep Jens Andersens Resignationsbrev fra 1529 (see Bilag H.) angives Godset saaledes: „Bispepsgaarden i Odense, Drel Slot „med de andre Stiftens Gaarde hver med sit Navn, som er: „Kjørstrup paa Taasinge, Alsøe i Lolland og Sørup i Falster med „alle fornævnte Slottets og Gaardenes Gods, Rente og Tillig- „gelse.“ Dette Vidnesbyrd er ganske bestemt og afgyørende, og bestrækes desuden af det, der ellers er bekjendt. Eftebjerg (Ske: lenborg) og Harrisløvgard vare kl. Lehn i Frederik den Førstes Tid (N. D. N. VI. p. 280.) Om Harrisløgd. vide vi, at det ogsaa i Kong Hanses og Christian den Andens Tid var et Lehn (Suhms Samlinger til den danske Hist. 2det B. 2det H. S. 11.) Hvad Mindgd. skulde være for en Gaard, er ikke let at sige. Det kan ikke være en Tryk- eller Skrivfeil for Ruggaard (eller rettere Rudg.); thi det var kl. Lehn; maaskee er dermed meent enten den nu nedlagte Gaard Ringstedgaard i Sønder-Næraae Sogn, der virkelig tilhørte Jens Andersen, men som hans private Eendom, der blev ham fradømt 1530. (Pont. An. Eccl. II. p. 852.) eller snarere Rindkloster i Jylland, der i Mæret 1520 af Kong Chr. d. Anden blev forlehnet til Knud Henriksen (Gyldenstjerne) paa Lissid, Suhms N. Gl. t. d. d. H. p. 561. Danske Aft. 4de Decl p. 255. Hvad Hvitfeld mener med Vaargd. er der

forskjellige Meninger om (Wedel: Simonson: Gyens Willkær i Grevens Feide S. 116.) Til Stiftets Gods har den ikke hørt, men i al Fald været i Knud Gyldestjernes private Besiddelse. Gjedesby paa Falster var i Kong Frederik den Førstes Tid heller ikke Bispegods, men kongeligt (N. D. M. VI. p. 274 og 316.) Den hørte Kronen til allerede i Baldemar den Andens Tid (S. R. D. VII. p. 525.) Bispestienden hævedes ikke blot af Fugelseherred, men af hele Stiftet. — Cathedralicum, der først blev paalagt Præsterne i det 14de Aarhundrede, blev siden forøget under flere Paaftud, og blev af Biskop Jens Andersen tilsidst opkrævet med syv Mark. (Hvitf. Kong Oluf, Dronning Margrethes :c. Historie p. 107. Kong Christian den Tredies Benaadningsbrev for Præsterne i Fyen, dat. Kjøbenhavn Slot. Fred. efter Jubilate 1541. Orig. Doc. paa Pergament ved St. Hans Kirke i Odense.) Alt geistligt Gods har maattet præstere flere Byrder til Bispen, i det Mindste i J. A's Tid, siger Hvitf. (Dr. Margr. p. 109); og det bestyrkes ved et Document i Bispecontwires Archiv i Odense, paa Papir, dat. Odense. dom. Jubilate 1526, hvorved Bispen forlehner Præsten i Guldbjerg en Gaard, der tilhørte Sognets Kirke, og ved hvilken Leilighed han eftergiver de 5 Arbeidsdage, der ellers gjordes deraf til Bispegaarden i Odense, men forbeholder Kirken den sædvanlige aarlige Afgift af Gaarden, nemlig 4 Orter Byg, og sig selv 1 Mark Penninge. Afgift svaredes altsaa ogsaa af Kirkens Gods, ikke blot af Præsterne. Om Eagefald og de mindre Afgifter til Bisperne, som de maatte frasige sig paa Herredagen i Odense 1527 see N. M. V. p. 304. Münters Ref. S. 1ste Deel p. 544. Den i Texten angivne Størrelse af disse Indkomster, der jo desuden for største Delen beroede paa Priserne og enhver Biskops Dekonomie, er kun en Gikning, især da jeg intet Maal har for Tienden, som var den vigtigste Indtægt. Jordegodsset har, efter Formodning, indbragt aarlig omtrent 18,000 Rigsdaler, efter nuværende Værdi, i faste Indtægter; thi paa Herredagen i Kolding 1525 blev Bispen i Fyen ansat til at stille 24 Slavind og 24 Skytter, og den i Kolding fastsatte Matrikul er sandsynligviis omtrent fulgt paa den i samme Aar holdte almindelige Herredag i Kjøbenhavn, da de Grunde, der bevægede det jydsk og fynsk Rigsråd til at bevillige saa stærk en Udskrivning i Kolding, endnu vedvarede

i Sommeren s. A., da den almindelige Rustning blev bevilliget i Kbhvn. Kan dette med Rimelighed antages, saa have vi et omtrentligt Maal for de vigtigste Indtægter af Fyens Bispestols Jordegods; thi i Kbhvn. bestemtes det, at Geistligheden af denne Art Indtægter skulde stille en med Slavind bevæbnet Rytter og en Skytte til Hest af hver 150 Mark visse Rente. Dette vilde altsaa for 24 Slavind og 24 Skytter udgjøre 3600 Mark visse Rente af Fyens Bispestols Jordegods. Men i Kbhvn. blev ved samme Leilighed bestemt, at hver Tønde Rug eller Byg skulde regnes for 8 Skilling, der ogsaa synes at have været Middelsprisen for disse Kornsorter i Begyndelsen af det 16 Aarhundrede; thi i Aaret 1504 stod Tønden i 3 Skilling, og 1524 i 12 Sk., der nok have været den laveste og højeste Priis: 3600 Mark vilde da være liig 7200 Tønder Rug eller Byg (thi disse Kornsorter ere i den kjøbenhavnske Matrikul satte lige), som vel efter nuværende Priser i det Ringeste maatte give 18000 Rbd. (Hvitf. N. Gr. d. Førstes Hist. S. 116. N. D. M. I. S. 212. V. S. 41. 94. ff. Pontop. An. II. S. 43). Beregnes Cathedralicum til syv Mark, eller 14 Tønder Korn for hver af de 3 Stifters nuværende 212 Sogne, udgjør det aarlig omtrent 7420 Rbd. efter vore Penge, og Indtægten har vistnok været endnu større, endog blot af den Grund, at flere Sogne, som nu ere forenede under een Præst, i de catholske Tider havde hver sin. Disse to Arter af Indtægter ere de eneste, hvis omtrentlige Størrelse jeg veed at finde; men man kan da neppe ansee 50,000 Rbd. som Minimum af alle Bispestolens Indtægter for overdrevent. Snarere turde det være for lidt. Jens Andersen, der var en god Oekonom og driftig Kjøbmand, har ganske vist haft en langt højere aarlig Indkomst. Men Bispen havde ogsaa ofte overordentlig store Udgifter; thi ikke at tale om dem, der vare nødvendige Følger af hans personlige Stilling og store Huusholdning, maatte han ikke sjelden være meget store Byrder til Rigets Tjeneste. 3 Kong Frederik den Førstes Tid, da Christian den Andens truende Stilling og Udbredelsen af Luthers Lære bragte Bisperne i Forlegenhed, bevilligede de mere end een Gang en Fjerdedeel eller en Trediedeel af al deres Rente; de stillede et anseeligt Antal Tropper, og maatte ogsaa, ifølge gammel Skik, stille Krigsfxibe; saaledes blev Knud Gyldenstjerne 1551 ansat

for et godt bemandedt Skib med alt sit Tilbehør (N. D. M. VI. S. 128). Disse Udgifter, samt Reiser i Nigets Erinde paa egen Bekostning o. s. v., kunne ikke underkastes nogen Beregning, da deres Størrelse ganske rettede sig efter Nigeraadets eller Herredagens Bevilling, der igjen var forskjellig efter Omstændighederne. Imidlertid er det aabenbart, at idet Mindste Jens Andersen maa have havt et stort aarligt Overskud, da vi vide, at han kjøbte anseelige Godsfer af Kong Hans, Henrik Gjøse o. Andre. Saaledes quittede Kong Hans i Maret 1505 for 1313 Mark til Afdrag paa den Sum; han skyldte Kongen for kjøbt Gods, maankee af det larmandske (Quittering, dat. Nyb. St. Dorothea d. (6te Febr.) 1505. Orig. paa Papir i Geheimearchivet), og i Geheimearchivet findes et „Register paa thed Godts som Biscop Jens hassuer Køfft for Guld oc Penninge,“ der viser, hvor betydelig dette Forbegods, som i det Mindste for en stor Deel var hans private Eiendom, har været. Det hedder deri iblandt Andet: „Item godts aff Konning Hans for „viiij M. (8000) Marc wdii gamle danff møntt oc iijc (400) „gillen øbecke v Sjn.“ Gods kjøbt af Henrik Gjøse for 690 Gylden. Overhoved beløber Kjøbesummen paa det Gods i denne Fortegnelse, hvis Priis er tilføiet, sig til 9100 Mark og 1290 rhinske Gylden; desuden Pant for 2000 Mark. Regner man en rhinsk Gylden til $2\frac{1}{2}$ Mark dansk (saaledes reguede Lybekkerne 1504. Wehrmann Christ. d. Andens Hist. II. p. 66), udgjør det 14,325 Mark, eller, efter Herredagens Ansættelse 1525, 28,650, Lønder Rug og Byg. Men foruden dette findes paa denne Fortegnelse en heel Deel Gods, hvis Priis ikke er vedføiet, og som sikkert beløber sig til ligesaa stor en Sum; deriblandt det ovenfor omtalte Ringstedgaard og Pederstrup By, hvor Bispnen eiede 9 Gaarde, der svarede een Læst Byg, een Lønde Smør og $10\frac{1}{2}$ Mark Penge. (cfr. Vedel: Simonsen; Borgruinerne 1ste Hefte p. 62 og Fortegnelsen.) Ringstedgaard og Pederstrup i det Mindste vare Bispens private Eiendom (Pontop. An. II. p. 852), ligesom ogsaa Drbekelunde, da denne Gaard senere tilhørte Bispens Søstersøn Christiern Pedersen, Provst i Viborg. (Vedel: Simonsen. Grevens Feide. S. 115.) Derimod findes paa Fortegnelsen ogsaa den Gaard paa Klathavn i Odense, der blev biskoppelig Cancelliebygning, og altsaa kom til Embedet (S. R.

D. VII. S. 239); den kostede 200 r. Gyld. Fortegnelsen er uden Danum, men synes at maatte henføres til Frederik den Førstes Tid, siden Henrik Sixte dengang havde solgt saa meget Gods. Dersom Domproffen i Odense, hans Urne, kunde anvende 50,054 Mark blot paa Trykningen af Bøger (Danke Mag. I. S. 299), hvilke Midler maa da ikke Fyens Biskep have været i Besiddelse af?

II.

Da den i Texten givne Fremstilling af Begivenhederne i Aarene 1503 og 1504 i adskillige væsentlige Punkter afviger fra den, man i Almindelighed finder hos vore Historikere, maa den nærmere godtgøres. Det var ikke Jens Andersen, der gjorde Freden med Lybekerne, men Voldgiftsmændene, Cardinalen og de tilkaldte Fyrster, især den Første, der ikke behøvede nogen særlig Opfordring af Kongen til at blande sig i Sagen, da Fredstiftelse netop var en af de Grunde, hvorfor han var udsendt fra Rom. Dette fremgaar af Kranzes, Reimar Kochs og Wispens egen, ovenfor citerede Fremstilling af Underhandlingerne, og bekræftes af de Breve, Pave Julius den Anden i denne Anledning skrev til Kong Hans og Hertug Frederik (Raynaldi *Annales Ecclesiastici* Tom. XX. ad. an. 1505 n. 24. p. 27 og n. 26. p. 28). At Bispen ikke var befuldmægtiget Minister hos Lybekerne, men kun Kongens Commissær hos Cardinalen, for at paasee hans Bedste, sees deraf, at han var sendt til denne, ikke til det lybske Raad (M. D. N. 3die B. S. 214), og deraf, at Cardinalen kunde udelukke ham fra Deeltagelse i den snævrere Conferents, som Reimar Koch beretter. Skulde Kongen i nogen Henseende kunne beklage sig over Bispen, maatte det være over, at denne forpligtede ham til at ratificere en Traktat, der stred imod hans udtrykkelige Befaling; men deels bandt dette Løfte, saaledes som det er bemærket i Texten, slet ikke Hænderne paa Kongen; deels blev det vistnok Bispen afpresset af Cardinalen. At denne var vred paa Bispen i Begyndelsen af Underhandlingerne, er ovenfor viist; men at han siden blev gunstigt stemt imod ham, maa man formode af de Beviser paa sin Tilfredshed med ham, Pave Julius den Anden, strax efter Cardinalens Tilbagekomst til Rom, gav ham (sefr. Raynaldi

Ann. Eccl. XX. ad. an. 1505 n. 29. p. 29). Men enten Bispen i denne Punkt overfred sin Instrur, eller ikke, saa blev han dog uden Ansvar, dersom Kongen ratificerede Traktaten. Dette er netop Hovedpunkten, der havde den meest afgjørende Indflydelse paa Bispens senere Skjæbne. Man har villet benægte denne Ratification, eller dog gjøre den tvivlsom, men uden Grund. Hvitfeld siger udtrykkelig, at Kong Hans vedgif Handelen. (K. Hanses Hist. p. 205). Efter Reimar Koch lovede Kongen paa Segeberg til de to lybske Borgemeistere, at han vilde holde den Fred, Cardinalen o. d. Andre havde gjort. Paven, i de omtalte Brevet til Kongen og Hertugen, kalder det en Fred, og betragter Kongen som bunden derved; men dette forudsætter jo nødvendig, at han har ratificeret, hvilket ogsaa bestrykes derved, at Lybekkerne opfyldte de dem ved Traktaten paalagte Forpligtelser. Om man vilde indvende, at da Lybekkerne havde Hertugens Caution, maatte de, for at denne ikke skulde tabe sin Kraft, opfylde deres Forpligtelse, enten Kongen ratificerede eller ei, saa svares, at det er ganske utroeligt, at Hertugen og hans Medlovere skulde have paataget sig Cautionen, dersom de ikke vare sikre paa, at Kongen vilde staae ved Traktaten. Dette Sidste modbevises ikke deraf, at Kongen siden nægtede at betale Hertugen de udlagte Penge, og at Boldgiftsmændene i Kiel dømte ham fri derfor; thi dette skeete paa Grund af, at Hertugen havde betalt i Lybek hvad hans Caution ikke forpligtede ham til (N. D. N. 3die B. S. 217). Og om Kongen endog ikke havde havt dette Paaskud, vil man ikke kunne ansee ham forpligtet til at erstatte sin Broder hans Udlæg; thi Hertugen coverede for Noget, Kongen udtrykkelig havde ladet ham forbyde at indgaae. Ja, selv om Hertugen paatog sig Cautionen efter at Kongens Ratification paa Traktaten var ankommen til Lybek, var Kongen endda ikke forpligtet til at give ham nogen Erstatning; thi Kongen havde ikke anmodet Hertugen om at covere for sig; men denne gjorde det paa Lybekernes og Cardinalens Forlangende. Kongen kunde altsaa ikke ansee sig bunden ved sin Broders Caution, saa at han, hvis han inden den i Traktaten fastsatte Betalingsstermin skulde paa Ny komme i Strid med Lybekkerne, endda skulde betale den Sum, Traktaten tilholdt, enten directe, eller indirecte ved at erstatte sin Broder hvad denne kom til at betale ifølge Cautionen.

Heller ikke modbevise Kongens Ratification deraf, at han siden ikke opfyldte Traktatens Bestemmelser; thi for ikke at tale om, at saa mange ratificerede Tractater aldrig ere blevne opfyldte, saa havde Kongen en Grund til at undlaae sig deri, at der imellem Tractaten og Betalingsterminen var udbrudt nye Uenighed imellem ham og Lybækkerne formeddelt Sammentkomsten i Nostof. Ligesaa lidt kan man anføre den Deduction, som Kongen lod indgive ved Fredscongresen i Nykjøbing 1507 (N. D. M. 3die B. p. 201); thi vel siges deri, at Kongen nægtede at ratificere, dog ikke at denne Bægring angif den af Cardinalen istandbragte Fredstraktat, men Hertugens og hans Medloverses Caution. Enhver indseer, at han gjerne kunde ratificere Traktaten og dog ikke ansee sig bunden ved Cautionen. Naar vi saaledes have Historiekrivernes bestemte Vidnesbyrd for, at Traktaten blev ratificeret af Kongen, og dette Vidnesbyrd understøttes af alle Omstændigheder, imedens Intet strider derimod, saa ere vi ikke berettigede til at kalde Bispen egen Paaastand i Tvivl; men han siger i sit Indlæg imod Kong Christian den Anden ganske bestemt, at Kongens Ratification ankom til Lybel endnu før den i Traktaten fastsatte Tid, og før Bispen af Odense — formodentlig ogsaa de andre Medlovere — paatog sig Cautionen, samt at Ratificationsdocumentet blev af Hertugen udleveret til Kong Christian den Anden ved Hylningen i Flensborg 1513 (N. D. M. 3die B. S. 215 og 218.) Ligesaa vigtigt, som det her maatte være for Bispen, ikke at blive overbeviist om en Usandhed, der vilde give hans Sag den ufordeleligste Vending, ligesaa vigtigt og let maatte det være for Kong Christian at bevise det Modsatte, dersom Bispen ikke virkelig havde Ret i sin Paaastand. Den Omstændighed, at Ratificationsdocumentet hidtil ikke er fundet, beviser naturligviis ikke, at det ei har existeret; hvu veed, om det ikke kan findes endnu? og om det endog aldrig fandtes, er deri dog intet Paafaldende, især da det angaaer en af Hovedankerne imod Kong Christian den Anden. Hvorfor skulde denne Konge ikke have taget det bort med sig, saavel som sit øvrige Archiv?

At Bispen af Fyen selv var en af Cautionisterne, lagde ikke nogen Forpligtelse paa Kong Hans; thi den Sag vedkom blot Bispen, der coverede som en Magnat, ikke som Kongens Gesandt

og derved bandt sig, ikke sin Herre: en Fjæltighed, der vistnok bidrog meget til at forsone den fortrængte Cardinal. — En anden Hovedpunkt er Otto Porsfelds Drab. De nyere Historie-
 skrivere, der omtale denne Begivenhed, henføre den, efter Hvitfeld, til Aar 1514. (Hvitf. R. Christ. d. Aandens Hist. S. 66); men Hvitfeld benyttede Hamsefort, der paa dette Sted maa ansees for hans Kilde (S. R. D. VII. p. 239). Ogsaa Ewaning henfører Drabet til Dronning Christines Enkestand, dog, uden at angive Aaret (Svaningii Christ. Sec. p. 134); men at Ewaning er ganske upaalidelig især i Alt, hvad der angaaer Chronologien, veed Enhver, der har læst hans Bog. At Porsfeld er dræbt Aar 1514, berøer altsaa paa den ikke samtidige og ikke nægtige Hamseforts Vidnesbyrd. Men at Begivenheden maa henføres til Aar 1504, er vist; thi 1) omtales den i Dronning Christines Regnskabsbog under dette Aar: et Vidnesbyrd, der alene afgjør Sagen, da det samtidig skrevne Regnskab umuligt kan have feilet (Molbechs Nordiske Tidsskrift for Historie, Litteratur og Konst. Første Bind. S. 440 og 563). 2) Bispen selv henfører Drabet til dette Aar, naar han i Aaret 1554 siger, at det skeete for 30 Aar siden (S. R. D. VIII. p. 528.) (Dog tør jeg ikke for-
 dølg, at jeg har nogen Formodning om, at den sidste Deel af Bispens Vers fra: „Est cunctis dedecus qui sunt cognomine Rantzov“ og til Enden, ikke ere Bispens egne Ord. Men i al Fald hidrøre de enten fra hans Søstersøn Christiern Pedersen, eller fra Biskop Sadolin, hvilket det dog er umuligt at afgjøre blot efter de Dphøeninger, S. R. D. angiver, altsaa fra et med Jens Andersen samtidigt og bekjendt Vidne.) 3) Oleimar Koch sætter ligeledes Porsfelds Død til 1504. 4) Disse Vidnesbyrd bestyrkes ved en Dom af 1522, hvorved Kong Christian paa Grund af Porsfelds Drab sættes i Besiddelse af adskilligt af Bispens Gods; thi deri henføres Mordet til Kong Hanses Tid (Wedel-Simon-
 sen: Borgr. 1ste H. S. 61). Imod saa stærke Vidnesbyrd kunne Hamseforts og Ewanings Ord ikke komme i Betragtning, ja ikke endog Hvitfelds, om han endog ikke skulde have sin Efterretning fra Hamsefort; thi han støtter sig her ikke paa noget Dokument eller nogen navngiven paalidelig Kilde.

At det var ved Paasketid, Porsfeld blev dræbt, sees af Dronningens Regnskabsbog (N. Tidsskr. anf. St. 563). Paaskebag

var i Maret 1504 den 7 April; den 3 Mai s. N. er Lybekkerens Quittering til Hertug Frederik udstedt; at Adelsmænd i Holsten formedelst Porsfelds Død bleve Jens Andersens dødelige Gjender, fik han mange Aar efter haardt nok at føle. Af disse Grunde har jeg anseet mig beføiet til at antage, at det var formedelst Porsfelds Død, Marquard Rønnow fik Hjælp af Slewigske og holsteniske Adelige til at angribe Bispen og beleire ham paa Prtel. Bispen selv siger Intet om Grunden til denne Fejde (N. D. M. 3die B. p. 216, 222.)

III.

Indskriften lød saaledes: R. P. D. (Reverendus Pater Dominus) Jo. An. (Johannes Andreae) Episcopus Oth (oniensis) hanc curium coepit erigere Anno D. M D III. et consummavit illam M D VIII. Erectionis anno primo valuit modius annonæ tres solidos, sequenti quatuor, cæteris annis valuit ut communiter.

IV.

Efter Pontoppidans Beretning (An. Eccl. II. S. 438.) blev Jens Andersen sendt til Norge med Prindsen som hans Raadsgiver, for at dæmpe Oprøret der i Landet, og Biskop P. C. Müller siger, at dette skete i Maret 1502 (Vita Lagonis Urne. Pars prior p. 14); men denne lærde Forfatter anfører ingen Hjemmel for denne Beretning, der heller ikke kan forenes med andre Omstændigheder. Følge vi Jahns ovenanførte Værk, der giver meget vigtige Oplysninger og Berigtigtigelser til den hidtil almindelige Fremstilling af disse Begivenheder efter Archiv-Dokumenter, blev Knud Alfssøn myrdet den 18 August 1502 (Jahn 401), hvorpaa Oprøret udbredte sig i det sydlige Norge, og det synes, at Prindsen efter denne Begivenhed i dette Aar slet ikke var i Norge. Jens Andersen kan i det Mindste ikke have været med dengang; thi den 8 November 1502 var han i Kjøbenhavn, (see ovenfor S. 6 Note 7); den 11te s. M. ligel. (Pontop. An. Ec. p. 721), den 15te December s. N. i Gjen (Torød. efter Lucia virg. Dag fældede han Dom i Vigerslev Præstegaard imellem Præsterne i Vigerslev og Bessinge. Document paa Pergament med Segl i Bispe-Archivet i Odense). Den 14 Februar 1503 var Prindsen endnu i Helsingborg og beredte sig til Toget til

Norge (Jahn 404. Note 3); men den 24 April ankom jo Bispen til Lybek og var der i nogen Tid beskæftiget med Underhandlinger (see ovenfor S. 9). I det Dørigte af Aaret var Prindsen paa Krigstog i Vestergothland, og tilsidst modtog han sin Moder i Halland. I Aaret 1504 synes Prindsen ikke at have været i Norge, og Bispen kan heller ikke antages at have været der; thi den 24 Februar var han i Fyen (Kaldsbrev for Andreas Ingvart til Ollerup Kirke, dat. Dalum Kloster Matthæi Apostel Dag 1504, i Fyens Beskrivelse af Th. Broder Bircherod, Haandskrift, tilhørende en Privatmand i Odense). I April og Mai kunde han ikke komme til Lybek formedelst Feiden med Marquard Rønnow, derpaa reiste han til Lybek, (see ovenf. S. 16) og i October synes han at have været i Hertugdømmerne, eller at have villet reise dertil; thi Simonis et Judæ Dag (28 October) 1504 udstedte Kong Hans og Hertug Frederik paa Gottorp Leidebrev for ham til Reise i Hertugdømmerne (plattysk Original paa Papir med et Segl i Geheimearchivet). 1505 kan Bispen ligesaalet have været med Prindsen i Norge; thi Hel. Trefongerédag var han i Odense (Jahn p. 409.); Christi Legems Dag tilligemed Prindsen i Kjøbenhavn (Behrmann Ehr. den Anden 2den D. S. 16.); den 1ste og 2den Juli i Calmar (Hvitf. R. Hans S. 214. ff. Pontop. An. p. 728); den 15 Juli i Kjøbenhavn (Hvitf. anf. St. S. 222; thi Dionysii Apostolorum skal vel være divisio apost.); i October synes han at have været i Viborg (M. D. M. 3die Bind p. 69; thi den Dem, som der — besynderligt nok — henføres til 1515, maa uden al Tvivl høre til 1505); i November var Bispen i Horsens (Kaldsbrev for Iver Pedersen til Ringe og Høringe, dat. Horsens die Stæ Catharinæ 1505 (Fyens Lands Beskrivelse af Th. Bircherod. S. 48. Haandskr. i Universitetsbibl.). Dagen efter St. Klufé Dag (den 30 Juli) var Prindsen i Helsingborg (Behrmann anf. St. Indledning p. LXVIII.). I Aaret 1506, Løverd. efter Knud Konges Dag, synes Bispen at have været i Odense (Danke Mag. 1ste D. S. 301); den 7 December var han i Segeberg (Hvitf. R. Hanses Hist. S. 246); Onsdag efter Marie Besøgelsesdag (i Beg. af Juli) 1507 i Nykjøbing (Hvitf. anf. St. S. 248); den 18 April 1508 i Kjøbenh. (Hadorf. Udg. af Niimkr. 2den Deel S. 408); den 25 April s. A. i Odense (see det ovenfor S.

19 anf. Magekistelev); Fred. eller Søndag efter Peters: Pauls Dag (den 29 Juni) i Ny-Barberg (Hadorf. anf. S. S. 441. hvitf. anf. St. S. 253); den 2den Novbr. i Odense (see ovenf. S. 20). I Aarene 1507 og 1508 var Prindsen i Norge, maaskee ogsaa 1506; har altsaa Biskop Jens Andersen nogenstunde været med ham der i Landet, inden Biskop Carls Fængsling i Aaret 1508, saa maa det have været 1506 eller 1507; dog er der aldeles ingen Grund til at antage det. Rimeligere turde det være, at han har anbefalet Biskop Carl af Hammer til at være Prindsens Raadgiver, endskjøndt vi heller Intet vide om en Forbindelse imellem disse to Prælater.

V.

At denne navnsløse Seddel, der ikke vel kan være skreven af Andre, end Kong Hans, maa være fra Aaret 1509 eller 1510, er blot en Gissning, der grunder sig paa den Paaastand af Wispen i Aaret 1517, at Kong Hans havde udfønet ham med Prinds Christian i Kallundborg (Hvitf. Christian den Anden p. 66). I Aaret 1510 var Kong Hans i Kallundborg i Fasteiden (Jahn anf. St. S. 443) og i October (N. D. M. 5te Bind. S. 124), og paa den Tid kan Prindsen gjerne have været i Danmark. Fra St. Hansdag 1509, da han udstedte Nye Privilegier for Bergen (Behrm. LXIX) og til den 21 October 1510, da han fra Algershuus skrev til Capitlet i Trondhjem (Behrm. anf. St. Jahn. anf. St. S. 453), synes han i det Mindste ikke at have været i Norge.

VI.

I Geheimearchivet findes en Seddel af følgende Indhold:

Si Regie majestati videbitur vocandi sunt infrascripti Domini ad effectum subiciendi (sic) se examini super positionibus et articulis tam in causa octuaginta milium florenorum Renensium quam in concilio prouinciali contra Dominum Johannem Episcopum Ottouensem respectiue exhibitis et productis videlicet

Dominus Johannes secretarius et Petrus Notarius, qui anno preterito fuerunt ex commissione regie celsitudinis in curia Domini decani ecclesie hallniensis ac Harthuicus Langhen Cancellarius dicti Domini Episcopi Ottouensis nec non Johannes Johannis prepositus in Tostten et Johannes Martini curatus in Nikope nec non

duo aut tres canonici ecclesie Ottoniensis qui melius qualitates ejusdem Ottoniensis ac crimina et delicta per eum commissa noverunt.

Da Bispens Cantstler, hans Andersen, efter hans nære Slægtninges og Discipels Ewanings Beretning, imod Caution kom løs af Arresten hos Knud Balkendorf i Maret 1518, saa maa denne Seddel være skreven engang i 1519; hvilket synes at bestrækes ved den Efterretning i Hvitfeldts Bispeskronike E. e. ij., at Biskop Styge Krumpen af Børglum i Maret 1519 var forskreven til Odense at dømme imellem Kong Christian og Biskop Jens Andersen.

VII.

I Biskop Lage Urnes Opsigelsesbrev til Kong Christian, dat. Horsens feria sexta proxima ante Domin. Quasimodogeniti Anno dni. 1523 (Olivarius: De vita et scriptis Pauli Eliæ p. 58), anfører Bispens iblandt andre Grunde til dette Skridt: „Item, at I for „Had og Avind haver tvende Reiser (Gange) ladet gribe værdige „Fader Biskop Jens Andersen af Odense foruden al retfærdig „Sag, Dom og Ret, og aldrig maatte komme til Rette for Danmarks Prælater, og, siden han var kastet i Laarn og Fængsel i „Siælland, I ham alt hans Gods og Penninge, Biskopsgaard, „Slot og al hans Rente fratog.“ Man har heri villet see et Beviis paa Fræthed: hvorledes vover Bispens af Roeskilde at bebreide sin Konge en Gjerning, hvorved han selv har været behjælpelig? (N. D. M. 3die Bind, S. 197). At denne haarde Dom over Lage Urne er uretfærdig, har Biskop Müller viist (Vita Lagonis Urne I. p. 16), og det maa bemærkes: at Voldgiftsmændenes Kjendelse er et midlertidigt Arrangement med Retskraft, ikke nogen definitiv Dom. Hovedspørgsmaalet: om Jens Andersen var pligtig at betale de 80,000 Gylden, afgjøre Voldgiftsmændene slet ikke; de bestemme kun, hvorledes der skal forholdes, indtil en endelig Dom falder. At dette Arrangement blev overeensstemmende med Kongens Willie, kunde dengang ikke være anderledes, og Biskop Jens havde snarere Grund til at være tilfreds med, at Voldgiftsmændene ikke dømte ham ligefrem til at betale, end til at bebreide dem deres Kjendelse. Naar

Treschow siger, at Lage Urne har instrueret Provst Hans Hansen, som bragte Kongens Klage i denne Sag for den pavelige Stol, saa lægger han i Hans Hansens Brev fra Rom 1515 hvad der ikke staaer deri (M. D. M. auf. St. S. 198 og 205); thi der er jo i Brevet ikke Tale om denne Sag, eller rettere, det er deri slet ikke angivet, hvad det var for en Sag, Hans Hansen klagede over i Rom, og hvorom Lage Urne havde instrueret ham. At den ikke kan have angaaet de 80,000 Gyllden, synes at fremgaae deraf, at Provsten udvirkede et Monitorium til Bispen, der altsaa maa have forset sig; Paven, der senere tog sig af den fængslede Bisp, kan umuligt have villet afgjøre en tvistig Nætsag, som desuden endnu ikke var gjort anhängig, ved et Monitorium. Af den Grund har jeg ovenfor (p. 27) yttret den Formodning, at dette pavelige Monitorium angik Bispens Annættelse af geistligt Gods og Restitutionen af Odense Provstie, en Sag, hvormed Lage Urne tidligere havde befattet sig (Behrmann Christ. den Anden. 2den Deel S. 64), og hvori Biskop Jens vistnok havde forset sig. Naar Lage Urne dolerer over, at Kongen satte sig i Besiddelse af Bispens Gods og Gaard, staaer dette ingenlunde i Modsigelse med Voldgiftsmændenes Kjendelse; thi at han her sigter til Bispens andet Gangenkab, sees deraf, at det var Wispegaarden og al hans Rente, det gjøres Kongen til Bebreidelse at have bemægtiget sig (cfr. Vedel-Simonsen: Borgr. I. S. 69). Lage Urnes Ytringer i Opsigelsesbrevet ere saaledes ikke i Modsigelse med hans Udfærd som Voldgiftsmand; tvertimod var han, fremfor nogen Anden, besejret til at gjøre Kongen Bebreidelse for hans Udfærd imod Jens Andersen, fordi han, efter Erkebispens Død, ene var pavelig Commissær, for hvem Sagen urettelig burde have været behandlet i første Instans. Han var altsaa retmæssig Dommer, hvem Kongen ikke tillod at gjøre sin Pligt, men som maatte lade sig næie med, i Forening med to Andre at afgive en interimistisk Kjendelse, hvis Kraft blot berovede paa begge Parters Willighed. Derved bortfalder ogsaa Tvisten om Voldgiftskjendelsens Retfærdighed, idet Mindste hvad Hovedspørgsmaalet angaaer; thi her er ikke Tale om en retfærdig eller uretfærdig Dom, men kun om en bequem Overenskomst; Nu er det vel sandt, at den var meget haard for Bispen, men det var Omstændighedernes, ikke Voldgiftsmæn-

denes Skyld. Kongen derimod maa man lægge til Laft, at han aldrig vilde tillade, at Sagen kom for Retten, hvad dog naabnbart havde været hans Fordeel, hvis han havde troet, at hans Sag var retfærdig.

Had den omtvistede Sum's Størrelse angaaer, hersker saa stor Forvirring og Modsigelse iblandt Historiekriverne, at deres Beretninger umuligt kunne forenes. Følgende Punkter, kunne ansees for sikre: 1) at Lybekernes Quitarling af 3die Mai 1504 løb paa 56,802 Mark Lybek; 2) at Kong Christian i Maret 1513 forskrev sig til Hertug Frederik for 30,000 Gyllden; 3) at Kongen 1517 krævede 80,000 Gyllden af Biskop Jens, og 4) at Biskoppen ikke bestred denne Størrelse af Summen, men sin Forpligtelse til at betale den. I denne Forvirring vover jeg at fremsætte den Gissning: at Kong Hans, der virkelig betalte sin Broder nogle af de udlagte Penge (Hvitf. Chr. den And. S. 65. K. Frederik den Førstes Hist. S. 9), har afbetalt de 56,802 Mark L., paa 30,000 Gl., eller, efter den Beregning af Pengenes Værdi, som Lybekerne angive i Quitarlingen, paa 45,000 Mark L. nær; men at enten Hertugen har i Lybek foruden den Sum, hvorfor han modtog Quitarlingen af 3 Mai 1504, betalt for sig og sin Broder den Gjeld, deres Fader havde gjort i Lybek, hvilken Kongen ogsaa i Cardinalens Fred blev tilpligtet at betale, og som neppe kan antages at være de smaa Summer til Veløb 14,751 Mark L., der ere specificerede i den omtalte Quitarling uden at være Betaling for de optagne Skibe; eller og, at Kong Hans selv har betalt sin Deel af denne Gjeld til Lybek directe; at Kong Christian da enten har aparte maattet tilfredsstille sin Farbroder for dette Udlæg, eller har fundet Lybekernes Quitarling til Kong Hans, og da paa den og paa de Erklæringer, Biskop Jens havde udfærdiget om, at Kong Hans havde forbudt Underhändlerne i Maret 1503 at love Lybekerne Penge, har grundet den Paaastand, at Biskoppen skulde erstatte ham Alt, hvad Kong Hans havde betalt til Lybekerne enten directe, eller indirecte som Erstatning for optagne Skibe og som Betaling af sin Faders Gjeld. Denne Formodning om Sagens Sammenhæng synes at bestyrkes af flere Steder i Bispens Procurators Indlæg (N. D. N. 3die Bind. S. 212. ff.). Til hvilken Tid dette sidste Document maa henføres, er tvivlsomt. Det maa være skrevet efter

Erkebiskop Byrges Død i December 1519, siden Lage Urne deri ene nævnes som pavelig Commissær; men kan ikke være produceret, da Sagen blev overgivet til de tre Voldgiftsmænd, 1) fordi Lage Urne ene nævnes deri, og Procuratoren henvender sig til ham som den pavelige Commissær, ikke som en af de tre Voldgiftsmænd; 2) fordi der i Notarial-Instrumentet over Voldgiftsmændenes Dom, hvor Alt nøie beskrives, vel er Tale om, at Dr. Amelung paa Kongens Vegne kom frem med et Indlæg, men ikke, at Bispen gjorde det Samme; Bispen omtales desuden som personlig nærværende, og der er slet ikke Tale om hans Procurator eller om noget Indlæg af en saadan; 3) fordi der i Procuratorens Indlæg kun tales om de 80,000 Fl., ikke om Kongens andre Klager over Bispen, da dog Afgjørelsen af disse ogsaa var overdraget til Voldgiftsmændene. Naar man saamenholder denne sidste Omstændighed dermed, at der i Kompromis kjendelsen udtrykkelig siges, at Jens Andersen agtede at føre Proces med Kongen om denne Sag (N. D. M. anf. St. S. 230), saa bliver det høist rimeligt, at dette Indlæg henhører til en saadan, af Bispen senere anlagt Sag. Men naar skulde det være slect? Diebliffelig efter Voldgiftsmændenes Kjendelse kan det ikke antages, at han har paa Ny rippet op i Sagen; thi dette vilde ganske vist have paadraget ham Kongens Brede igjen; i Sommeren 1520 var han med Kongen paa Flaaden for Stockholm, og forblev i denne Stad den største Deel af Maret 1521. Naar man nu veed, at Biskop Jens ved Gustav Basas Opstand 1521 mistede Indtægterne af Strengnæs Bispeskol, som Kong Christian havde givet ham efter Blodbadet, at han altsaa ved sin Hjemkomst fra Sverrig skulde lade sig nøie med den ene Trediedeel af det, Hyens Stifts Jordegods indbragte, og endelig, at han kort efter sin Hjemkomst 1521 atter blev fængslet af Kong Christian, uden at vi vide Grunden til denne nye Uenighed, og uden at der er Næmning for, at Kongen derved vilde vælte Skylden for Blodbadet paa ham: saa ligger den Formodning meget nær, at Bispen paa Ny har paadraget sig Kongens Brede iblandt andet ogsaa ved at forsøge paa, at befrie sig fra den Byrde, Voldgiftsmændenes Dom havde paalagt ham. I saa Fald maatte Sagen indstævnes for Lage Urne,

der, fordi han havde været en af Boldsgiftsmændene, ikke ophørte at være pavelig Commissær.

VIII.

Flere af de Tidbestemmelser for Aaret 1521, der angives i Texten, afvige fra den almindelige Fremstilling, og trænge derfor til Forsvar. Det kommer an paa at finde, paa hvad Tid de i Noterne 81:84 under Texten citerede Breve og Documenter, som mangle Tidangivelser, ere forfattede. 1) De svenske Rigsraaders Brev til Kongen (Behrmann 2. S. 172) henseer Behrmann til efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene og efter Dvergivelsen af Westeraas Slot. Dette Sidste kan ikke være saa; Westeraas Slot faldt først den 30 Januar 1522 (Tegel 1ste D. p. 35); og da der i Brevet ikke berøres nogen Begivenhed senere, end Toget til Dalerne (til Brunabäcks Elv) og Hans Gynboes Henrettelse, saa synes Brevet at henhøre til samme Tid som Slaget ved Westeraas eller strax efter, altsaa sidst i April eller Begyndelsen af Mai 1521, inden Kongen endnu havde forladt Kbhavn. 2) Kongens Memoriale (Behrm. 2. S. 174). Gram (Kbhvn. Sl. Skr. III. p. 37) antager, at det er sendt til Stokholm efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene ved Mikkelsdagstid; men da han ikke anfører, at der findes noget Datum paa Documentet, hvilket man ogsaa, efter Behrmann 2. p. 173, maa antage ikke at være Tilfældet, kan Grams Tidbestemmelse kun anses for en Formodning, som neppe udholder Prøve. Det er vist, at det er skrevet efter Slaget ved Westeraas (29 April), men inden de paa Stokholms Slot fangne Fruer bleve sendte til Kjøbenhavn, hvilket skete engang i September (Tegel 1ste D. S. 32. Clesius 1ste D. p. 132.) Men det maa uden Tvivl være skrevet før den 15 Juni, da Biskop Ottos Brev til Kongen, dat. Stokholm, Viti og Modesti 1521 (Behrm. 2den D. p. 169), svarer paa den 19 Artikel i Memorialet. Vilde Nogen benægte dette, fordi Artiklens Indhold kun i Almindelighed er omtalt i Biskop Ottos Brev, men ikke næagtig specificeret — hvad Bispen jo dog ikke havde Anledning til — : saa maa man antage det høist Urimelige, at Kongen i September atter skulde have anmodet Biskop Otto om, at modtage Westeraas Lehn, samt paalagt sin Stattholder, vel at overlægge det

med Jens Andersen og Andre, da han dog allerede i Juni havde faaet Biskop Ottos Brev om denne Sag. Desuden: hvorledes kan Kongen have været saa let underrettet om Tilstanden i Sverrig, at han endnu i September skulde troe, at Biskop Otto kunde stille Opstanden, der dengang havde udbredt sig over hele Riget? Hvorledes skulde slige Midler kunne udrette Noget endog efter Rigsdagen i Vadstena? Der tales ogsaa i Kongens Memoriale blot om Dalkarlernes Opstand; hvilket Alt passer til Mai eller Juni, ikke til September. Hertil kommer, at Oberst Heiderdorffs Brev af 27 Juni (Behrm. 2den D. p. 156) rimeligviis er Svar paa Artikel 32 i Memorialet, og at Kongen befaler (p. 177), at Myntmesteren skal mynte Penge til Krigsfolkene's Lønning indtil Mikkelsdag, hvorved umuligt kan være meent Mikkelsdag 1522. 3) Biskop Jens Andersens Brev (Behrm. 2den D. S. 157) er Svar paa nogle Artikler i Memorialet. cfr. Art. 33 p. 182 med p. 159, og Art. 17. p. 179 med p. 160. Men Brevet maa antages at være skrevet paa en Tid, da Opstanden endnu indskrænkede sig til Upland (p. 158), men efterat Erkebissen var fortrængt fra Upsala og dette i Gustav Eriksens Hænder, altsaa engang i Juni Maaned (cfr. Tegel 1ste D. p. 25. Celsius I. p. 106). Dette Brev er altsaa ogsaa en Bestyrkelse for den Mening, at Memorialet er skrevet sidst i Mai eller først i Juni. 4) Bispens Betænkning om Tilstanden i Sverrig maa være skreven sidst i August eller først i September; thi det hedder deri: i Sommer paa fjorten Dage at gjøre, da gav sig til Gustav Eriksen, baade af Stokholm og fra Søren Norbn, meste Parten af Ridderkabet og svenske Hofmænd ic. (see Bilag E.); og Tegel siger (1ste D. S. 29. 30), at dette skeete 14 Dage før Herredagen i Vadstena, der begyndte den 24 August. Formodentlig ere disse 14 Dage paa begge Steder kun omtrentlige Angivelser, der henviser os til Slutningen af August eller Beg. af September. — Ved alle disse Tidsbestemmelser kommer det an paa, hvorledes de kunne forenes med Kongens Reise til Nederlandene. Her maa da bemærkes, at han ikke kan have forladt Kjøbenhavn før allersidst i Mai eller Begyndelsen af Juni; thi den saakaldte geistlige Lov har han underskrevet paa Kjøbenhavns Slot Trinitatis Søndag 1521, det er, den 26 Mai. Det bestyrkes ogsaa derved, at Stephan Hoffensteiner meldte ham fra Worms,

at Kaiseren vilde reise til Nederlandene 14 Dage efter Pintsfe; men førend han kunde træffe Kaiseren, er Kongen neppe reist (Gram Rbhv. Sl. Skr. III. p. 15). Gram retter (anf. St. S. 20) det Datum paa Peter Martyrs Brev, som han i Note (d) til Meursius p. 770 endnu lader gjælde for Ægte; men er Peter Martyrs Brev skrevet XVIII. Cal. Julii, ikke XVIII. Cal. Junii — forudsat, at Grams Conjectur (Rbhv. Sl. Skr. III. p. 20) er rigtig; thi maaskee skal Brevet have et ganske andet Datum: saameget er kun vist, at XVIII Cal. Junii er urigtigt — saa er der Intet, der nøder os til at sætte Kongens Ankomst til Nederlandene tidligere, end i den første Halvdeel af Juni. Gram siger (Rb. Sl. Skr. III. p. 28), at han kom tilbage sidst i August eller først i September; men uden Tvivl kan man kun paastaac, at han den 11 August endnu var i Nederlandene (Hvitf. Chr. den Anden S. 196, sammenholdt med Scepperi Responsio ad patrulem 2. II), og saaledes passe de Tidangivelser, som ovenfor ere tillagte Brevene fra Everrig, meget vel med Kongens Reise.

IX.

Behrmann (Christ. d. N. 1ste D. S. 236) paastaacr, støttende sig paa det omtalte Kaldsbrev, som han urigtigen siger (f. St. S. LXXIII) at være givet paa Hvidkilde — Marquard Rønnows Gaard! at den hele Beretning om Bispens andet Fangenskab er Digt; men Kaldsbrevet kan i det Høieste kun berettige os til at modificere, eller snarere supplere Historiefrivernes ved Documenter og især af Lage Urne og Jens Andersen selv (cfr. Olivarius Paulus Eliæ p. 58 og S. R. D. VIII. 525) bekræftede eenstemmige Fortælling om dette andet Fangenskab. Af det omtalte Kaldsbrev maa der gives flere Afskrifter (see Vedel:Simonsens Borgruiner 1ste H. S. 88), og mærkeligt er det, at den ellers saa paalidelige Thomas Bircheroed har havt en Kopie med Aars-tallet 1520. Han siger i „Kyens Beskrivelse,“ baade i det Exemplar, der findes her i Byen, og i det, Universitetsbibliotheket eier S. 69, hvilke Afskrifter ere uafhængige af hinanden:

„Østerstjærninge 2c. Jacobus Johannis sagde sig godvilligen fra Kaldet for Alderdom og Evaghed 1520. Du. Petrus Johannis kom samme Aar efter ham. Hans Vocation paa „Latin har jeg Copie af, givet af Biskop Jens Andersen, dat.

„Urfil Slot 1520 die Marci Evang. og indeholder, at den gamle „Jacobus Johannis skulde have det ene Sogn, nemlig Østerfjer- „ninges Indkomst sin Livstid.“

Scenen i Fængselet mellem Jens Andersen og Didrik Slag- hel har jeg, efter Gram (Kbhvn. Sl. Skr. III. p. 45), henført til Bispen's andet Fængsel. Til hans første Fangenskab kan den saa meget mindre henlægges, som Didrik Slaghel først Mar 1519 ved at forraade sin Herre, Arcembold, kom i K. Christians Tje- neste, og da havde Bispen allerede længe siddet fangen. De kunne dengang neppe have kjendt hinanden, og hvorledes skulde den da ubetydelige Slaghel have havt fri Udgang til Fangen? Desuden agter vel Ingen, at tillægge Jens Andersen en virkelig Spaadoms-Mand.

Hvad Bispen's Brev fra Lybet angaaer, da er det, som be- mærket, uden Navn og Tidsangivelse og kun med det Halve af Stedets Navn; men det kan ikke være skrevet af Andre, end J. A. 1522. Dette vise alle Omstændigheder. Mærkeligt er det, at Bispen deri omtaler sin Datter! At Jens Andersen havde en Datter, er hidtil ganske ubekjendt, og da han omtaler hende saa ligefrem, at han ikke kan have anset dette Forhold for Noget, der burde skjules eller dækkes med et honnettere Navn, saa har jeg ikke vovet at gjøre ham til Fader blot efter denne Afskrift, hvis Original nok ikke findes i Geheimearchivet. Da han tillige omtaler sin Dattersøn som sin Arving, og vi vide, at Provst Christiern Pedersen, hans Søstersøn, arvede Ørbæk efter ham (see Anm. I), saa turde dette Datter og Dattersøn være Feil i Afskriften, istedetfor Søster eller Søstersøn, eller brugt om Slægtninger, der af Bispen behandlede som egne Børn. At Jens Andersen kan have havt en Datter, vil jeg naturligviis ikke benægte; men siden han i saa Fald i Maret 1522 havde en Dat- tersøn, maatte Datteren uden Tvivl have været født ham, inden han blev Biskop 1501 eller 1502. Indtil nærmere Oplysninger findes, maa Sagen staae uafgjort.

I vor Reformationshistorie er det en tvivlsom Punkt, om Paul Eliæsen blev loftet til at svigte Reformationens Sag i Maret 1521 ved et Canonicat i Odense, som man skal have for- skaffet ham efter Aftale med Biskop Jens Andersen. Jeg maa herved bemærke: 1) at der dengang intet Domcapitel og ingen

Canonicater vare i Odense. Munkene i St. Knuds Kloster fore-
 stillede Bispens Capitel og havde Valgretten. Provstiet havde
 Anders Glob siden 1512. 2) I al den Tid Martin Reinhard
 var her i Landet, hvortil i Almindelighed Paul Eliæsens Siuds-
 forandring henføres, var Jens Andersen i Sverrig.

X.

Münter har i sin Reformationshistorie (I. S. 450) henført
 til denne Herredag i Odense 1525 den Overenskomst, hvorved
 Prælaterne tilstode Adelen Sagesald af deres egne Tjenere, der
 fældedes for geistlig Ret, hvilket dog, tilligemed Mere, som an-
 føres paa samme Sted, henhører til Herredagen i Odense 1527,
 hvor Münter ogsaa senere anfører den samme Bestemmelse.
 Denne Forvirring kommer af et Document i Danske Mag. 4 B.
 S. 250, som rigtignok er underskrevet 1525, men er sammensat
 af to Herredages Bestemmelser saaledes, at den første halv-
 deel indeholder Resultatet af Herredagen i Odense 1527, den sid-
 ste derimod den Bestemmelse om en almindelig Ruffning, der
 blev tagen paa Herredagen i Kjøbenhavn 1525. Overgangen er
 S. 253 „I ha ganger om at beskaffe vore fattige Undersaatte“ ic.
 Documentet, som det findes i D. Mag. anf. St., er uden Tvivl
 sammendraget saaledes til Brug i Cancelliet eller for Præla-
 terne og Adelen, der maatte ønske at have disse for dem saa
 vigtige Bestemmelser i en beqvem Form til Oversigt. En ganske
 ligelydende Afskrift af dette Document findes i Bispearchivet i
 Odense.

XI.

Efter Ron: Sciographia Lutheri Danioi, sive Biographia — Jo-
 hannis Tausani. p. 119 er Bogens Titel følgende: „Et Kort Ant-
 svar til Biskop Jens Anderson Bellenach aff Othense, hans
 Skriffte, hwilched hand tilskreff de Borgere i Wiborg och Ol-
 borg raadendis dennom at bliffue vbevorede wed thenne
 Kwangelische Lardom, som Gud hassuer nu aff sin besynder-
 lige Naade sendt os: Aff Sans Tausen Predicker i Wiborg
 1528. tryckt i Wiborg aff Sans Dingarthener 1529. Det
 Exemplar, som det store K. Bibliothek eier, maaffec det eneste
 i Danmark, har jeg ikke selv kunnet benytte og har derfor maat-

tet holde mig til Münters Udtog. Et Exemplar har engang tilhørt Karen Brahes Bibliothek i Odense (Linds Catalog S. 112), men findes nu ikke mere der; *efr. Kalkar: Efterretninger om Odense Byes Bibliotheker S. 8.* Ogsaa Universitetsbibliotheket har ciet Bogen (Resenii Bibliotheca Regiæ Acad. H. donata. S. 249.)

XII.

I Domsdocumentet hos Hvitfeld hedder det, at Sagen blev voldgiven Tøverdag før St. Bartholomæi Dag 1528 i Odense. Da Dommen er udstedet i Nyborg Onsdag efter Knud Konges Dag (15 Juli) 1528, saa er hiint Mærstal aabenbar urigtigt, og maa være 1527, hvilket ogsaa stemmer dermed, at Kongen og Rigsraadet, af hvilket de otte Voldgiftsmænd alle vare Medlemmer, dengang vare samlede i Odense i Anledning af Herredagen.

XIII.

Evning (Christ. Sec. 143) siger, at Knud Gyldensjerne maatte deponere 6000 Gylden i Lybel, hvoraf aarlig udbetaltes Bispen 300 Gl., og Hvitf. (Chr. d. N. S. 69) har en lignende Beretning; kun angiver han Pensionens Størrelse til 500 Gl. At Pensionen var 600 Gl. aarlig, sees af to plattyske Quittinger af Jens Andersen for denne Pension, den ene dat. Kjærstrup die Priscæ virginis (18 Januar) 1532; den anden dat. Wispegaarden i Lybel Hel. Tref. 1534; begge egenhændige Originaler paa Papir, i Geheimearchivet. Men hverken i disse Documenter eller i hans Resignationsbrev (see Bilag H.) tales om en deponeret Capital. Den Stibbyske Chronik, hvis Dom om Jens Andersen lyder ganske anderledes i den sidste Deel, som er skreven efter 1524, end i den første, beskylder Knud Gyldensjerne for, at han ikke holdt Bispen den indgaaede Contract (S. R. D. II. S. 589); men med Uret; thi de anførte Quittinger vise, at Pensionen blev erlagt ordentlig for 1530, 1531 og 1533. For 1532 har jeg ingen Quitting seet; men da Bispen i Quittingen for 1533 ikke taler om nogen Forsømmelse, er den vistnok ogsaa betalt for dette Aar. I Mærene 1534 og 1535 hindrede uden Tvivl de borgerlige Uroligheder, da Knud Gyldensjerne selv maatte forlade sit Stift, ham i at opfylde sin Forpligtelse. Den anden Betin-

gelse i Resignationsbrevet; at Bispen skulde have Kjørstrup paa Taasinge for sin Livstid, blev ogsaa opfyldt, og det var ikke Gyldensfjernes, men Bispens hollstenske Fjenders Skyld, at han ikke blev der i mange Aar. At Knud Gyldensfjerne skulde have havt nogen Deel i Christoffer Hanhaus Voldsomhed, er der ikke mindste Grund til at antage. Disse Bemærkninger afgive saaledes et Beviis mere paa den Skibbyffe Chroniks Partiskhed.

XIV.

Gram har i sin Afhandling om K. Christian den Andens Reformationforsøg (Afhv. St. Skr. 3die B. S. 71) ladet aftrykke, efter Maynalds Ann. Eccl. 20 T. S. 575, et mærkeligt Afskrift: en Instrux for Card. Campeggio i Anledning af Kong Christians Udsoning med den catholske Kirke. Iblandt de af Paven foreskrevne Betingelser var ogsaa den, at Kongen skulde underkaste sig Kirkebod, inden han modtog Absolution. Gram benægter, at Kongen opfyldte nogen af Betingelserne; men vi vide nu, at han virkelig underkastede sig Boden, der blev udført paa den haanligste Maade; see N. D. Mag. 6te B. S. 76. Grams Benægtelse grunder sig nok blot paa Maynalds Ord (anf. St. S. 576): non expiavit rite flagitia Christiernus; og (S. 654); „detrectans commendare se ejusdem ecclesie clementie, in Daniam — prolectus &c.“; men Maynald siger paa disse Steder dog ikke, at han ingen af Betingelserne opfyldte, og synes især at sigte til, at Kongen ikke indstillede sig personlig i Rom, hvilket ogsaa var blevet ham paalagt. I Meddelelsen i N. D. Mag. anf. St. kaldes Cardinen Lampernes, som er en Skrive- eller Trykfril enten for Campegius eller Laurentius.

B i l a g.

Uf de under Texten anførte, hidtil ubekjendte, Documenter aftrykkes her nogle, der formeentlig ville have meest almindelig Interesse. Paa eet nær ere de aftrykte efter Afkrifter, som Geheime-Archivaren, Sr. Prf. Sinn Magnusen R. af D., ifølge det Kongelige danske Cancellies Tilladelse, den jeg især har Hs. Kl. Høihed, Prinds Christian Frederiks naadigste Intercession at takke for, har meddeelt mig med en Liberalitet og Velvillie, jeg ikke nok kan paaſtjonne.

A. (Til Side 33)

Myn Jungh tiilpligwgh tro tieniſthe ethers Nadiſſ Høgmecwghed altiidh tiilforne ſendh meth wor Herre verdiſſ ethers Nadhe at wiidhe ſom ethers Nadhe megh tiilſkreff at Jeg ſkwldhe deelle och forſulle meth Loghen hwess ſageſaldh ſom ethers Nade wor tiilfallinndis for otthe Porſfeldz Dødh ſom blef ſlaghen aff werdugh Fader Wiisp Jenſſes och ſtictkens brødh aff ffyen ic. haſſuer Jeg nu ſkellighe och loglighe forfoldh ſamme ſagh ſom thenne breffuiiſſere Peer ſkriſſuer ithermere ethers Nadhe beretthe kan ic. Ath ethers' Nadiſſ Høgmecwghed wiidhe megh tiil i hwath goz aff ſtigthens Jeg ſkwldde ladhe megh indføre paa ethers Nadiſſ weghue, Tha ſkal ethers Nadhe ſyndhe megh ther vii welwellegligh ic. wiidhe ethers Nadhe werdiſſ tiil och giſſue megh logh at Jegh matthe ladhe føre iiij (3½) Leesth ſiildh vdhæn Miigeth paa myn Forberingh ther betther Jeg ethers Nadhe imygeligh om Heer meth ethers Nadiſſ Høgmecwghed the Hellectrefoldighed beſſallinndis ſkreffuet paa Nyborgiſ die undecim millia virginum Anno Domini mdxix

Ethers Nadiſſ

tro Ticnerre

Hans v — (afrevet: von Mellen)

Opkrifft

Høgboren første oc mectwgh Herre Her Crisliern met Gudts Nade Danmarks Norgis Konningh wdworldh Konningh till Swerrig Hertwgh i Slefwigh Holsten Stormaren Dytuerschen greffue i Oldhenborg och Delmenhorsths søn kærliste nadigste Herre.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

B. (Til Side 34)

Først ihesith ath Wispen vdi Fyøn ær begerendis myn Herriis Nade wil tiilstede hand ma giffue til kende sith gwld sølf oc Elenodie swo myn Herriis Nade maa fanghe thet tha haffuer myn Herriis Nade befallen mester Anders Glob ath reise thet om til Wispen vdi Fyøn med en notarius oc forhøre Wispens vilighe thet om vil hand sadanth antworde, til myn Herriis Nadis behoff, Tha ær myn herriis Nade til Fridz, ath hand icke holdis vtj swo stoer strengh Formaringh oc gomme som her til keeth ær men ath hand kommer vth paa gorden om Daghen en stund eller ij oc ath hand tilladis ath siighe Messke ner hannom tædis dogh swo ath the som myn Herriis Nade haffuer befallid hannom, taghe swo vore pa hannom ath hand icke vndfomer i noget made, som the icke selwer ville sidde i stedhen ighen oc stande tiil retthe for alle the schildinger oc tiilstale myn Herriis Nade haffuer tiil hannom. De thet som hand vil gange myn Herriis Nade reth vth oc giffue at kende siith gwld Sølf Penninge oc Elenodie oc lade thet nu antworde myn Herriis Nade tha vil myn Herriis Nade lade siig finde veltwilighen tiil ath tiilstede swo Nighens prelater oc gode mend nuve vti framtidhen forhandlee the saghet oc Erende som myn Herriis Nade oc hannom emellom eræ.

De ær myn Herriis Nadis vilie eller begeringe andith (sic) end Wispen skal fange god redelighetth med Mad øl oc ørtner som thet faldher oc er vti lenith oc pa slotidh, oc vil hand lade hente øl aff sine eygne gorde tha ær myn Herriis Nade tiil fridz med hannom faar swodanth.

Item vil Wispen vnde myn Herriis Nade swodanth sith gwld, sølf oc Elenodia Tha skal Wispen scriffue noghet hans thieneræ tiil som thet antworde mester anders Glob enthen Officialer eller Fogether oc nar mester Anders swodanth annamner tha skal

hand haffue ther Dannemend oc vintnefsbiird haff oc notarius som giør instrumentet oc bescriffue inuentaria paa esther som tilbørligt ær.

Udenpaa:

En befaling aff biskobpen

(orig. Udkast paa Papir i Geheime-Archivet.)

C. (Til Side 36)

Min ydmyg tro plichtig Dienesthe edher naadis Hoffmectighed altith forscreven met wor Herre Hoffborne Første Kieriste naadige Herre verdis edher Naade ath vide ath Erick Pors paa Nykøping antworth meg edher Naadis breff lydinis ath Jeg skulle tage ware paa Bispen aff Fyn met iiij (4) edher Naadis skytther som hand her paa Slotteth inglawde oc aname til meg Hwes inuentarium som her paa Slottith bwrde ath ladis aff Fetalie oc andith, hwilkit Jeg oeffaa giort haffwer. De sendher Jeg edher naade thet samme inuentarium som Jeg anameth aff Erick ath edher naade ville verdis til ath vide hwad fetalie oc andit som Jeg her paa slottith annamit haffwer. Item i daff sid Jeg edher Naadis Scriffuelse aff Cornelio edher Naadis draffanther ath Jeg skulle antworde hannem Bispenn aff Fyn, hwilkett Jeg oeffaa giort haffwer oc the iiij edher Naadis skytther fælde met Nu ær hær intith Gold paa Slottith vdhæn Jeg self femthe som slottith forware kunde kærste naadige Herre ath edher Naade ville verdis til ath tænke ther ich sind til hworledis edher Naade thet haffwe vill kærste naadige Herre haffwer Bispen aff Fyn her paa Slottith stondinis j beseylit skrin som her oluff Holgerdhsen anamith beseylit aff hannum oc ther i ær 10 r gyllen of haffwer hand oeffaa ind lidell selfstoff herpaa Slottith oc intith andith wden nogen sma scriffther som lyde paa gold, her met edher naade then allsomnectigste Gud befalindis til ewig tith screffwit paa Engelborg onsdagen nest effther sancte Dorothee Day Anno mdxx.

Edher Naadis ydmyg
tjenere

Matis Scriffwer.

Dpkriffit

Hoffborne Første of mectige Herre her Cristiern met guds

Naade Danmarkis Norgis Wendis Gotis Koning vdmald Kon-
ning til Swærig Hertug i Sleswig Holstien Stormarn of Dyt-
mersken greffue wthi oldenbwrq oc Delmenhorst sind kiæriste naa-
dige Herre ydmiggelig sendis thette breff!

(Original paa Papir i Svehime = Archivet.)

D. (Til Side 46)

Myn idmigelig tilplectig troo tienestæ altiit tilfornæ sendt met
vor herræ kierestæ Nadistæ herræ Endog att thet er selfkwms (sic) nog
att scriffuæ edhers Nadhæ till nogher veshedt om then almwgis op-
resning som nw her i Oplaudt for ögnæn er Dogh Dierweß Jeg at
scriffuæ Att Jeg kandt ickæ retther forfaræ en bergsmen hastuer then
begynt oc forfylgher dagelig then met liff och gotz Ok Jeg ickæ
merkæ att nogher aff Rydherskabett som noghet hassuer eller noghet
æthinnest eræ skall nogher syndæ giffue seg indt til then hob All
then kost ethers Nadhæ hassuer giordt paa thette Ryghæ er tilfor-
gesss giordt vdhen saa er att ethers Nadhæ sterker seg saa att edhers
nadhæ wordher mectig offnær bergsmen Oc Dalen Oc ther met
blissuer Swerigh fredsonnelig oc ett vnderdanlig Ryghæ Jeg kan
ey andhet merckæ thet gud kiendhæ. hwilket Jeg ethers Nadis statth
oc veltar altid ydmiggelig befaller Scriffuit i Stocholm die Inventio-
nis ste crucis Anno dnj Mdxvj°

Ethers Nadis Hogmectigheds tro capellan
Jo: Andree epus Ottonien
et postulatus Strengnen.

Udskrivt:

Clarissimo et potentissimo principi Dnō Dnō Christerno
Dei grā Danorum Suenorum Norichorum Slauorum
Gotorumq. Regi Ducj Slesuicēsi ac Holfacie Stormarie
Ditmertieq. Ducj. Comitj in Oldenborg et Delmenhorst
Dnō suo sp. obseruantissimo.

(EX ORIG. CHARTAC. IN ARCHA. REG.)

E. (Til Side 51)

Item siger Wispen i Fyen at thet er gandske swaartt at raade
een Herre om land och Folt och bespynerlige om Swerigis Niige
dog will Wispen aff Fyen sic wor Nadige Herre sitt gode tyck ey
saa at hans naade schall bruge thet for noget nødagtigt raadt.

Item sier Wispen at Suerige er it swart land at straffe met Herre magt thii at Iudbyggerne haffue for meget tilflugt tiill skoug och bierge, vdhæn saa er at Herre magt kand lenge bliffue inde vdi landit, och bliffuer icke endaa almwen rettelige straffit met swerdt paa noger ende thaa erre the strax rede ighen at giøre opløb ighen, och er thet befrugthende at almoen skall lenger kunde holde Skougen wiidt hoerdt Fortæring end Kriigiskold skulde fange theris næring, dog kommer ther Herremagt i landit och kommer ther noger gode medeler emellom almoen oc Herremagt, thaa er ther it stvert Hob tiill at almoen skulle sielff siølge Herremagten at hielpe och straffe alle the som haffue giordt thette opløb och hulpiit ther tiill.

Item er och icke Herremagt wiidt handen, och effther then leiglihed som wor kieriste nadige Herre haffuer nu vdi Suerige, thaa er Landit lett och thuinge vnder statning ighen i saa maade at Elottene skall alle vndsettis met ferskt Gold met thet første the Gold ther nu paa ære the kunde neppeligen leffue tiill wandet worder aabet ighen for skeffuerbugis skyldt.

Item ther er nu een forderffuelige vdslegge i Stoekholm the ære for mange at ligge vdi Byen och for saa at slaa vdt met noget langt vden fore eller mod stert magt.

Item wor nadigste Herre kand well formene them saltt och landit staar aldelis tiil at twinge met saltt vnder statt helst for thii at almogen hører inghen hæffuikmand lenger end hand kand fly thennom saltt.

Item Wispen vpsatt huar fore hand drog nedt tiill wor nadige Herre och raadde Erchebispen tiill at hand skulde och drage tiill hans Nade at nar wii haffde forfarit at hans Nade haffde icke hafft Herre magt wiidt handen thaa skulde ther vpsendis at landit it hemmeligt budt met gott Kundskap fran myn Heris Nade och fran Erchebispen tiill Her Thure Jensen at Her Thure skulde giffue almoen tiill kende huorledis at erchebispen haffde budet hannom tiill at thyd wor wenthendis it swart thall Kriigisk Gold at forherde och forbrende landitt, och om hand kunde ingelunde komme thennom tiill at the wilde giffue Kongen theris Estat thaa skulde hand hylde almogen tiill seg och enod Gestaff Eriksen och hans parthii skougstrygere och legge them øde, Och skulde Her Thure kynde for almoen at han wilde forlige sig met wor

uinger, Och thet wor een rett orsage huor fore at Wispen aff
Fyen raadde Erche Wispen at drage tiil Riispnehaffnn.

(Udkast paa Papir i Geheime-Archivet.)

F. (Til Side 52)

Iohannes Andree Dei et apostolice sedis gratia Episcopus Ottoniensis Nobis dilecto Petro Iohannis nostre diocesis clerico paternum affectum in Domino cum salute. Tuarum probitatis et virtutum merita nos sollicitant inuitant et inducunt vt personam tuam speciali fauoris gratia prosequamur Quapropter Ecclesiam parochialem in Österskerning cum sua annexa eciam ecclesia parochiali in Honstrop nostre diocesis per liberam resignacionem cuiusdam dominj Iacobi Iohannis vltimi et immediati possessoris earundem sponte et libere in manibus nostris factam vacantem tibi cum omnj iuris plenitudine in nomine Dominj conferimus per presentes teque per *bireti* nostri impositionem inuestimus presentialiter ad eandem volentes eciam tibi de omnibus et singulis dictarum ecclesiarum fructibus Redditibus iuribus et pertinentiis quocunq; nomine censeantur integre planarie et cum effectu Responderj et nullj alterj quouis modo Et ne idem dominus Iacobus resignans in vite necessariis deficiat omnes et singulos fructus et redditus dicte ecclesie de Österskerning de expresso consensu dominj Petri predicti eidem dicto domino Iacobo resignantē quoad uixerit reseruauimus et tenore presencium reseruamus In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium Secretum nostrum presentibus duximus appendendum. Dat. in castro nostro Wrckil Ipso die beatj Marcj euangeliste Anno dominj Millesimoquingentesimo vicesimo 2° &c.

Sigillum abest.

(EX ORIG. MEMBRAN. ARCH. REG.)

G. (Til Side 3.)

Wii Jens Andersen mett gud's nadhe Biscep i Otthense giør alle vittherlicet mett thetthe vort opne breff att then riid vij thienthe koning Hans i hans Cancellerie tha vor vij skickede tiil Norghe mett for : c Koning Hanskes opne Macte breff Saa lydendis att her Henric krommedig tha houchman paa Waahuse oc vij tha Koning Hanskes scriffuer skulde paa hans nadis vegne sidde retther myng i Norge offuer alt Norges Righe De tha bleff forsamblede i

Konge ryde Erchebiscopenn oc alle andre Biscoper oc prelather
 Tesligeste Middere Ridderkabit oc alle gode menn oc en stoer
 part aff Almuvgenn offuer all Norges Righe Tha sadhe vij ther
 paa Koning Hanskes vegne met Rigens raadt i Morghe De hørdhe
 sager oc skickedhe saa log oc rett i alle the sager som for off
 komma som wij taar ennv verre bekiendt Och tha stoedt ther
 Ingen andhen Nyethe paa for: e Her Henrick krommedige enn som
 ther bør at stande paa enn erligenn man In cuius rei testimoni-
 um Signetum nostrum præsentibus dorsotenus est impressum Datum
 Hafnie die Mercurii proxima post Beati Bartholomei Apostoli
 Anno Mdxv.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

III. (Til Side 73.)

Wii Jenns Underkenn mett guds naadhe Biscop udi Dithenke
 gjør alle vitttherligt att aar effther guds byrdt tusindfemhun-
 dritt tiue paa thet nyendhe thenn søndag nest for Palme Søndag
 tha kloctenn slaa ett effther middag wor vii skicked paa Dithenke
 biscopps gaardt oc swo vanmeectigh aff Siugdum att vii kunde
 icke vdi vor personn komme till vortt Dithenke Capittel som tha
 vell tilbørligt haffde verret och therfor kallet vii vortt for: ne Ca-
 pitell till off paa wor biscopps gaardt oc gaffue thennom tilkiende
 først for wor siugdoms skyldt och swo for andre merkkelige sagers
 skyldt Som wii tha trengdesh och nødiss aff, att offuergiffue wortt
 stift De therfor fransetthe vii førsth att for: ne wortt Capittel for-
 tenthe well huorledis Erligenn oc velbyrdig mand mester knudt
 gyldestierne Dompaauest udi Wiborg wor nogenn stactett skundt
 sidenn samtyett aff wor tier: te naadig Herre Konig Frederik tesligste
 aff off och wortt Capittel som the breffue indholde som thær paa
 giffne ærr De effther swodanne breffue oc samtycke haffuer Rom-
 mer kirke beuillet oc bejaet for: ne mester knudt till for: ne Dithenke
 stigt bodhe for en coadiutoer nar off swo tectes oc effther-
 komer effter wor dødt De therfor oc for swodanne sagers skyldt
 som forstet stonder oc effther for: ne wor kierste nadig hæres
 scriffuelse vduelle vii nu paa thet nyæ mett for: ne wortt Capittel
 samtycke for: ne mester knudt dompraaveft till en coadiutorem et
 administratorem in vita et successorem post mortem Och gaffue
 hanem strax wy for: ne biscoppsgaardt, Drkiill stott mett the andre

stiftthenns gaardhe Huer vedt sytt naffn Som er Kierstrop paa
 Tosing, Naljø vdi Lolandt och Sørop vdi falster mett alle for: ne
 slottthenns og gaardenns godz, reuttthe oc tilliggelse att aunname
 strax vdi synu wære oc besiddning swo fryett som vij till thenne
 dag thennom vtinden vor besiding haffue hafft Och oriss (sic)
 vij aldeless mett thenn aarligenn pension som for: ne mester knudt
 haffuer oss tilsaffdt aff stichtenns renntthe Dog skulle vij beholde
 vort egit Cammer paa for: ne Slott oc huer gaardt som vii plege
 sielff inde att werre for en tilfluct skyldt mett en søge kost som
 søgæ skall hindre for: ne mester knudt Och om wij skulle bliffue
 vdi rigitt tha skulle vii anname kierstrop igienn aff for: ne mester
 knudt oc giffue hannom ther aff aarligenn pennges som plege ther-
 aff at ganghe Och wor tilsagd pension skall aldeless ther mett
 werre vbekrenket Och protestere vii at for: ne mester knudt skall strax
 aunname for: ne biscopps gaard, Slott och andre benemffde gaarde
 vdi synn haffuende were oc besiding Dog skall hand icke eller hanff
 fogeder ingenn hinder gjøre oss paa huudt boskap eller fietale som
 Wii haffue behoffue at føre aff for: ne biscopps gaard, Slott eller
 andre for: ne gaarde Wii effther: ne broder Hans faerfenn prier till
 Sancti knuds kloster i Otthense oc menige Capitell thær samme-
 stedt bekiende at vii neruerende hoss wore paa for: ne biscopps
 gaardt paa for: ne tiidt De alle samdrechtelige annamett strax
 for: ne mester knudt dompraauest for en fuldt condiutorem och ad-
 ministratorem oc successorem och antuordit wij hannom strax
 for: ne biscopps gaardt och vedt then bodhe Orkiil Slott oc the
 andre gaardhe De sagde vii hannom thiil att paa Palme Søndag
 ther nest effther komyndes skulde handt berede seg att komme till oss
 vdi Sancti knuds kirke tha vilde vij hannom thær intronicere mett
 all tilbørligenn ære som ther till burdhe Jeg forberørdt knudt
 Gøldenstiernne dompraauest bekiender allt som forskreffuit stander
 att thet swo forlobenn er paa for: ne tiidt oc stedt och annamet jeg
 strax for: ne biscopps gaardt vdi myn heffdt oc wære oc besiding De
 sagde Anders Jude for: ne biscopps Jensis fogiidt paa for: ne bi-
 scopps gaardt meg strax thjenneste oc befalett jeg hannom for: ne
 biscopps gaardt att raadhe og regere offuer thenn paa myne vegne
 ther effther liggeruise som handt tilforena gjorde paa for: ne bi-
 scop Jensis vegne, De befalet jeg strax myn scriffuer knudt mat-
 fenn at handt met mester Hartuid for: ne biscopps Jensis Cancel-

ler skulde gisre Inventarium paa alt ihett godtz, boskaff oc fitala som findes funde paa for: ne gaardt effther for: ne biscop Jens hadde ladet iytt aff føre Qui tamen nos Joannes Episcopus atque prior et capitulum necnon Canutus prepositus supradicti hanc facimus protestationem quod licet ad premissa Romano pontifice irrequisito, fieri non deberent, tamen (necessitate urgente) que legem non habet, ea facimus tali tamen animo, quod quamprimum fieri poterit ad premissa pro Romani pontificis assensu eiusque ratificatione ad sedem apostolicam mittere (ut tenemur) instituimus atque pollicemur De quo protestamur expresse tam conjunctim quam divisim Att sivo er gangenn vdi Sandhedt som forscreffuit stander Bekende vij for: ne biscop Jenns Underfsen oc for: ne broder Hans faersenn oc menig Capitell oc for: ne mester knudt domprauest mett wore Indsegle heer nedeunfor hengende Tilbedende Hans Bang notarium publicum att hand met vitnesbyrdt skall vnderkrieffue ihettthe wortt obne breff Datum Anno Die Loco quibus supra.

Ego Joannes Bang clericus Ottoniensis Dioceseos Reverendi pre-nominati patris Domini Joannis Episcopi scriba et notarius quia dum sic ut premittitur per prefatos dominos episcopum, prioremque et capitulum necnon magistrum Canutum prepositum agerentur et fierent, una cum honorabilibus viris magistro hartvico Langen canonico hassnienli necnon provido michaeli petri civium magistro civitatis Otthoniensis testibus ad premissa requisitis presens fui, eaque sic fieri vidi et audivi, Ideo premissa prout superius de verbo ad verbum continentur et habentur Ex dicti Reverendi patris episcopi mandato Subscripsi signoque et nomine meis solitis et consuetis una cum prefatorum Episcopi priorisque et capituli necnon magistri Canuti prepositi Sigillorum appensione Signavi: In fidem robur et testimonium omnium et singulorum rogatus atque requisitus.

(Original paa Pergament med to Segl [Bispens og Provstens] i Bispecontoirets Archiv i Ddenke).

I. (Til Side 77.)

Joannes Andree dei gratia episcopus Ottoniensis Nec non postulatus Strengnensis.

Premisa nostra sincera dilectione Kiere esse i gaar Antworde wy fra off the more breffue Som Indeholde more swar tiill ethers breffue Som then schriffwer førde hiidt oc y dag syng wy och etthers breffue Som Hans Nobet førde hydt vdy same sag Tha Mæde wy etther ny som vy Rodde tiilforne vdy vore breffue atth y ville giffue etther selff hiidt oc giorer her for thet ærlige Naadt ethers saghe och orsaghe vittherlige hwilcke sager oc orsager ethers breffue Indeholler Tha schreffue vy ether tiill Saa Schriffue vy end nw atth Lübeck er en Stad modt valdt oc gior Inghen wreth gud giffue att flere hadhe saa betiendt vdy nyde Som vy mett mangge vore breffue gaff them nyt oc offthe tiill kiende fra off Ther met ether gud befalendis Ex curia episcopali lubecensi die beate virginis assumptionis Anno mdxxxiiij

Opkrift

Erligh oc welbürdig Mandt esse Bylde Høffuegmandt paa Berghen huvs kierligen Sennd.

(Original paa Papir i Geheimes Archivet.)

For allernaadigste Landsfader, Hans Majestæt Kong Frederik den Sjette, som deler den Overbeviisning med sine høistpriselige Forgjængere, at Religionen er det Baand, som sammenholder Riger, at Christi Lære, rettelig prædiket, og rettelig forstaaet, er den Hovedhjørnesteen, hvorpaa Menneskets stigende Forædling ved Kundskab og Dyd ene fast kan bygges, at den haver Forjættelse baade for dette Liv og det tilkommende, har allernaadigst befalet, at der i Anledning af det 3die Aarhundredes Udløb, siden den Lutheriske Reformations Indførelse i Danmark, skal høitidelig-

holdes en Jubelfest den 30 og 31 October, samt 1ste November dette Aar saaledes, at den første og sidste Dag bliver almindelig Kirkefest, medens den anden Dag er bestemt til Høitideligheder ved Universitetet, Sørøe Academie og de lærde Skoler; og det har behaget Hans Majestæt, efter derom af den Kongl. Direction for Universitetet og de lærde Skoler nedlagt allerunderdanigst Forestilling, allernaadigst at bestemme: at Jubelfesten i de lærde Skoler skal, efter forudgaaet Indbydelse ved et i det danske Sprog afvattet Program, høitideligholdes ved en i enhver af disse Skoler af Rector holdt dansk Tale, samt ved Sange før og efter Talen.

Det er til Deeltagelse i denne for de lærde Skoler allernaadigst befalede Reformationssfest jeg ved foranstaaende, af denne Skoles Adjunct Hr. Paludan Müller forfattede Afhandling om den nyeste Biskop Jens Andersen, herved paa Odense Cathedralsskoles Vegne ærbødigst indbyder.

Odense den 20 October 1835.

J Sætorph.